

VIIHDYNKÖ VAI VÄSYNKÖ?

**Tutkimus 11- 13- ja 15-vuotiaiden nuorten koulukokemuksista ja niiden yhteyksistä
koettuun terveyteen ja onnellisuuteen**

Päivi Tuominen
Terveyskasvatuksen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Terveystieteen laitos
Kesä 2000

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KOULU TERVEYTTÄ EDISTÄVÄNÄ TYÖYMPÄRISTÖNÄ	3
2.1. Koulu resurssina vai riskitekijänä nuorille?	6
2.2. Koulu työyhteisöllisestä näkökulmasta	9
2.3. Koulun työolopuntari	12
3 KOULUVIIHTYVYYS	14
3.1. Kouluviihtyvyyden määrittelyä	14
3.2. Kouluviihtyvyys aikaisempien tutkimusten valossa	16
3.2.1. Miten eri tekijät vaikuttavat kouluviihtyvyyteen?	17
3.2.2. Oppilaiden kouluviihtyvyyden ongelma-alueita kansainvälisesti tarkasteltuna	21
4 KOULUIKÄISTEN TERVEYS JA HYVINVOINTI	25
4.1. Terveiden ja hyvinvoinnin käsitteestä	25
4.2. Hyvinvointi koulun viitekehyksessä	27
4.3. Koettu terveys, onnellisuus ja oireilu koululaisten arjessa	28
4.4. Koulun psykososiaalinen ympäristö ja nuorten terveys	33
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	37
6 TUTKIMUSMENETELMÄT	39
6.1. Perusjoukko ja otanta	39
6.2. Aineiston keruu	41
6.3. Tutkimuksen mittarit	41

6.4. Tilastolliset analyysimenetelmät	48
7 TULOKSET	50
7.1 Oppilaiden kouluviihtyvyyden osiokohtainen tarkastelu	50
7.1.1. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ”Tunnen kuuluvani tähän kouluun”.	50
7.1.2. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ”Koulussamme on kiva olla”.	51
7.1.3. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ” Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä”.	52
7.1.4. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ”Kuinka usein sinusta tuntuu, että koulunkäynti on tylsää?”	53
7.2 Kouluviihtyvyys summamuuttujan valossa	54
7.3 Koulukokemus -muuttujien tarkastelu	55
7.3.1. Oikeudenmukaisuuden kokeminen koulussa	55
7.3.2. Kokemukset vanhempien ja opettajien odotuksista	56
7.3.3. Oppilaiden kokemuksia vanhemmilta saadusta tuesta	57
7.3.4. Oppilaiden kokemuksia opettajalta saadusta tuesta	57
7.3.5. Oppilaiden kokemuksia oppilassuhteista	58
7.3.6. Turvallisuuden tunne koulussa	59
7.3.7. Kiusaamisen ja syrjinnän kohteeksi joutuminen	60
7.3.8. Koulunkäynnin rasittavuus	61
7.4. Koulukokemusten yhteys kouluviihtyvyyteen	62
7.4.1. Koulun oikeudenmukaisuuden kokemisen yhteys kouluviihtyvyyteen	63
7.4.2. Vanhempien ja opettajien odotusten yhteys kouluviihtyvyyteen	65
7.4.3. Vanhemmilta saatu tuki ja kouluviihtyvyys	66
7.4.4. Opettajalta saatu tuki ja kouluviihtyvyys	67
7.4.5. Oppilassuhteet ja kouluviihtyvyys	68
7.4.6. Syrjityksi tuleminen ja kouluviihtyvyys	69
7.4.7. Turvallisuuden tunne koulussa ja kouluviihtyvyys	70
7.4.8. Koulunkäynnin rasittavuus ja kouluviihtyvyys	71

7.5.Kouluviihtyvyyden yhteydet koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja psykosomaattisten oireiden kokemiseen	73
7.5.1.Koettu terveys	73
7.5.2.Koettu onnellisuus	74
7.5.3.Psykosomaattisten oireiden kokeminen	75
7.5.4. Kouluviihtyvyyden yhteys koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja psykosomaattiseen oireiluun	76
7.5.5.Kouluviihtyvyyden ja koetun terveyden välinen yhteys	76
7.5.6.Kouluviihtyvyyden ja onnellisuuden välinen yhteys	78
7.5.7.Kouluviihtyvyyden yhteys psykosomaattiseen oireiluun	79

8 POHDINTA 81

8.1. Tutkimuksen päätulosten pohdinta	81
8.2. Tutkimuksen luotettavuuden ja yleistettävyyden arviointia	85
8.3. Tutkimustulosten viestejä terveyden edistämiselle kouluissa	87
8.4. Ehdotuksia jatkotutkimusaiheiksi	90

LÄHTEET

LIITTEET 1- 10

TIIVISTELMÄ

Päivi Tuominen. Viihdynkö vai väsynkö? Tutkimus 11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten koulukokemuksista ja niiden yhteyksistä koettuun terveyteen ja onnellisuuteen. Terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Syksy 2000. 101 sivua ja 24 liitesivua.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, missä määrin suomalaiset 11-, 13- ja 15-vuotiaat nuoret viihtyvät koulussa. Tarkoituksena on selvittää myös, missä määrin nuorten koulukokemuksilla on yhteyttä kouluviihtyvyyteen. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan kouluviihtyvyyden yhteyttä nuorten itsearvioituun terveyteen, onnellisuuteen ja psykosomaattisiin oireisiin.

Tutkimus on osa kansainvälistä WHO -Koululaistutkimusta. Tutkimuksen aineisto kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella kevätlukukaudella 1998. Oppilaat vastasivat kyselyyn yhden oppitunnin aikana. Koko maata edustavan tutkimuksen perusjoukkona olivat suomenkielisten 5., 7. ja 9. luokkien oppilaat. Tutkimukseen osallistuneita oli viidennellä luokalla (11-vuotiaat) 1691, seitsemännellä luokalla (13-vuotiaat) 1628 ja yhdeksännellä luokalla (15-vuotiaat) 1545 oppilasta.

11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten kouluviihtyvyys vaihteli voimakkaasti iän ja sukupuolen mukaan. Parhaiten koulussa viihtyivät nuorimmat (11-vuotiaat) tytöt ja huonoimmin vanhimmat (15-vuotiaat) pojat. Myös oppilaiden koulukokemukset vaihtelivat voimakkaasti iän ja sukupuolen mukaan. Koulukokemuksien ja kouluviihtyvyyden välillä havaittiin selvä yhteys. Koulukokemuksista oikeudenmukaisuuden tunne koulussa korreloi voimakkaimmin kouluviihtyvyyteen. Seuraavaksi voimakkaimmin kouluviihtyvyyden kanssa korreloi opettajilta saatu tuki. Mitä oikeudenmukaisemmaksi oppilaat koulunsa kokivat ja mitä paremmaksi oppilaat kokivat opettajalta saadun tuen sitä paremmin he viihtyivät koulussa.

Suurin osa nuorista koki itsensä vähintäänkin melko terveeksi sekä elämäntilanteensa vähintäänkin tyydyttäväksi. Kouluviihtyvyyden ja koetun terveyden sekä onnellisuuden välillä ha-

vaiettiin positiivinen korrelaatio siten, että mitä paremmin oppilaat viihtyivät koulussa sitä terveemmiksi he itsensä kokivat ja sitä tyytyväisempiä he olivat omaan elämäntilanteeseensa. Vaikka nuoret kokivat itsensä melko terveiksi ja onnellisiksi oli psykosomaattinen oireilu tavallista. Psykosomaattinen oireilu yleistyi iän myötä sekä tytöillä että pojilla. Kouluviihtyvyys ja psykosomaattinen oireilu olivat myös yhteydessä siten, että mitä paremmin oppilaat viihtyivät koulussa sitä vähemmän he kokivat oireita.

Kouluyhteisön tulisi edistää jokaisen lapsen ja nuoren hyvinvointia. Kouluissa tarvitaan ennen kaikkea ymmärrystä, herkkyyttä havaita ja tiedostaa terveyden edellytyksiä ja niiden toteutumista nuorilla. Aikuisten työelämä tutkimuksessa paljon käytetyt työelämäteoriat antavat uudenlaista näkökulmaa koulun työolojen tutkimiseen ja laajentavat tietoisuutta lasten ja nuorten kokemusmaailmasta. Oppilaiden näkeminen koulussa työskentelevinä työntekijöinä ja opiskelun näkeminen oppilaiden oppimistyöksi toimii hyvänä teoreettisena lähtökohtana laaja-alaisessa koulujen terveyden edistämisen tutkimuksessa ja kehittämisessä.

Avainsanat: nuoret, kouluviihtyvyys, koulukokemukset, koettu terveys, terveyttä edistävä koulu

1. JOHDANTO

Suomalaista koulumaailmaa kohahdutti 1990-luvun puolessavälissä WHO-Koululaistutkimus, joka koottiin 22 Euroopan maassa ja Kanadassa 1993/1994. Tutkimuksen mukaan suomalaislapset viihtyvät koulussa kansainvälisesti vertaillen erittäin heikosti (Kannas ym. 1995). Viime vuosina asiaa on pohdittu myös paljon julkisuudessa ja koulu terveyttä edistävänä oppimisympäristönä nousi 1990-luvulla merkittäväksi terveystutkimuksen teemaksi niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Keskeiseksi ongelmaksi monissa julkisissa keskusteluissa on nostettu koulun jähmeys ja muodollisuus, jolloin oppilaiden omat kokemukset jäävät huomiotta. Myös nuoret itse ovat tuottaneet tietoa (esim. Kansanen 1991), jonka mukaan he olisivat halukkaita osallistumaan koulun toiminnan kehittämiseen yhdessä opettajien ja koulun muun henkilökunnan kanssa, jos heille vain tarjottaisiin mahdollisuus siihen.

Kysyttäessä oppilailta mielipidettä koulusta on vastauksiksi saatu mielenkiintoisia ja ajatuksia herättäviä kommentteja (esim. Kansanen 1991, Lindroos & Tolonen 1995, Pietarinen 1999, Laine 2000). Eräskin oppilas vastasi koulun olevan kuin hullujenhuone, tylsä aivoja raastava laatikko. Koulua kuvataan myös auttamattoman vanhanaikaisena ja pakkona, jota on käytävä yhdeksän vuotta. Mistä oppilaiden tällaiset vastaukset saavat alkunsa ja mitä niiden takana on? Onko nykyinen koulu ja koko opetuksen järjestämistavat todella näin ikäviä oppilaiden kannalta? Vai, onko kyse suomalaisesta kommunikointikulttuurista, jossa kielteiset asiat tuodaan korostetusti esiin samalla kun myönteisen palautteen ja kiitoksen antamisessa vähätellään. Ilmeisen selvää kuitenkin on, että asiaa tulee tarkastella lähemmin. Koulukokemukset ovat olennainen osa nuoren koko elämänmerkityksen kokemista. Lisäksi koulu on oppilaiden ja henkilöstön työyhteisö, jonka toimivuus ja hyvinvointi ovat tärkeitä opetus- ja oppimistulosten kannalta.

Koululaistutkimuksia on tehty viime vuosina melko paljon. Uudenlaista näkemystä koulusta terveyttä edistävänä työympäristönä edustaa norjalaisen tutkija Oddrun Samdalin 1998 julkaisema väitöskirja (Samdal 1998). Väitöskirjassaan hän on lähestynyt nuorten koulukokemuksia ja kouluviihtyvyyttä työterveyshuollollisesta näkökulmasta. Kouluyhteisön perinteisen

terveyden edistämisen yhdistäminen työyhteisöjen hyvinvoinnista saatuihin tietoihin ja kokemuksiin luo kehitysmahdollisuuksia uusille koululaistutkimuksille. Tällöin koulu nähdään oppilaiden työympäristönä ja koulunkäynti lasten ja nuorten oppimistyönä.

Kouluissa on 1990-luvulla pyritty yhä enemmän omaksumaan laaja-alaista terveyden edistämisen toiminta-ajatusta ja integroimaan terveyden edistämistä koulun yleisiin toimintoihin. Terveyden edistämisen periaatteet ja toiminta-ajatuksot voidaan yhdistää osaksi koulun yleisiä kasvatustavoitteita. Tällöin koulun työolot, koulutyön järjestelyt ja kouluhenkilöstön tiedot, valmiudet ja ominaisuudet ovat kaikki koulun terveyden edistämisen sisältöjä. Laajalaisessa terveystasvatuksessa terveyttä edistävän koulunpidon tulee jatkua koko koulun ajan ja sitä tulee suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä kaikkien koulussa toimivien ammattiryhmien kanssa.

Tämä työ kuuluu osana laajaan kansainväliseen WHO-Koululaistutkimukseen, jonka uusin aineisto on kerätty Suomessa keväällä 1998. Tavoitteena on selvittää 11-, 13- ja 15-vuotiaiden suomalaisnuorten koulukokemuksia ja kouluviihtyvyyttä. Lisäksi tarkastellaan koulukokemusten yhteyttä kouluviihtyvyyteen ja kouluviihtyvyyden yhteyttä itsearvioituun terveyteen. Oppilaiden kouluviihtyvyys, kuten aikuisten työtyytyväisyys ja työssäviihtyminen nostetaan tässä työssä keskiöön koulun terveydellisiä oloja kehitettäessä. Koulua tarkastellaan työyhteisönä, jolloin koulun tärkein työntekijäryhmä ovat oppilaat. Oppilaiden omat kokemukset ovat tässä työssä lähtökohtana sekä oppilaiden näkeminen aktiivisina omaan työhönsä vaikuttavina yksilöinä. Tutkimuksen käytännön tavoitteena on tuottaa tietoa, joka hyödyttää koulun terveys- ja oppilashuoltopalvelujen kehittämistä sekä laajemmin kouluyhteisön terveyden edistämistä ja koulun terveysopetusta.

2. KOULU TERVEYTTÄ EDISTÄVÄNÄ TYÖYMPÄRISTÖNÄ

Kansainvälisesti on laadittu monia asiakirjoja, joissa on pyritty kuvailemaan terveyttä edistävän koulun kriteerejä, päämääriä ja avainalueita. Asia- ja ohjekirjeet poikkeavat hieman toisistaan, mutta niiden taustalla on ollut vaikuttamassa WHO:n laatimat ohjeistukset. Alma Atan julistusta (1978), Ottawan asiakirjaa (1986) ”Terveyttä kaikille vuoteen 2000 mennessä” ja Jakartan julistusta (1997) on pidetty tähän asti kansainvälisesti merkittävimpinä suunta-antavina ohjenuorina koulun terveydellisten olojen suunnittelussa ja arvioinnissa. WHO:n 1993 laatimaa määritelmää mukaillen terveyttä edistävän koulun päämääränä on saavuttaa kaikille koulussa työskenteleville terveellinen elämäntapa kehittämällä ympäristöä terveyttä edistäväksi. Lisäksi koulun tulee sitoutua ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja terveyttä edistävään sosiaaliseen ja fyysiseen oppimisympäristöön nuorille. (Beattie 1996,129.)

WHO:n toimesta Eurooppaan on luotu Terveet Koulut -verkosto erityisesti koulun terveydellisten olojen kehittämistä varten. Terveet Koulut -verkosto on laatinut omat toimintatavoitteet ja päämäärät, joissa tuodaan esille keskeiset terveyttä edistävän koulun tunnuspiirteet: Ensimmäkin koulussa tulee olla terveystkasvatuksen koulukohtainen opetussuunnitelma. Toiseksi koulun koko eetoksen tulee tukea nuorten tervettä kasvua. Kolmanneksi koulun toiminnassa tulee huomioida ympäröivän yhteisö ja sen toiminta. Terveiden edistäminen nähdään siis koulussa laaja-alaisena toimintana, jolloin koko koulu organisaationa huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Terveiden edistämistä koulussa ei tule rajata vain tietojen ja taitojen opettamiseen. (Young & Williams 1989, Ackermann 1998.)

Young & Williams (1989) käsittelevät raportissaan tarkasti edellä mainittuja WHO:n laatimia kolmea keskeistä terveyden edistämisen osa-alueita koulussa. *Ensimmäisenä osa-alueena on koulun terveystkasvatuksen opetussuunnitelma.* Terveystkasvatus on sisällytettävä koulun opetussuunnitelmaan, jolloin sitä opetetaan joko omana aihekokonaisuutena tai integroituna eri oppiaineisiin. Ala-asteella luokanopettaja voi muun opetuksen lomassa käsitellä myös terveystkasvatuksen osa-alueita. Yläasteella on tarpeellista nimetä eri opettajille omat aihealueet, joita he käsittelevät. Erityistä huomiota tulee kiinnittää opetuksen jatkuvuuteen ala-asteelta yläasteelle, jolloin tavoitteena on opetussisältöjen rakentuminen spiraalimaisesti iän ja tietämyksen lisääntymisen myötä. Laaja-alaisessa terveystkasvatuksessa terveyttä edistävän

koulunpidon tulee jatkua koko koulun ajan. Lisäksi opetussuunnitelmassa tulee huomioida opetusmenetelmät ja opetuksessa apuna käytetyt materiaalit. (Young & Williams 1989.)

Toisena terveyttä edistävän koulun osa-alueena on koko koulun eetos ja sen yhtenäisyys terveyskasvatuksen tavoitteiden kanssa. Tässä yhteydessä puhutaan monesti myös piilo-opetussuunnitelmasta, johon kuuluvat muun muassa opettajien ja oppilaiden väliset ja oppilaiden keskinäiset suhteet, koulunpidon kirjoitetut ja kirjoittamattomat säännöt, normit ja riitit. Koulunpidossa tulisi opetussuunnitelman toteuttamisen ja oppilaiden tiedollisten taitojen oppimisen lisäksi siis ottaa huomioon koko koululaitoksen luonne sekä koko koulunpidon laadun parantaminen. Koulun ilmapiiriä, päätöksentekotapoja, ihmiskäsitystä ja koulun koko eetosta tulisi korostaa ja pyrkiä toteuttamaan sosiaalisena kasvatustehtävänä. Oppilaan rooli osallistujana, tekijänä sekä aktiivisena tiedon tuottajana ja arvioijana on keskeisessä asemassa terveyttä edistävässä koulussa. Young & Williams (1989) korostavat erityisesti koulun ilmapiirin ja opettajien asenteiden sekä käyttäytymismallien merkitystä oppilaiden sosiaaliselle kehitykselle. Pääperiaatteena voidaan pitää, että oppilaiden kannustaminen ottamaan vastuuta itsestään, tekemään itsenäisiä päätöksiä ja itsetunnon vahvistaminen ovat keskeisiä tekijöitä osana koulun toimintaa. (Young & Williams 1989, Horelli 1992, Holopainen & Lehkonen 1994.)

Huusko (1999) kuvailee koulussa vallitsevia uskomuksia, arvoja, tottumuksia, moraalialia, rituaaleja, symboleja ja kieltä koulukulttuuri -käsitteellä. Lisäksi Huuskon mukaan koulun kulttuuriin kuuluvat koulussa vaikuttavat tavat, seremoniat, myytit, tarinat ja huumori. Koulun kulttuuriin liittyy siis läheisesti koulun omaleimaisuus. Huusko tuo koulukulttuurin tarkasteluun näkökulman, jossa koulua tarkastellaan virallisena ja epävirallisena organisaationa. Koulun virallisella organisaatiolla tarkoitetaan sitä, mitä koulussa havaitaan ulkopuolelta katsottaessa eli koulun virallisesti määritellyt tehtävät. Sen sijaan koulun epävirallisella puolella on näkymättömien toimintojen, käytäntöjen ja ajattelutapojen systeemi. Koulun kehittämisen painopisteen tulisi Huuskon mukaan siirtyä rakenteiden eli virallisen organisaation uudistamisesta koulukulttuurin kehittämiseen, sillä hän näkee koulun kulttuurin vaikutuksen merkittävänä tekijänä koulun kehittämistoiminnassa. (Huusko 1999.)

Peltosen (1994) mukaan koulussa voidaan puhua koulukoodista, jolloin kyseessä on koulun kulttuuri ja se, millaisia terveyttä edistäviä ja tukevia elementtejä kussakin yhteisössä on olemassa. Tarkastelun kohteena ovat koulun toiminnassa näkyvä ja kullekin yhteisölle ominainen tapa toteuttaa yksilön ja kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Kyse ei ole pelkästään esteettisistä tekijöistä, vaan esimerkiksi tylsät ja virikkeettömät luokan seinät sekä jatkuva altistus keinotekoiselle valaistukselle vaikuttavat työskentelytehoon. Myös Pietarinen (1999) tuo teoksessaan esille, että koulu voi pelkällä ulkonäöllään kertoa arvonannosta tai päinvastoin persoonattomuudesta ja monotonisista työtavoista. Viihtyisä ympäristö saa oppilaan tuntemaan, että hän on arvostettu ja hänet hyväksytään. Siisti, rauhallinen ja lämmin ympäristö koetaan turvallisena, motivoivana ja se tuo mukanaan iloista ja lempeää ilmapiiriä. Lisäksi turvallisena ja rauhoittavana koettu ympäristö edistää positiivisia kontaktimahdollisuuksia.

Kolmantena terveyttä edistävän koulun osa-alueena on koulun ulkopuoliset tekijät ja niistä erityisesti kodin ja koulun tekemä yhteistyö. Koulun ja kodin välillä tulisi vallita luottamuksellinen suhde, jossa molemmilla osapuolilla olisi tunne omasta tärkeydestään. Vanhemmilla tulisi olla aito kokemus siitä, että heitä kuullaan ja arvostetaan koulussa. Lisäksi vanhempien tulee tietää, mitkä ovat oppilaan ja vanhempien oikeudet ja vastuu eri tilanteissa. Toimiva yhteistyösuhde voidaan saavuttaa molempien osapuolien sekä koulun että kodin kunnioittaessa toistensa toimintaa ja noudattaessa yhteneviä kasvatuseriaatteita. (Young & Williams 1989, Peltonen 2000.)

Yhteydet koulua ympäröivään yhteisöön jäävät monesti liian vähälle huomiolle. Perheen ja koulun ohella media, vapaa-ajan harrastukset, kuluttaminen ja työssäkäynti strukturoituvat olennaisesti nuorten elämään. Koululla ei välttämättä ole enää uusien asioiden oppimiseen liittyvää monopoliasemaa. Jokaista elämänaluetta voidaan pitää oppimisympäristönä, jossa nuoret hankkivat erilaisia tietoja, taitoja ja toimintakompetensseja. Koulun tulee huomioida omassa toiminnassaan, että nuoria ympäröivä yhteisö vaikuttaa nuorten asenteisiin, arvoihin ja uskomuksiin. Toisaalta on tärkeää, että kodin lisäksi myös muut koulun yhteistyökumppanit sitoutuvat koulun kehittämisen tavoitteisiin. (Young & Williams 1989, Aittola ym. 1995, Peltonen 2000.)

Koulun muuttunut asema yhteiskunnassa otetaan myös uusimmissa didaktiikan oppikirjoissa esille (Lahdes 1997, Usikylä & Atjonen 2000). Kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset ovat luoneet tilanteen, jossa koululla ei välttämättä ole enää uusien asioiden oppimiseen liittyvää monopoliasemaa. Koulu joutuu kuitenkin huolehtimaan, että kaikki oppilaat noudattavat koulussa tiettyjä, ulkopuolisten ryhmien normeista poikkeavia sääntöjä..

Kolmen keskeisen teeman lisäksi Young & Williams (1989) korostavat WHO:n raportissa, että terveystieteiden tulee olla koulussa muutakin kuin nuorten suojelua sairauksilta ja terveyden riskeiltä. Koulun tulisi edistää nuorten kykyä selkiyttää omia asenteitaan ja terveyteen liittyvien valintojen taustalla olevia tekijöitä ja sitä kautta helpottaa terveyteen liittyvien valintojen tekoa. Koulun terveystieteiden on siis kyse monien koulutyöhön vaikuttavien tekijöiden yhteisvaikutuksesta ja ottamisesta huomioon. Erityistä huomiota Young & Williams(1989) kiinnittävät myös terveystieteiden jatkuvuuden turvaamiseen. Laajalaisessa terveystieteiden koulutuksessa terveyttä edistävää koulutusta tulee suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä kaikkien koulussa toimivien ammattiryhmien kanssa. Voidaan jopa puhua koulun arvopohjasta ja siitä, mitä opettajat arvostavat ja mitä oppilaiden halutaan oppivan arvostamaan.

2.1 Koulu resurssina vai riskitekijänä nuorille?

Terveyttä edistävä koulu vahvistaa oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia, joka puolestaan on merkittävä edellytys koulutytöskentelylle ja laadukkaille oppimistuloksille. Huomion kiinnittäminen kouluympäristöön terveyttä edistävänä tekijänä on osa laajempaa viime vuosien kehityssuuntaa, jossa terveyden edistämistä on ryhdytty tarkastelemaan areena-kontekstissa eli niin sanottu setting -based approach. (Beattie 1996, Ackermann 1998.)

Tarkasteltaessa koulua ”areena”-kontekstista, voi koulu tarjota ihanteelliset olosuhteet nuorten terveyden ja hyvinvoinnin luomiselle tai se voi muodostua riskitekijäksi nuorten terveydelle. Tästä näkökulmasta sekä luokassa tapahtuva opetus että koulun ympäristö sinällään voivat olla tukemassa tai heikentämässä nuorten tervettä kasvua ja kehitystä. Myönteiset kokemukset koulussa toimivat resursseina nuorten koulumenestykselle, koulumyönteisyydelle ja nuorten hyvinvoinnille. Esimerkiksi hyvät oppilassuhteet ja kannustava ilmapiiri erityisesti

nuorten keskuudessa toimivat resursseina hyvinvoinnille. Vastaavasti negatiiviset kokemukset merkitsevät riskiä nuorten terveydelle ja hyvinvoinnille. Negatiivisista kokemuksista erityisesti oman toiminnan hallintamahdollisuuksien ja autonomian vähäisyys ovat yhteydessä raskittuneisuuteen. (Samdal 1998, Samdal ym. 1998 b.)

Kannaksen mukaan (1998) terveyttä edistävä koulu vahvistaa oppilaiden ja opettajien terveysvoimavaroja, jotka vuorostaan luovat edellytyksiä hyvälle työvireydelle, työkunnolle ja laadukkaille oppimistuloksille. Koulun merkitys nuorten terveydelle ei kuitenkaan ole aivan suoraviivainen: Aaro (1989) ja Pietarinen (1999) tuovat esille, että kouluilla ei ole yksiselitteistä roolia nuorten terveyden suhteen. Toisille nuorille koulusta voi muodostua vakava riskitekijä, toisille se taas on terveyttä edistävä tekijä. Myös työelämä tutkimuksissa sovelletuissa stressiteorioissa on ryhdytty kiinnittämään huomiota yksilöllisiin tekijöihin aikaisempaa enemmän. Tämä on johtanut työelämä tutkimuksen yksilöllistämisuuntaukseen, jossa ympäristö saa merkityksensä vasta yksilön tulkinnassa. (Salo & Kinnunen 1993.)

Kouluyhteisössä on olennaista huomioida, että yksittäisen oppilaan sopeutuminen ja hänelle itselleen soveltuvat selviytymiskeinot ja niihin yhteydessä oleva toiminta eivät välttämättä ole samansuuntaisia koulukulttuurissa vallitsevien ja hyväksytyjen käytänteiden ja pyrkimysten kanssa. Toiset oppilaat voivat kokea koulussa tapahtuvat muutokset ja toiminnot stressaavina, kun taas toiset kokevat ne ikään kuin uusina haasteina. Erot käyttäytymisessä suhteellisen samankaltaisissa tilanteissa vaihtelevat sen mukaan, mitä nuori tietää ympäristöstään sekä millaisia odotuksia hänellä on toimintojensa seuraamuksiin nähden. (Pietarinen 1999.)

Kuulu ala- ja yläasteen opetustyylien, opetuksen järjestämisen, koulun käytänteiden ja tavoitteiden välillä on monille oppilaille ongelmallinen. Erityisesti yläasteen ensimmäinen vuosi on oppilaille haasteellinen ja monille vaikeaa aikaa ja tällöin oppilaiden erot sopeutumisessa ovat suuria. Opetusmenetelmissä sekä yleisesti oppimisympäristön toimintaperiaatteissa tapahtuvat muutokset vaativat toisilta oppilailta liian nopeaa sopeutumista, jolloin he eivät kykene löytämään tai soveltamaan heille itselleen soveltuvia selviytymiskeinoja sopeutumisprosessin onnistumiseksi. (Pietarinen 1999.) Ala- ja yläasteen niveltämistä toisiinsa on pohdittu myös uusimmissa didaktiikan ja kouluterveydenhuollon oppikirjoissa. Murrosiän vuoksi lapset tarvitsevat erityistä tukea ja turvallisuutta kaikkein arimmassa vaiheessa, joka ajoittuu

keskimäärin 12.-14. ikävuoteen. Tätä ei kuitenkaan ole otettu huomioon koulun työprosessien järjestämisessä, vaan suurimmat muutokset on ajoitettu keskelle murrosiän haavoittuvinta vaihetta. Seitsemännelle luokalle siirtyvät oppilaat joutuvat sopeutumaan moniin ala-asteen käytänteistä poikkeaviin toimintatapoihin. Kun tähän yhdistetään vielä lasten kiertäminen päivän aikana lukuisissa eri työpisteissä, koulutyön järjestelyt näyttävät varsin vaarallisilta niiden lasten kannalta, joiden edellytykset menestykselliseen koulutyöhön ovat heikoimmat. (Lahdes 1997, Rimpelä 2000.)

Ala- ja yläasteen toiminnallinen niveltäminen on ollut koko peruskoulujärjestelmän ajan koulujen kehittämistehtävä. Ala- ja yläasteen yhtenäistäminen hallinnollisesti yhdeksi peruskouluksi on ollut eräs tämän ongelman kehittämistoimenpide. Siirtymävaiheessa on useita eri tekijöitä, jotka tekevät kyseisen muutoksen oppilaan kannalta haasteelliseksi selviytyä ja toisaalta peruskoulun kannalta haasteelliseksi tukea heidän selviytymistään. Siirtymävaihe onkin nähtävä nuoruusiän kehitystehtävien mukaisesti ja laajemmin kasvatuksen näkökulmasta nuoren mahdollisuutena kehittää omia sosiaalisia taitojaan, vahvuuksiaan, sopeutumiskykyään ja muutoksenhallinnan taitojaan. Lasten kasvun, kehityksen ja terveyden asiantuntemuksen yhdistäminen oppimisen ja opettamisen asiantuntemukseen voisi avata uusia näkökulmia koulun työprosessien järjestämiseen. (Pietarinen 1999, Rimpelä 2000.)

Pietarisen (1999) tekemässä laadullisessa pitkäaikaistutkimuksessa ilmeni varsin selvästi, että oppilaat kokevat itselleen merkitykselliset muutokset opiskelussa, koulun käytänteissä, opetuksessa ja sosiaalisissa suhteissa hyvin yksilöllisesti. Lisäksi nuorten ongelmien ja pelkojen aiheuttajat ovat hyvin yksilöllisiä, jolloin olennaista on tukea nuorta löytämään riittävän ajoissa yksilöllisiä selviytymiskeinoja ongelmallisiin tilanteisiin. Myös Lindström (1993) tuo esille työn sisältöä, terveyttä ja hyvinvointia tarkastellessaan yksilön voimavarat kohdata työn tarjoamia haasteita ja uhkia. Hänen mukaansa ulkoiset työhön liittyvät tekijät saavat osittain yksilöllisiä merkityksiä. Lisäksi ympäristön tarjoamat vaikutusmahdollisuudet ja sosiaalinen tuki ovat Lindströmin mukaan tärkeitä välittäviä tekijöitä psyykkisten kuormitustekijöiden ja niiden mahdollisten vaikutusten välillä.

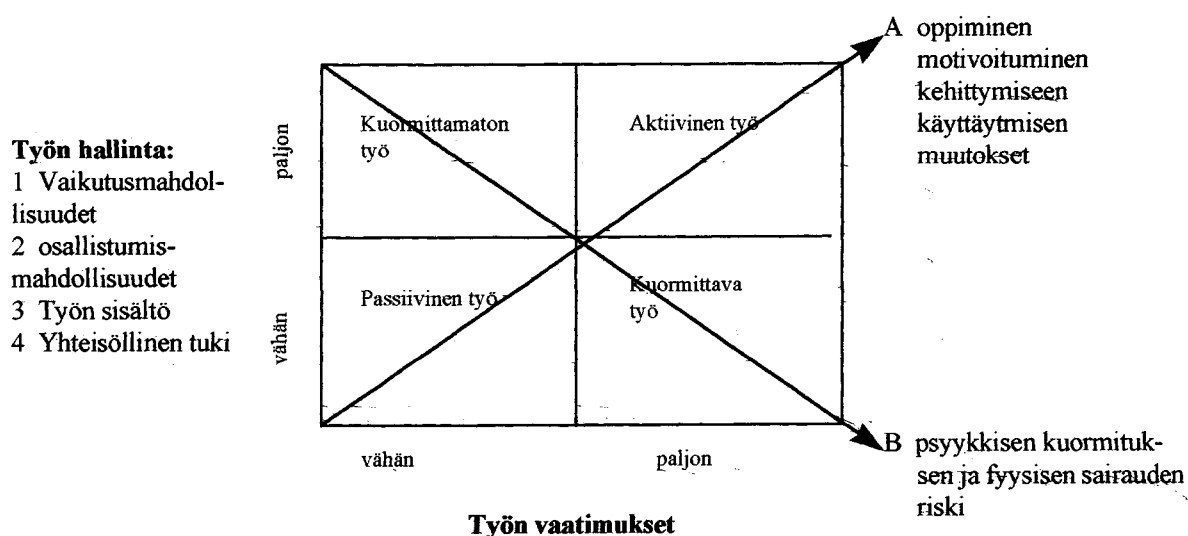
2.2. Koulu työyhteisöllisestä näkökulmasta

Oppilaiden työtä voidaan luonnehtia oppimistyöksi, jolloin koulun tarkastelu työyhteisönä tarjoaa kiinnostavan näkökulman koulun toiminnan kehittämiseksi (Kannas 1998, Samdal 1998). Tästä näkökulmasta koulua voidaan pitää oppilaiden työympäristönä ja siten huomioida laajemmin työn tutkimusten teorioita ymmärtääksemme paremmin koulun psykososiaalisen ympäristön yhteydet oppilaiden käyttäytymiseen ja hyvinvointiin.

Opettajien työoloja koskevaa tutkimusta on tehty melko paljon (esim. Kinnunen 1989, Salo & Kinnunen 1993, Parkatti & Kannas 1995). Opettajia koskevissa tutkimuksissa on hyödynnetty laajempaa työntutkimuksen tietämystä. Tällainen tutkimusote tulisi nykyistä enemmän ottaa huomioon myös oppilaisiin ja koko koulunpitoon kohdistuvissa tutkimuksissa. Toisaalta työympäristön yleiset kehittämismallit eivät ole yksinään riittäviä koulun kehittämisen lähtökoh-
tia, koska koulun on otettava huomioon myös oppilaan kehitystehtävät ja oppimisprosessin suotuisan etenemisen edellytykset. Koulun toiminnalle asetettujen kasvatustavoitteiden tulisi olla siis tässä suhteessa suunnannäyttäjiä, jolloin työympäristön yleisten tutkimus- ja kehittämissuuntausten lähtökohtien, tavoitteiden, kohteiden ja ongelmanratkaisukeinojen tunteminen laajentaa tarkastelukulmaa. (Kääriäinen ym. 1996).

Työolojen kehittämisessä tarvitaan kaikkien sekä johdon että työntekijöiden myönteistä suhtautumista, jolloin yhteistyön ja kaikkien osapuolien mahdollisuudet osallistua oman työnsä ja työolojensa suunnitteluun korostuvat. Erityisesti johdon asema työpaikoilla korostuu määritellesään toimintamallit ja -linjat, joiden mukaan kullakin työpaikalla toimitaan. Psykkisen kuormituksen minimoimiseksi ja motivoivan henkistä hyvinvointia tukevan työkokonaisuuden aikaansaamiseksi tarvitaan yleensä samanaikaisesti useita eri toimenpiteitä. Onnistunut lopputulos voidaan saavuttaa sovittamalla työympäristö, johtaminen ja työn järjestelyt optimaalisesti yhteen. Tarvitaan sosiaalisten verkostojen, rakenteiden, toimintamuotojen ja yksilöiden valmiuksien kehittämistä. Kehittämisen ydin on ihmisen käyttäytymismuutokset, joihin, pyritään yhtäältä asenteiden, arvojen ja normien muuttamisen avulla. (Kalimo 1993, Lindström 1993, Terve työympäristö 1994.)

Karasek & Theorell (1990) ovat kehittäneet teoreettisen mallin, jossa hyvillä sosiaalisilla suhteilla sekä työntekijöiden että esimiesten välillä, sopivalla vaatimustasolla ja korkealla autonomian ja kontrollin tunteella on positiivinen yhteys työtyytyväisyyteen, alhaisempaan terveyttä vaarantavaan käyttäytymiseen ja parempaan hyvinvointiin. Työn vaatimukset - työn hallinta -mallin mukaan työn psyykkiset vaatimukset ja työntekijöiden hallintamahdollisuudet ennustavat toisaalta työntekijöiden terveyttä ja toisaalta motivaatiota sekä uusien taitojen oppimista ja käyttäytymismallien kehittymistä. Hallinnan tunne on voimavara, joka on tärkeä kohdattaessa erilaisia kuormitustilanteita. Työn hallinnan osa-alueiksi luokitellaan vaikutusmahdollisuudet, osallistumismahdollisuudet, työn sisältö ja yhteisöllinen tuki. Mallin mukaan työn hallinta suojaa stressiltä ja voi vahvistaa työntekijän kyvykkyyttä ja luottamusta selviytymiskykynsä sekä edistää uuden käyttäytymismallin kehittymistä. Toisaalta haitallinen psyykkinen kuormittuneisuus ja terveyden menetys uhkaa työntekijää tilanteessa, jota luonnehtii hallintamahdollisuuksien vähäisyys suhteessa työn vaatimuksiin. Huomioitavaa on myös, että työntekijällä tulee olla riittävät kyvyt ja tiedot, jotta hallintamahdollisuudet voivat toteutua.

Kuva1. Malli psykososiaalisista tekijöistä työolotutkimuksessa. (Karasek & Theorell 1990,32.)

Luottamus omiin ja vertaisten kontrollimahdollisuuksiin eli luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja tapahtumien hallintaan vaikuttavat olennaisesti työtyytyväisyyteen. Erityisen tärkeäksi on havaittu ihmisen luottamus tuen saatavuuteen tilanteen sitä vaatiessa. Puutteelli-

set mahdollisuudet säädellä työn toteutustapaa häiritsevät ilmapiiriä ja viihtymistä, vähentävät sitoutuminen työhön, heikentävät työsuorituksia ja työmotivaatiota, altistavat riskikäytännöille, lisäävät poissaoloja työstä ja työntekijöiden vaihtuvuutta. Ihmisen on havaittu viihtyvän työssään parhaiten silloin, kun tehtävät ovat hänen suorituskäytännönsä ylärajoilla edellyttäen, että ihmiset pystyvät onnistumaan ja samalla oppimaan ja kehittämään ammattitaitoaan. On siis pystytty osoittamaan, että työn vaatimusten, hallinnan, sosiaalisen tuen ja terveyden välillä on toisistaan riippuva yhteys. (Kalimo 1987, Nupponen 1993, Vahtera & Pentti 1995, Vahtera & Pentti 1997.)

Työtyytyväisyys syntyy ennen kaikkea siitä, että työntekijä kokee työnsä vastaavan niitä vaatimuksia, joita hänellä on sen suhteen, tai siitä, miten hyvin työ vastaa työntekijän odotuksia. Keskeistä on, missä määrin työntekijä voi työssään tuntea saavuttavansa ja edistävänsä sellaisia henkilökohtaisesti tärkeitä työhön liittyviä tavoitteita, jotka ovat sopusoinnussa hänen todellisten perustarpeidensa ja elämän päämääriensä kanssa. Työn asettamat vaatimukset työntekijälle ja toisaalta työntekijällä olevat omat työtä koskevat odotukset voivat olla ristiriidassa tai tasapainossa. Ristiriidat ja sitä seuraava kielteinen kehitys merkitsee stressiä, rasittumista ja haitallisina pidettyjä muutoksia minäkuvassa, käyttäytymisessä ja terveydentilassa. Näissä työelämän stressiä tuottavissa tilanteissa työntekijä voi olla joko työn vaatimusten kohteena tai aktiivinen vaikuttaja. (Kalimo 1987, Pöyhönen 1987, Nupponen 1993, Terve työympäristö 1994.)

Samdal (1998) on pystynyt osoittamaan, että aikuisiin kohdistuneet työelämä tutkimuksen teoriat ovat sovellettavissa koululaistutkimukseen. Hyvät sosiaaliset suhteet ja tuki työntekijöiden (oppilaiden) keskuudessa ja toisaalta esimiesten ja työntekijöiden välillä (oppilaiden ja opettajien välillä) ovat yhteydessä positiiviseen työtyytyväisyyteen (hyvään kouluviihtyvyyteen). Lisäksi hyvillä ihmissuhteilla on turvallisuuden tunteita lisääviä vaikutuksia, ja turvallisuuden tunne on voimakkaassa yhteydessä parempaan työtyytyväisyyteen. Samoin kuin aikuisten työelämä tutkimuksessa on pystytty osoittamaan hyvällä työtyytyväisyydellä olevan yhteys parempiin työtuloksiin myös nuorten paremman kouluviihtyvyyden on havaittu edistävän oppilaiden koulumotivaatiota. (Samdal 1998.)

2.3. Koulun työolopuntari

Tampereen peruskouluissa on kokeiltu Ruotsissa kehitelyyn Skolmiljö 2000-selvitysmenetelmään pohjautuvaa koulujen työpaikkaselvitystä. Selvityksen avulla koulutyöoloja tutkittiin kokonaisuutena sekä henkilöstön että oppilaiden kannalta. Kysymyksiä oli kolmelta alueelta: työskentely koulussa (työskentelytavat, yhteistyö, organisaatio, suunnittelu), ihmiset koulussa (työtyytyväisyys, kehittyminen työssä, terveys) ja kouluympäristö (työtilat, muut tilat, sisäilma, kalusto, ulkoympäristö). Tarkoituksena oli, että menetelmän avulla koulut voisivat jatkossa itse yhdessä työterveyshuollon ja kouluterveydenhuollon kanssa suunnitelmallisesti selvittää ja seurata työympäristöään. (Savolainen 1997, Savolainen ym. 1998 a, Savolainen & Taskinen 2000.)

Tutkimuksissa todettiin koulutyöoloissa ja hyvinvoinnissa merkittäviä eroja koulujen välillä sekä opettajien että oppilaiden kokemina. Joihinkin kouluihin näytti kasautuvan huonoja työoloja ja huonovointisuutta ja joihinkin taas hyviä. Henkilöstön ja oppilaiden huonovointisuus ja huonot työolot ruokkivat mitä ilmeisemmin toisiaan muodostaen noidankehän. Työolokyselyllä voidaan tunnistaa konkreettisia ongelmakohtia, joihin voidaan etsiä ratkaisua yhdessä. (Savolainen ym. 1998 a, Savolainen & Taskinen 2000.)

Opettajat arvioivat parhaimmaksi yhteistyön ja ilmapiirin ja huonoimmaksi fyysisen työympäristön koulussa. Vastaavasti oppilaat kokivat terveyden ja turvallisuuden edistämisen parhaimmaksi ja osallistumis- ja vaikutusmahdollisuutensa heikoimmiksi. 74% tytöistä ja 67% pojista koki turvallisuutensa koulussa hyväksi ja heikoksi 7% tytöistä ja 11% pojista. Pojat kokivat turvallisuutensa koulussa, väkivallan ehkäisyn, koulutapaturmilta välttymisen, väli-tuntien rauhallisuuden ja koulupinnauksen huomioimisen merkittävästi heikommaksi kuin tytöt. Terveyden ja turvallisuuden edistäminen oli ainoa työolojen osa-alue, joka oli huonompi opettajien näkökulmasta kuin oppilaiden. Opettajat ja oppilaat arvioivat kunkin koulun fyysisen työympäristön melko samalla tavoin. Sen sijaan koulujen välillä arviot fyysisen työympäristön suhteen erosivat paljon. (Savolainen ym. 1998 a, Savolainen ym. 1998 b.)

Opettajien hyvinvointi työssä ja oppilaiden kouluhyvinvointi eivät olleet Tampereen kouluissa yhteydessä keskenään. Vaikka opettajat tunsivat työnsä tärkeäksi ja mielekkääksi, viihtyi-

vät koulussa ja jaksoivat suoriutua hyvin työstään, niin siitä huolimatta samassa koulussa oppilaat eivät olleet kovin innostuneita koulutyöstään, eivät viihtyneet ja jaksaneet hyvin. Tulos oli yllättävä ja mielenkiintoinen. Yksi syy voisi olla vuorovaikutusongelmat opettajien ja oppilaiden kesken sekä oppilaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien puute työjärjestelyidensä ja koulutyönsä suunnittelun ja toteutuksen suhteen. Opettajien ja oppilaiden kokema hyvinvointi työssä tai koulutyössä oli selvimmin yhteydessä heidän kokemiinsa työjärjestelyihin, kannustukseen ja tukeen sekä ilmapiiriin ja yhteistyöhön. (Savolainen ym. 1998 a.)

Koulun sosiaalisia suhteita tulisi tarkastella nykyistä enemmän oppilaan näkökulmasta. Oppilaan tulisi olla koulussa subjekti ja hänen roolinsa tulisi olla aktiivinen. Oppilaille tulisi antaa vastuuta ja oikeuksia tehdä koulunkäyntiinsä liittyviä päätöksiä. Jos haluamme, että nuoristamme kehittyy osallistuvia, toimivia työntekijöitä, heille tulee antaa mahdollisuuksia vaikuttamiseen jo koulussa. Kuitenkin oppilaiden erityisasema koulussa verrattuna työntekijöiden asemaan työpaikoilla tulee muistaa ja ottaa huomioon. Kaikelta osin lapset ja nuoret eivät ole vielä kykeneviä ottamaan vastuuta toiminnan järjestämisestä ja päättämään, mikä on parasta heille. Liian suuren vastuun antamista oppilaille tulee toisaalta siis välttää ja ottaa huomioon heidän kehitysvaiheensa varttuvina nuorina. (Harquist & Starrin, 1997, Samdal 1998.)

Tässä työssä oppilaiden koulukokemuksia lähestytään Karasek & Theorell (1990) kehittämää mallia mukaillen (kuva 1. s. 10). Mallin mukaan hyvillä sosiaalisilla suhteilla sekä työntekijöiden että esimiesten välillä, sopivalla vaatimustasolla ja korkealla autonomian ja kontrollin tunteella on positiivinen yhteys työtyytyväisyyteen, alhaisempaan terveyttä vaarantavaan käyttäytymiseen ja parempaan hyvinvointiin. Teoriassa painotetaan siis psykososiaalisia tekijöitä työolotutkimuksessa. Tässä työssä kysymykset oppilaiden vaikutusmahdollisuuksista koulussa, vaatimustasosta, mahdollisuuksista saada apua ja tukea, oppilassuhteista, koulunkäynnin rasittavuudesta ja turvallisuudesta kuvaavat koulun psykososiaalisen työympäristön osatekijöitä.

3. KOULUVIIHTYVYYS

3.1. Kouluviihtyvyyden määrittelyä

Kouluviihtyvyyden määrittelemine on vaikeaa. Eri tutkijat lähestyvät kouluviihtyvyyttä hie-man eri näkökulmista ja nostavat eri tekijöitä keskeisimmiksi kouluviihtyvyyteen vaikuttaviksi tekijöiksi. Kouluviihtyvyydestä puhuttaessa tuleekin muistaa, että siitä saatu kuva riippuu hyvin paljon siitä, miten kouluviihtyvyys on määritelty ja mitkä tekijät koulun arjesta katso-taan kuuluvan siihen. Monissa viihtyvyytutkimuksissa itse viihtyvyyden käsite on myös jä-tetty tarkemmin analysoimatta, mikä osaltaan vaikeuttaa tulosten tulkintaa.

Soininen (1989) on jakanut kouluviihtyvyyteen vaikuttavat tekijät neljäksi ryhmäksi: oppilaa-seen liittyvät, tovereihin liittyvät, kouluun liittyvät ja kotiin liittyvät tekijät. Kouluviihtyvyys sisältää siis useita eri komponentteja ja se on kaikkien näiden tekijöiden summa. Kouluviih-tyvyyden kokemisessa on Soinisen mukaan myös olennaista se, että se ei ole staattinen tila, vaan muutosherkkä esimerkiksi kokemuksellisten tilannetekijöiden vaikutuksille.

Williams & Batten (1981) mukaan kouluelämän laatu voidaan johtaa yleisemmästä elämän-laadun käsitteestä. Elämänlaadulla tarkoitetaan yhteiskunnan jäsenten sosiaalisen elämän tasoa ja monipuolisuutta yksilöiden itsensä kokemana. Yksilöiden kannalta elämänlaatua tar-kastellaan tavallisimmin kokonaisvaltaisena hyvänä olona tai viihtymisenä eli miltä elämä kaiken kaikkiaan sillä hetkellä ja tietyssä ympäristössä tuntuu. Myös Samdal (1998) määrit-telee väitöskirjassaan kouluviihtyvyyden elämänlaatu ja hyvinvointi -käsitteen avulla. Hänen mukaansa kouluviihtyvyys rakentuu tunne-elämän osa-alueista kuten onni, hyvinvointi ja tyytyväisyys koulussa. Kouluviihtyvyys on siis Samdalin mukaan selkeässä yhteydessä sen hetkiseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun kaiken kaikkiaan.

Olkinuora (1983) katsoo kouluviihtyvyyden liittyvän oppilaan tunne-elämään, sillä hän on määritellyt viihtyvyyden tarkoittavan koko sen hetkisen koulunkäynnin koetun mielekkyyden affektiivista aspektia. ”Mielekkyyden affektiivinen aspekti viittaa opiskelussa kohdattavien asioiden, tekojen ja toimintojen tyydyttävyyden ja sen mukaisen merkittävyyden kokemiseen omien tarpeiden, asenteiden ja tunnetilojen pohjalta.” Koulun ilmapiiri kuvaa osaltaan koulun

toimintakulttuuria ja kokonaisvaltaisemmin koulun eetosta, joka säätelee kaikkea koulussa tapahtuvaa toimintaa.

Liinamo ja Kannas (1995) yhdistävät kouluviihtymiskäsitteen koulun ilmapiiriin. Heidän mukaansa koulun ilmapiiri kuvaa koulun toimintakulttuuria ja kokonaisvaltaisesti koulun eetosta, joka säätelee kaikkia koulun toimintaa. Ilmapiirin laadulla on merkityksensä sekä kouluai- kana että myöhemmin elämässä. Ilmapiiri vaikuttaa siihen, millaisia emotionaalisia koke- muksia lapset saavat kouluai- kanaan, millaiseksi heidän käsityksensä ihmisestä muodostuu sekä millaisia arvoja ja asenteita nuoret omaksuvat kouluai- kanaan.

Lukiolaisten kokonaispersoonallisuutta ja kouluviihtyvyyttä käsittelevässä väitöskirjassaan Kaikkonen (1999) määrittelee kouluviihtyvyyden oppilaan kokonaispersoonallisuuden toimi- vuuden kautta. Kouluviihtyvyys on hänen mukaansa oppilaan kognitioiden ja emootioiden tasapainoa ja niiden todentumista koulutoiminnoissa. Viihtyvän oppilaan kognitiot, emootiot ja toiminnot ovat samansuuntaisia, yhtä vahvoja ja toisiaan tukevia. Koulussa viihtyvä oppilas voi toteuttaa omaa persoonallisuuttaan (henkistä olemustaan) koulutoiminnoissaan. Jotta op- pilas viihtyisi koulussa, on oppimistoimintojen oltava oppilaalle kognitiivisesti selkeitä, emo- tionaalisesti turvallisia, toiminnallisuutta tukevia ja sallivia. Viihtyvyys jaotellaan siis selke- ästi kognitiiviseen, affektiiviseen ja toiminnalliseen osa-alueeseen. (Kaikkonen 1999.)

Kaikkonen (1999) tuo lisäksi esille, että oppilaiden viihtymisestä seuraa vaatimusten kasvua ja uuden oppimisen halua ja vitalisuuden jatkuvuutta. Toisaalta viihtymättömyys taas pistää oppilaan pohtimaan sen syitä, yrittämään tilanteitten sietämistä ja käyttämään itselleen ja yhteisöllekin epärelevantteja defenssimekanismeja. Hänen mukaansa vain tasapainoinen, eheä ja kypsä persoonallisuus voi todentua viihtyvyytenä. Vaikka oppilas yksilönä ajatuksi- neen ja tunteineen olisikin tasapainoinen, eivät kouluympäristön tiedot, tunteet ja arvot ole- kaan aina oppilaan vastaavien persoonallisuuden elementtien kanssa sopuinnossa. (Kaikkonen 1999.)

Tässä työssä kouluviihtyvyyttä on tarkasteltu kysymysten avulla, jotka heijastelevat oppilai- den arkisia kokemuksia koulusta. Kouluviihtyvyyttä pidetään ihmissuhdemittarina ja se on tulosta jostakin, mitä tapahtuu koulussa. Koulun tapahtumilla tässä työssä tarkoitetaan oppi-

laiden koulukokemuksia. Koulukokemuksilla: vanhempiin, opettajiin, tovereihin ja koulun toimintaan liittyvillä tekijöillä katsotaan olevan selkeä yhteys kouluviihtyvyyteen. Tässä työssä kouluviihtyvyys -käsite yhdistetään koulun ilmapiiriin. Määritelmä mukailee Liinamo & Kannas (1995) määritelmää, jossa koulun ilmapiiri kuvaa koulun toimintakulttuuria ja kokonaisvaltaisesti koulun eetosta, joka säätelee kaikkia koulun toimintaa.

3.2. Kouluviihtyvyys aikaisempien tutkimusten valossa

Uusimman WHO -Koululaistutkimuksen mukaan kouluviihtyvyys ja positiiviset koulukokemukset ovat lisääntyneet vuodesta 1994 vuoteen 1998. Samanaikaisesti kiusaaminen on vähentynyt ja turvallisuuden tunne koulussa lisääntynyt nuorilla sekä tyytyväisyys opettajia kohtaan lisääntynyt. Muutokset ovat tapahtuneet sekä ruotsinkielisten että suomenkielisten koulujen oppilailla. (Brunell & Kannas 2000.)

Vaikka tyytyväisyys kouluun on lisääntynyt WHO-Koululaistutkimuksen mukaan vuodesta 1994 vuoteen 1998, erot ikätasojen välillä eivät ole muuttuneet. Nuoremmat oppilaat viihtyvät edelleen vanhempia oppilaita huomattavasti paremmin (Brunell & Kannas 2000.) Ikäryhmien välinen ero on ollut havaittavissa myös monissa aikaisemmissa kouluviihtyvyyttä kuvaavissa tutkimuksissa (esim. Liinamo & Kannas 1995, Rimpelä & Liinamo 1996, Samdal ym. 1998 a, Pietarinen 1999).

Tutkimusten yleispiirteinä on selvästi tullut esille, että tytöt viihtyvät koulussa paremmin kuin pojat. (Linnakylä 1993, Samdal ym. 1998 a, Savolainen ym. 1998 b.) Esimerkiksi Liimatainen- Lambergin (1996) tutkimuksen mukaan jopa 60 % 9-luokkalaisista pojista ilmoitti kokeneensa yläasteen ikävänä. Poikien tyttöjä huonompi kouluviihtyvyys on havaittavissa jo 7-vuotiailla oppilailla (Sihvola 2000). Jo koulun alkaessa tilanne on siis tässä suhteessa paljolti samanlainen kuin monissa vanhempia ikäryhmiä koskevissa tutkimuksissa. Tyttöjen paremmalla kouluviihtyvyydellä on jo pitkät perinteet, sillä jo 70-luvulla tehty tutkimus (Kari 1977) osoitti poikien viihtyvän tyttöjä huonommin koulussa. Sukupuolten välinen ero kouluviihtyvyydessä on säilynyt myös uusimman WHO-Koululaisaineistosta tehdyn tutkimuksen mukaan. (Brunell & Kannas 2000.)

Ero tyttöjen ja poikien kouluviihtyvyydessä on havaittavissa vielä peruskoulun jälkeen lukioissa ja ammattioppilaitoksissa. Rimpelä ym. (1996 c) tutkimuksen mukaan lukioissa puolet pojista ilmoitti pitävänsä koulunkäynnistään melko vähän tai ei lainkaan, kun vastaava osuus tytöillä oli 37%. Kaikki tutkimukset eivät kuitenkaan tue tätä olettamusta. Esimerkiksi Kaikkosen (1999) tutkimuksen mukaan sekä tyttöjen että poikien kognitiivinen, affektiivinen ja toiminnallinen lukioviihtyvyys olivat yhtä voimakkaita. Tulosten erilaisuutta selittävät osaltaan erilaiset tutkimuksen toteuttamisen tavat, kuten tiedonhankintamenetelmät, kohdejoukko, mittarit ja analyysimenetelmät.

Suomessa Kouluterveys 2002 -yhteistyöohjelman osana toteutetun kouluterveys 1996 -tutkimuksen perusteella voidaan arvioida, onko alueellisilla tekijöillä vaikutusta koulussa viihtymiseen. Tutkimustuloksissa alueellisia eroja huomattavasti selvemmin esille tulivat paikkakuntien sisäiset erot, jotka todettiin eri koulujen välillä (Rimpelä ym. 1996 b). Tätä tutkimustulosta tukee myös Tampereen yläasteilla tehdyn tutkimuksen tulokset (Savolainen ym. 1998 a). Sekä oppilaiden että opettajien arvioimina koulujen välillä havaittiin merkitseviä eroja kaikilla työolojen osa-alueilla. Koulut erosivat eniten fyysisen työympäristön suhteen. Lisäksi oppilaiden arvioimina suuria koulujen välisiä eroja esiintyi koulutyöjärjestelyissä sekä ilmapiirin ja yhteistyön alueilla.

3.2.1. Miten eri tekijät vaikuttavat kouluviihtyvyyteen?

Kouluun liittyvät tekijät:

Kouluun liittyvistä tekijöistä eräs keskeisin nuorten kouluviihtyvyyteen vaikuttava tekijä on opettajien ja oppilaiden välinen suhde. Brunell ym. (1996) erottelee vielä tarkemmin keskeisimmät tekijät: oppilaiden kannustaminen aktiiviseen osallistumiseen oppitunneilla, oikeudenmukainen suhtautuminen oppilaisiin, henkilökohtaisen kiinnostuksen osoittaminen oppilaita kohtaan ja realististen odotusten kohdistaminen oppilaisiin.

Liinamo & Kannas (1995) ja Liimatainen-Lamberg (1996) nostavat esille, että oppilailta ei sinänsä näytä olevan mitään erityistä koulua tai opiskelua vastaan, mutta koulutuksen toteutus saa eri kohdissa kritiikkiä osakseen. Vastauksia viihtymättömyyteen koulussa on heidän mu-

kaan haettava koulutuksen toteuttamismuodoista tai oppilaiden ja opettajien välisistä suhteista. Tätä näkökulmaa tukee myös Tampereella tehty tutkimus, jonka mukaan noin puolet oppilaista piti koulua hyvänä paikkana, vaikka muuten vastasivatkin hyvin kriittisesti koulun toimintatapoja koskeviin kysymyksiin (Savolainen ym. 1998 b).

WHO:n 1994 tekemän koululaistutkimuksen mukaan oppilaat eivät pidä vaikutusmahdollisuuksiaan koulussa kovinkaan hyvinä. Erityisesti ylempien luokkien oppilaat pitivät vaikutusmahdollisuuksiaan huonoina. Esimerkiksi oppituntien kulun, opetuksen sisällön, koulupiikan viihtyisyyden tai lukujärjestyksen laadinnan suunnitteluun koki saavansa osallistua vain noin kymmenesosa oppilaista. (Liinamo & Kannas 1995.) Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Tampereella 1997 yläasteiden kahdeksansien luokkien oppilaille tehdyssä tutkimuksessa (Savolainen ym. 1998b). Tutkimuksen mukaan opetuksen toteuttamistavan suunnittelussa ja koulutyön suunnittelussa koki olevansa mukana vain noin kaksi kolmasosaa oppilaista. Sitä vastoin opettajat kokivat vaikutusmahdollisuutensa työssään lähinnä melko hyviksi (53%) tai hyviksi (31%) (Salo & Kinnunen 1993). Oppilaiden ja opettajien arviot osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksista ovat kaukana toisistaan (Savolainen & Taskinen 2000). Opettajien hyvinvointi ei siis automaattisesti välity oppilaille.

Kääriäisen ym. (1996) mukaan melkein kaikki oppilaat olivat tyytymättömiä siihen, että opettaja yksin määrää. Sen sijaan opettajilta kysyttäessä vastauksiksi saadaan, että suurin osa opettajista pitää koulun ilmapiiriä hyvänä. Opettajat arvioivat työnsä sekä hyvien että huonojen puolien liittyvän joko työn sisältöön tai oppilaisiin. Koulussa tehtävän työn määrä ja kiireisyys sekä raskaus tuli myös esille tässä yhteydessä. Koulun ihmissuhteet arvioitiin pääsääntöisesti hyviksi tai melko hyviksi. Tätä tulosta tukee myös osaltaan se, että opettajat kertoivat saavansa työnsä kuormittuneisuuteen useimmiten tukea oman koulun kollegoilta. Vain 10% opettajista arvioi koulun ihmissuhteet melko huonoiksi ta huonoiksi. Kaiken kaikkiaan opettajat arvioivat koulussa olevan huonoja puolia vähemmän kuin hyviä puolia. (Salo & Kinnunen 1993.)

Oppilaiden ja opettajien suhteita tarkasteltaessa ilmenee mielenkiintoinen ristiriita. Samanaikaisesti kun opettajat ilmoittavat olevansa aidosti kiinnostuneita siitä, mitä oppilaille tapahtuu pitävät oppilaat opettajien suhtautumista heihin välinpitämättömänä (Parkatti & Kan-

nas 1995). Rimpelä & Liinamon (1996) ja Rimpelä ym. (1996 a) tutkimuksissa on saatu tuloksiksi, että vain pieni osa oppilaista kokee opettajien olevan kiinnostuneita siitä, mitä heille kuuluu. Vain noin 2% oppilaista oli täysin sitä mieltä, että opettajat olivat kiinnostuneita siitä, mitä heille kuuluu. Rimpelä ym. (1996 c) lukiolaisia ja ammattioppilaitoksessa opiskelevia koskevan tutkimuksen mukaan 75% mielestä opettajat eivät ole kiinnostuneita siitä, mitä heille kuuluu. Myös WHO - Koululaistutkimuksen tulokset osoittavat oppilaiden kokemusten opettajien kiinnostuksesta vähenevän kouluvuosien myötä sekä tytöillä että pojilla. Vain harvat oppilaat kokivat olevansa hyvin tärkeitä koulussa ja noin puolet koki olevansa melko tärkeitä (Välimaa 1995). Jyväskylässä opettajille tehdyn tutkimuksen mukaan (Parkatti & Kananas 1995) yli 80% yläasteen opettajista ilmoitti välittävänsä aidosti siitä, mitä oppilaille tapahtuu. Myös 1997 julkaistussa didaktiikan oppikirjassa on nostettu esille opettajien ja oppilaiden erilaiset käsitykset oppilaiden viihtyvyydestä koulussa. Teoksessa on problematisoitu opettajien ja vanhempien selvästi oppilaita positiivisempia käsityksiä koulusta. (Lahdes 1997.)

Pietarisen (1999) laadullisen tutkimuksen tulokset ovat hyvin samansuuntaisia aikaisemmin strukturoiduilla kyselykaavakkeilla saatujen tulosten kanssa. Seitsemäsluokkalaisten oppilaiden kirjoittamista ainekirjoituksista yläasteen ensimmäisen vuoden aikana kokemat ongelmat ja pelot tuotiin selvästi esille. Oppilaat arvioivat koulun sosiaalisten suhteiden, vertaisryhmän tai opettajien aiheuttaneen heille eniten ongelmallisia tai pelottavia tilanteita. Ongelmat konkretisoituivat opetustilanteissa huonona luokkahenkenä, henkisenä väkivaltana ja puutteellisenä työrauhana sekä epäonnistuneina ryhmävalintoina. Eräille oppilaille mielipiteiden ilmaisun vapauden puuttuminen on aiheuttanut erityisesti sosiaalisia ongelmia opettajien kanssa. Ne oppilaaat, jotka kokivat sosiaalisen vuorovaikutuksen opettajien kanssa ongelmalliseksi, olivat myös vähemmän motivoituneita kyseiseen opetettavaan aineeseen. Seitsemäsluokkalaisten ongelmia kuvaa myös Laineen (2000) tutkimuksen tulokset, joissa eräs 9. -luokkalainen oppilas kirjoittaa ”kun olimme 7. -luokalla meitä kiusattiin aika paljon, mutta nyt se on kääntynyt toisin päin”.

Tovereihin liittyvät tekijät:

Yhdeksäsluokkalaisten ainekirjoituksista ilmeni, että vertaisryhmä säilyi merkittävänä opiskeluun liittyvänä sisältönä nuorille kaikilla luokka-asteilla. Vertaisryhmän sosiaalisissa suh-

teissa ongelmia ja pelkoja kokevat nuoret painottivat kyseisen ilmiön olevan yhteydessä heidän viihtymiseensä koulussa ja opiskelunsa mielekkyyteen. Yhtä pysyvinä ongelmien ja pelkojen aiheuttajina, kuin vertaisryhmän sosiaaliset suhteet, nuoret kokevat edelleen vuorovai-
kutustilanteen opettajien kanssa ja heidän toteuttamansa opetuksen. Peruskoulusta jäädään eniten kaipaamaan jäädään ystäviä, luokkatovereita ja oppilaiden arvioimina hyviä opettajia, varsinkin siltä luokka-asteelta, jossa yksilölliset koulukokemukset ovat olleet kokonaisuudessaan positiivisia. Yhdeksännellä luokalla nuoret eivät tuo lainkaan esille koulun fyysistä ympäristöä pohdiskellessaan suhdettaan kouluun ja sen käytänteisiin. (Pietarinen 1999.)

Liimatainen - Lamberg (1996) tutkimuksen mukaan yläasteikäisten oppilaiden mielestä paras asia yläasteella on hyvät kaverit. Muihin pohjoismaalaisiin nuoriin verrattuna suomalaiset oppilaat arvioivat jopa yleisemmin tulevansa toimeen toisten kanssa ja saavansa toisten hyväksynnän. Lisäksi suomalaiset oppilaat suhtautuvat toisiinsa erittäin lämpimästi ja arvioivat koulun sosiaalisen identiteetin ja statuksen kasvun kannalta huomattavasti myönteisemmin kuin muiden Pohjoismaiden oppilaat. (Linnakylä 1993.) Yleisvaikutelmaksi siis jää, että ihmissuhteiden laadulla on koulussa viihtymisen kannalta huomattava merkitys ja toisaalta se, että ihmissuhteiden merkitystä ei ole koulun työskentelytavoissa riittävästi otettu huomioon. Tätä näkemystä osaltaan tukee Laineen (Laine 2000) tekemä tutkimus, jossa eräs oppilas kertoo, että ”Kaverit ovat luultavasti tärkein osa koulua. Jos kavereiden kanssa on asiat kunnossa jaksaa keskittyä kouluunkin”.

Oppilaaseen itseensä ja kotiin liittyvät tekijät:

Kolmantena tekijänä kouluviihtyvyyteen vaikuttamassa Soininen(1989) nostaa esille oppilaaseen itseensä liittyvät tekijät. Niistä hän erityisesti tarkastelee oppilaan kouluasennetta, koulumotivaatiota ja koulumielekkyyttä. Linnakylän (1993) mukaan hyvä lukutaito liittyi koulussa viihtymiseen ja vastaavasti heikko lukutaito viihtymättömyyteen. Linnakylän tutkimuksesta nousee esille myös oppilaiden jatkokoulutussuunnitelmat ja tietoisuus koulussa menestymisen mahdollisuuksista merkittäviksi kouluviihtyvyyteen vaikuttaviksi tekijöiksi. Oppilaan oma jatkokoulutussuunnitelma osoittautui yllättävän vahvaksi selittäjäksi kouluviihtymiselle. Melko pitkän (5-10v) jatkokoulutuksen suunnittelu yhdistyi koulussa viihtymiseen. Sen sijaan alle 5 ja yli 10 vuoden suunnitelmiin liittyi jo vähäisempi viihtyvyys. Linnakylä ei kuitenkaan analysoi laajemmin jatkokoulutussuunnitelmien suurta merkitystä. Hän vain viittaa jatko-

koulutussuunnitelmien useimmiten heijastavan sekä oppilaan yleistä koulumenestystä että hänen koulutustavoitteitaan. Myös Kääriäisen (1996) mukaan oppilaat, joilla on vahva motivaatio menestyä ja heikko motivaatio välttää epäonnistumista, tunsivat viihtyvänsä kouluissa.

Useissa tutkimuksissa on todettu sosiaalisella taustalla olevan yhteyttä oppilaiden viihtyvyydelle. Erityisesti alemmilla luokilla kodin merkitys on korostunut. Huonosti viihtyvät oppilaat ovat lähtöisin alemmista sosiaaliryhmistä, heidän ympäristönsä kannustaa vähemmän opintoihin ja he suuntautuvat ammatteihin, joiden status on matala. (Kääriäinen, ym. 1996.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan oppilaiden kouluviihtyvyyteen vaikuttavista tekijöistä kouluun liittyviä tekijöitä. Lisäksi tutkitaan kaverien ja kodin sosiaalisen tuen ja kannustuksen merkitystä kouluviihtyvyydelle.

3.2.2. Oppilaiden kouluviihtyvyyden ongelma-alueita kansainvälisesti tarkasteltuna

Vuonna 1995 julkaistu WHO -Koululaistutkimuksen raportti herätti paljon keskustelua, koska koulunkäyntiin suhtautumisessa ilmeni huomattavia maiden välisiä eroja. Kansainvälinen tutkimus osoitti, että suomalaiset 11-, 13- ja 15- vuotiaat nuoret viihtyvät koulussa melko huonosti. WHO -Koululaistutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret viihtyvät yhtä huonosti koulussa kuin Itä-Eurooppalaiset. Koulukielteisyys oli jopa voimakkaampaa suomalaisilla pojilla kuin Itä-Euroopan maiden pojilla. (Kannas ym. 1995). WHO -Koululaistutkimuksen lisäksi myös muut 1990-luvun alussa tehdyt kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet suomalaisten nuorten alhaisen kouluviihtyvyyden. (King & Coles 1992, Linnakylä 1993.)

Norjalaisen tutkijan Samdalin, 1994 kerättyyn WHO - Koululaistutkimukseen perustuvien tulosten mukaan norjalaisiin, latvialaisiin ja slovakeihin verrattuna suomalaiset pojat viihtyvät todella huonosti koulussa. Suomalaisista 15-vuotiaista pojista lähes puolet, latvialaisista vain joka kymmenes, norjalaisista noin neljäsosa ja slovakeista noin kolmasosa viihtyy koulussa huonosti. Tutkimuksen mukaan myös suomalaisten tyttöjen kouluviihtyvyys on alhaista, vaikkakin tyttöjen erot kouluviihtyvyydessä eri maiden välillä ovat huomattavasti poikia pienemmät. Tytöistä latvialaiset ja norjalaiset viihtyvät hieman suomalaisia ja slovakialaisia tyttöjä paremmin. Esimerkiksi 11-vuotiaista slovakialaisista ja suomalaisista tytöistä noin

viidesosa viihtyy hyvin koulussa. Vastaavat osuudet latvialaisilla ja norjalaisilla ovat kaksi viidesosaa. (Samdal ym. 1998 a.)

Kansainvälisesti vertailtaessa suomalaisten tyttöjen ja poikien erot kouluviihtyvyydessä ovat suuret. Hyvin koulussa viihtyvillä suomalaisilla nuorilla erot sukupuolten välillä ovat noin kaksinkertaiset. Vastaavasti Latviassa, Norjassa ja Slovakiassa hyvin koulussa viihtyvien tyttöjen ja poikien osuudet ovat lähes samat kaikissa ikäryhmissä. Lisäksi mielenkiintoisena tuloksena voidaan pitää sitä, että sukupuolten väliset erot ovat eräissä maissa päinvastaisia. Esimerkiksi Grönlannissa ja Venäjällä pojat pitävät jopa tyttöjä enemmän koulunkäynnistä. On kuitenkin huomioitava, että koulusta pitäminen on Venäjällä kaiken kaikkiaan kovin vähäistä. Vain 20% Pietarin alueen 15-vuotiasta pojista ja 15% tytöistä piti kouluun kivana paikkana (Kannas ym. 1995, Samdal ym. 1998 a.)

Kansainvälisesti vertailtuna viihtymättömyys koulussa lisääntyy iän myötä. Erityisesti suomalaisilla nuorilla on havaittavissa voimakas negatiivisten kokemusten lisääntyminen iän myötä. Samdal ym. (1998 a) mukaan norjalaisilla ja suomalaisilla nuorilla erot kouluviihtyvyydessä iän mukaan ovat huomattavasti suuremmat kuin latvialaisilla ja slovakialaisilla nuorilla. Suomalaisilla ja norjalaisilla 15-vuotiailla nuorilla koulussa hyvin viihtyvien osuudet ovat noin puolet 13-vuotiaisiin nuoriin verrattuna. Slovakiassa ja Latviassa luvut pysyvät lähes muuttumattomina kaikissa ikäryhmissä.

Suomalaiset oppilaat kokevat koulun autoritaariseksi ja osallistumismahdollisuuksiensa olevan vähäisiä yhteisten sääntöjen laatimiseen (Brunell ym. 1996). Vain runsas kolmasosa suomalaisista oppilaista kokee saavansa opettajilta rohkaisua mielipiteensä ilmaisemiseen oppitunneilla. Vastaavasti Belgian ranskankielisillä alueilla, Kanadassa, Israelissa, Skotlannissa ja Pohjois - Irlannissa noin kaksi kolmasosaa nuorista on sitä mieltä, että opettajat rohkaisevat heitä ilmaisemaan oman mielipiteensä oppitunnilla. Vain Venäjällä Pietarin alueella koetaan rohkaisu mielipiteen ilmaisuun vähäisemmäksi kuin meillä. (Kannas ym. 1995.) Suomalaiset oppilaat suhtautuvat varsin kriittisesti koulun sääntöjä kohtaan. Vain 13-vuotiaat ruotsin-suomalaiset oppilaat ovat yhtä tyytyväisiä sääntöihin kuin muiden Pohjoismaiden oppilaat. (Brunell ym. 1996.)

Suomalaiset nuoret kokevat oman koulumenestyksensä huonommaksi kuin useimpien muiden maiden oppilaat (Brunell ym. 1996). Tulokset herättävät kysymyksiä. Voidaanko opettajien tapaa kannustaa ja rohkaista oppilaitaan ajatella osaltaan selittävän suomalaisten koululaisten muihin verrattuna heikompaa kouluviihtyvyyttä sekä kielteisempää käsitystä omasta koulumenestyksestä? Varsinkin, kun otetaan huomioon, että suomalaisten poikien käsitys omasta pärjäämisestään pienenee vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä. Tyttöillä sen sijaan kokemukset hyvästä menestyksestä yleistyvät iän myötä. (Liinamo & Kannas 1995.)

Suomalaisten koulujen negatiivista kuvaa vahvistaa edelleen tulokset oppilaiden ja opettajien välisistä suhteista. Suomalaisista tytöistä vain joka neljäs ja pojista joka kolmas ilmoittaa pitävänsä opettajia oikeudenmukaisina. Tanskalaisista ja kanadalaisista oppilaista jopa kaksi kolmasosaa on sitä mieltä, että opettajat ovat oikeudenmukaisia. Vain Venäjällä, Slovakiassa, Puolassa ja Tsekeissä arviot opettajien oikeudenmukaisuudesta ovat yhtä matalat kuin Suomessa. (Brunell ym. 1996.)

Suomalaisille peruskoulun 9. luokkalaisille tehdyssä tutkimuksessa on hieman yllättäen saatu tulokseksi, että suomalaisia opettajia pidetään oikeudenmukaisina (Liimatainen-Lamberg, 1996). Valtaosa kyselyyn vastanneista oppilaista pitää opettajien suhtautumista heihin reiluna. Samoin suurin osa oppilaista on sitä mieltä, että opettajat tekevät parhaansa auttaakseen oppilaita heidän opinnoissaan. Tuloksia vertaillessa herää kysymys, onko eri tutkimuksissa käytetyillä kysymyksenasetteluilla ollut oma merkityksensä erilaisten tulosten saavuttamiselle. Lienee kansainvälistä vertailua tehdessä luotettavampaa nojata tutkimustuloksiin, jotka on tehty samoja kyselykaavakkeita käyttäen kaikissa maissa.

Kansainvälistä vertailua tehdessä on muistettava, että tulosten erilaisuuteen on monia eri tekijöitä olemassa. Eri kulttuureissa koulua ja opetusta säätelevät erilaiset normit ja kulttuuri-perimät sekä toimintaperiaatteet. Eri maissa koulunpidolla on erilaiset tarinat olemassa ja koulutyöskentely on erilaista. Historia vaikuttaa sekä yksittäisten oppilaiden tavassa ilmaista asioita että koulujen toimintatavoissa ja kulttuureissa. Suomalaiset ovat helposti hieman varovaisia omissa arvioissaan ja mieluummin arvoivat omat kykynsäkin alhaisimmiksi kuin todellisuudessa. Lisäksi negatiivista ja kriittistä palautetta ollaan valmiita antaman. Tällaisella kulttuuriperimällä voi jo itsessään olla vaikutusta kouluilmapiiriä huonontamaan.

Kysymysten sanojen valinta voi omalta osaltaan olla vaikuttamassa tulosten erilaisuuteen. Kansainvälisessä tutkimuksessa tämä mahdollisuus on tavallista suurempi, kun lomake joudutaan kääntämään monelle kielelle. Kansainvälinen vertailu oppilaiden kouluviihtyvyydestä antaa kuitenkin selkeän yleisvaikutelman kouluviihtyvyyden ongelma-alueista Suomessa. Yli kansallisten rajojen ulottuva vertailu antaa vahvistusta, että Suomessa tutkimuksen ja käytännön opetustyön on syytä kiinnittää huomiota nykyistä enemmän oppilaiden koulukokemuksiin ja kouluviihtyvyyteen.

4. KOULUIKÄISTEN TERVEYS JA HYVINVOINTI

Lasten ja nuorten terveystieteiden tutkimukset ovat viime vuosina nousseet voimakkaasti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Perinteisten biologis-fyysistä terveyttä kuvaavien terveystietojen rinnalle käyttöön otetut lasten ja nuorten itse ilmoittamat terveystiedot ovat vähitellen muuttaneet kuvaa heidän terveydestään (esim. Välimaa 2000 b). Tällöin biologisten terveystietojen ohella painottuvat myös terveyden psykologiset ja sosiaaliset osa-alueet. Monien koetun terveyden mittareiden voidaan ajatella kuvaavan lasten ja nuorten senhetkistä hyvinvointia herkemmin ja vivahteikkaammin kuin perinteiset terveystietojen mittarit.

Koulua voidaan tarkastella terveyden sosiaalisia ulottuvuuksia korostavasta näkökulmasta joko nuorten terveyttä edistävänä tai terveyden uhkaavana tekijänä. Koulun päivittäiset toiminnot joka tapauksessa sisältävät monia nuorten terveydelle merkityksellisiä tekijöitä, joita tarkastelemalla voidaan päästä askel lähemmäksi nuorten koetun terveyden ymmärtämistä.

4.1. Terveyden ja hyvinvoinnin käsitteestä

Terveys ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä, vaan erilaisista näkökulmista tai tieteenaloista käsin voidaan terveydestä puhua hyvin erilaisin painoituksin. Terveys voidaan nähdä voimavarana, fyysisenä kuntona, psykososiaalisena hyvinvointina, toimintakyknä. Greenberg (1992) erottelee terveyden ulottuvuuksiksi sosiaalisen terveyden, mielenterveyden, tunneterveyden sekä henkisen ja fyysisen terveyden. Lisäksi hän korostaa, että terveys on ennenkaikkea kunkin ihmisen oma arvio; voi kokea olevansa terve vaikka samanaikaisesti potisi jotain sairautta tai tautia. Manderbacka (1995) tuo esille, että terveyden määrittelyn on todettu vaihtelevan eri elämänvaiheissa olevilla ihmisillä. Nuoret kytkevät terveyden pääosin hyväkuntoisuuteen, fyysiseen voimaan ja positiivisiin käsitteisiin, kuten energisyyteen.

WHO määrittelee terveyden ”täydellisenä hyvinvoinnin tilana,” ei vain sairauden puutteena. Samdal ym. (1998 b) pitää hyvinvointia elämänlaadun yhtenä osana. Lisäksi hän liittää onnellisuuden läheisesti hyvinvointiin ja käyttää väitöskirjassaan hyvinvointia ja onnellisuutta synonyymeina toisilleen. Myös Salmela-Aro (1996) tuo teoksessaan esille elämänlaadun ja

hyvinvoinnin läheisen yhteyden toisiinsa. Hyvinvoinnin vastakohtina hän tuo esille masentuneisuuden, alhaisen itsekunnioituksen ja stressin. Varsinkin masentuneisuus, johon liittyy kielteinen kuva omasta itsestä, maailmasta ja tulevaisuudesta, liitetään monesti alhaiseen hyvinvointiin.

Samdal (1998) ja Samdal ym. (1998 b) tuovat esille autonomian tunteen ja sosiaalisen tuen ihmisten perustarpeina ja siten oleellisena osana ihmisten hyvinvoinnille. Koululaisilla on kolme keskeisintä sosiaalisen tuen lähdettä: toiset oppilaat, opettajat ja vanhemmat. Oppilaat ja vanhemmat ovat epävirallisen tuen lähteitä ja opettajia voidaan pitää virallisen tuen lähteenä. Hyvä itsetunto, jota voidaan koulussa vahvistaa, on osaltaan edesauttamassa hyvinvointia. Positiivisen palautteen ja hyväksynnän sekä keskinäisen tuen avulla tulisi pystyä vahvistamaan jokaisen oppilaan minäkäsitystä ja itsetuntoa. Oppilaiden osallistumismahdollisuuksien ja autonomian tunteen voidaan myös osaltaan katsoa edistävän oppilaiden hyvinvointia.

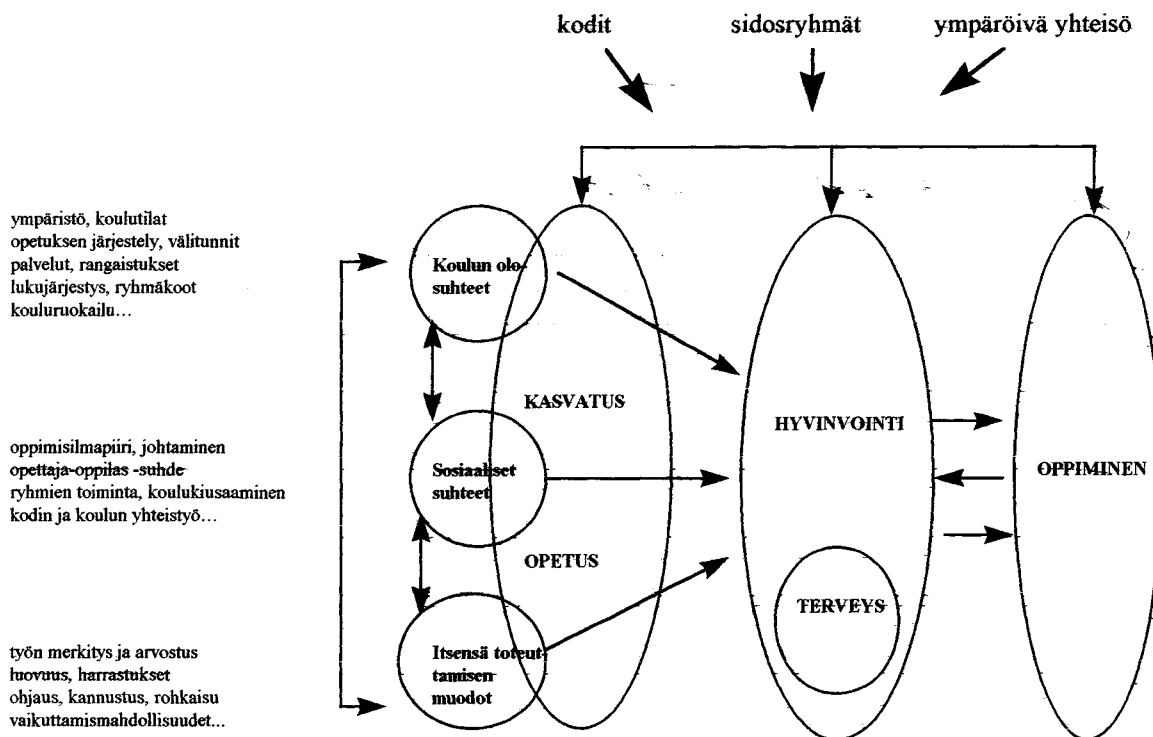
Lasten ja nuorten näkökulmasta katsottuna terveys muodostaa myöhempien elämänvaiheiden perustan. Elämänkaarinäkökulma korostaa lasten ja nuorten omia terveyskokemuksia ja tuo esille terveyden koettuna ja elettyinä ilmiönä. Elämänkaarinäkökulmasta nuorten oman terveydentilan kokemus ja oireilu kuvaavat nuorten senhetkistä hyvinvointia herkemmin ja vivahteikkaammin kuin perinteiset terveysosoittimet. Koetun terveyden mittarit ovat kiinnostavia siksikin, että nimenomaan kokemusten voidaan ajatella heijastavan myös terveyden sosiaalista ulottuvuutta. Terveyskokemukset syntyvät osittain nuoren ja hänen sosiaalisen ympäristönsä välisessä vuorovaikutuksessa, ja ne ovat yhteydessä ajassa esiintyviin ilmiöihin. (Karvonen 1998.)

Yhdessä tekeminen, onnistumisen kokemukset ja sosiaalinen selviytyminen ovat keskeisiä elementtejä lasten ja nuorten terveyden kokemisessa. Nuoruusiän terveys on siis paljolti sosiaalista terveyttä; tunnetta siitä, että on hyväksytty ja arvokas. Omakohtaiset kokemukset ja elämykset terveydestä korostuvat. Nuorelle omassa itsessä tapahtuvien muutosten ja tunteusten oivaltaminen ja kokeminen normaaleina voi olla vapauttavaa. (Välimaa ym. 1995, Välimaa 1995.)

Välimaa (2000 b) on tutkinut itsearvioidun terveyden käsitteen ymmärtämistä nuorilla. Tulosten mukaan terveys näyttäytyi nuorilla paljolti sairauden vastakohtana, fyysisenä kuntona ja jaksamisena. Aineisto antoi myös viitteitä siitä, että nuorten terveyden käsite on paljon laajempi - heille terveys ei ole vain sairauden poissaoloa vaan kattavampaa hyvää oloa. Tulosten mukaan tyttöjen ja poikien terveyden kokemukset ovat osin erilaisia, osin samanlaisia. Myös heidän tapansa puhua terveydestä on osin samanlaista, osin siinä erottuvat erilaiset lähestymistavat ja kokemusten erilaisuus. Nuorten itsearvioitu terveys heijastaa monipuolisesti erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia terveyden ulottuvuuksia. Tulosten perusteella terveyttä edistävää toimintaa ei voi rajata tiukasti vain muutamaan osa-alueeseen, vaan sitä tulisi tarkastella lasten ja nuorten erilaiset elämänalueet läpäisevänä toimintana. Nuorelle oma-kohtaiset terveyden kokemukset muodostavat eräänlaisen peruselementin, joiden käsittely luo pohjaa uusien asioiden tarkastelulle.

4.2. Hyvinvointi koulun viitekehyksessä

Konu (1998) on jäsentänyt peruskoulun hyvinvointiarvioinnin käsitteellisen mallin. Hän on liittänyt mallissa hyvinvoinnin käsitteen koulun viitekehykseen siten, että hyvinvointi vaikuttaa oppimistulokseen. Jos koulussa voidaan hyvin, oppimistulokset ovat myös hyvät. Toisaalta, jos oppilaat voivat pahoin koulussa, oppimistulokset heikkenevät. Tällöin oppilaat eivät kykene suoriutumaan edellytystensä mukaisesti.

Kuva 2. Hyvinvointi koulun viitekehysessä (Konu 1998, 20.)

Koulun olosuhteet pitävät sisällään fyysisen ympäristön koulutiloissa ja koko koulualueella sekä oppimisympäristön. Sosiaalisten suhteiden osa-alueita ovat psyykinen oppimisympäristö ja opettaja-oppilas -suhde, ryhmien toimivuus ja koulukiusaaminen, kodin ja koulun yhteistyö, päätöksenteko koulussa sekä koko työyhteisön ilmapiiri. Itsensä toteuttamisen muodot tarkoittavat tässä lähinnä mahdollisuutta opiskella omien edellytystensä mukaan siten, että se on toisten hyväksymää ja arvostamaa. Tähän vaikuttaa ainakin se, kannustetaanko ja ohjataan oppilasta luovuuteen, millaista palautetta ja arvostusta oppilas työstään saa sekä millaiset ovat yksittäisen oppilaan vaikutusmahdollisuudet koulussa. Terveydellä Konu tarkoittaa voimavaraa, joka vaikuttaa oppilaaseen ja hänen hyvinvointiinsa. (Konu 1998.)

4.3. Koettu terveys, onnellisuus ja oireilu koululaisten arjessa

Koettu terveys:

WHO - Koululaistutkimuksen (1994) mukaan 11-15 -vuotiaista nuorista lähes kaikki ovat mielestään vähintään melko terveitä. Pojat pitävät itseään erittäin terveinä yleisemmin kuin tytöt. Kriittisimmin omaa terveyttään arvioivat 13-vuotiaat tytöt, joista vain kolmannes pitää itseään erittäin terveinä. Vain 1-2 % nuorista tuntee, ettei ole kovin terve. WHO:n jo vuonna 1990 teettämän tutkimuksen mukaan tulokset ovat samansuuntaisia. Useimmat suomalaiset

nuoret kokivat terveydentilansa myös silloin hyväksi, pojat kuitenkin erittäin hyväksi hieman yleisemmin kuin tytöt. Terveytensä huonoksi kokevia tyttöjä ja poikia on kaikissa ikäryhmissä vain muutamia prosentteja. Subjektiiiviset kokemukset omasta terveydestä säilyvät varsin hyvinä vielä peruskoulun jälkeenkin. Turun yliopistossa lukuvuonna 1993/94 opintonsa aloittaneista alle 30-vuotiaista suomalaisista opiskelijoista 86% arvio terveydentilansa hyväksi tai erinomaiseksi, 12% tyydyttäväksi ja vain 2% välttäväksi tai heikoksi. (Välimaa 1993, Välimaa ym. 1995, Kunttu & Huhtala 1999.)

Kysyttäessä 7-vuotiailta lapsilta yleisarviota omasta terveydestään reilu kolmannes piti terveyttään erittäin hyvänä ja vajaa puolet melko hyvänä. Huonona terveyttään piti vain kaksi prosenttia. Olennaisin ero on siinä, että koulun alkamisiässä tyttöjen ja poikien terveysarviot eivät poikkea toisistaan, kun yläasteiässä tytöt kokevat terveytensä huonommaksi kuin pojat. (Sihvola 2000.)

Uusimman WHO-Koululaistutkimuksen mukaan (aineisto kerätty 1998) suurin osa 11-, 13- ja 15-vuotiaista suomalaisista nuorista kokee itsensä ainakin melko terveiksi (94-100%). Suomenkielisissä kouluissa itsensä täysin terveeksi kokevien osuudet ovat lisääntyneet vuodesta 1994 vuoteen 1998 sekä tytöillä että pojilla. Poikkeuksen muodostavat vain 9.-luokkalaiset tytöt. Ruotsinkielisten koulujen oppilailla ei ole havaittavissa näin selvää muutosta paremman terveyden kokemisessa. Sukupuolten väliset erot ovat säilyneet siten, että pojat kokevat edelleen itsensä terveemmiksi kuin tytöt. Poikkeuksen muodostavat 11-vuotiaat ruotsinkielisten koulujen oppilaat, joilla sukupuolten välinen ero on vain 2%. Sekä 1994 ja 1998 kerätyn aineiston mukaan ruotsinkieliset sekä tytöt että pojat kokevat yleisemmin itsensä täysin terveiksi kuin suomenkieliset toverinsa. (Välimaa 2000 a.)

Nuorten terveystapatutkimuksessa (NTTT) on tutkittu suomalaisten nuorten kasvua ja terveyttä koko maan kattavilla postikyselyillä joka toinen vuosi vuodesta 1977 lähtien. Kahden vuosikymmenen kuluessa 12-18-vuotiaiden nuorten koettu terveys on pysynyt melko ennallaan. Nuorten kokemus terveydentilastaan ei ole muuttunut systemaattisesti kahden tutkimusvuosikymmenen aikana. Valtaosa 12 - 18-vuotiaista nuorista ilmoittaa terveydentilansa olevan hyvä tai erittäin hyvä. Vajaa viidennes kokee terveydentilansa korkeintaan keskinäiseksi. (Rimpelä ym. 1997.)

Kansainvälisesti vertailtaessa terveytensä erittäin hyväksi kokeneiden 11-15-vuotiaiden nuorten osuudet vaihtelevat suuresti maiden välillä. Esimerkiksi Itä- Euroopan maiden terveytensä erittäin hyväksi kokevien nuorten osuudet ovat pienet verrattaessa niitä Länsi-Euroopan maiden nuoriin (King ym. 1996). Ero on havaittavissa myös WHO - Koululaisaineiston perusteella Viron ja Suomen nuorten välillä. 11-15-vuotiaat suomalaiset kokevat yleisemmin terveytensä erittäin hyväksi kuin virolaiset. 11-15-vuotiaista virolaisista 12-22% ja suomalaisista 44-54% kokee terveytensä erittäin hyväksi. (Kepler 1994.)

Onnellisuus:

Enemmistö suomalaisnuorista koki keväällä 1994 elämäntilanteensa vähintäänkin tyydyttäväksi. 90% tytöistä ja pojista vastasi 1994 olevansa ainakin melko onnellisia. Erittäin onnelliseksi itsensä kokeminen oli yleisintä nuorimmassa ikäryhmässä (11-vuotiaat). Sukupuolten välillä ei ollut kovin suuria eroja, vain 15-vuotiaiden kohdalla tytöt kokivat itsensä hyvin onnelliseksi selvästi poikia useammin. (Välimaa ym. 1995.) Latvialaisiin ja slovakialaisiin nuoriin verrattuna suomalaisten nuorten elämäntyytyväisyys on huomattavasti voimakkaampaa. Latvialaisista ja slovakialaisista nuorista itsensä hyvin onnelliseksi kokevien osuudet olivat vain 15-20% (Samdal ym. 1998 b). Myös virolaisnuoriin verrattaessa suomalaiset nuoret kokevat itsensä onnellisemmiksi. Tosin Virossa asuvien nuorten arviot ovat muuttuneet myönteisimmiksi vuodesta 1994 vuoteen 1998. Vuonna 1994 10% virolaisnuorista oli hyvin onnellisia ja vuonna 1998 itsensä hyvin onnelliseksi kokevia oli 16%. (Kepler 1999.)

Oireilu:

Erilaiset psykosomaattisiksi luonnehdittavat oireet ovat tytöillä yleisempiä kuin pojilla. Tytöt raportoivat erityisesti väsymystä ja heikotusta huomattavasti enemmän kuin pojat. (Välimaa ym. 1995.) Vaikka subjektiivinen terveys on parantunut ja elämään tyytyväisyys lisääntynyt koululaisten yksittäisten psykosomaattisten oireiden kokeminen ei ole suoraviivaisesti vähentynyt. Esimerkiksi ajanjaksona 1994-1998 poikien kaikissa ikäryhmissä ja 11- ja 13-vuotiaiden tyttöjen keskuudessa viikottainen masentuneisuus on lisääntynyt. (Kepler 1999.)

7 -vuotiaiden terveyseskustelussa on saatu tuloksia, joiden mukaan jo sen ikäiset lapset kokevat terveysongelmia lähes yhtä yleisesti kuin yläasteikäiset. Sukupuolten väliset erot oireilussa liittyvät kuitenkin ikään, sillä 7-vuotiailta lapsilta terveyseskustelun avulla kerättyjen

tietojen mukaan tyttöjen ja poikien välillä ei ollut eroa oireiden esiintymistiheydessä. (Sihvola 2000.)

Nuorten kokemia oireita tarkasteltaessa Nuorten terveystapatutkimuksessa kerätyt aineistot ovat tuottaneet samansuuntaisia tuloksia kuin WHO-Koululaistutkimus. Jo 12-vuotiailla tytöillä on oireita enemmän kuin pojilla. Lisäksi runsas oireilu on 18-vuotiailla sekä tytöillä että pojilla yleisempää kuin nuoremmissa ikäryhmissä. Oireilun kehittyminen on yhteydessä paitsi ikään myös sukukypsyteen. Runsas oireilu on tavallisempaa sukukypsyden jo saavuttaneiden poikien ja intensiivinen oireilu sukukypsyden saavuttaneiden tyttöjen keskuudessa. Tytöt ja pojat raportoivat sukukypsyden saavutettuaan oireita eri tavalla. Tytöt ilmoittavat poikia enemmän psyykkisiä oireita kuten hermostuneisuus tai ärtyneisyys, kun poikien oirekirjoa alkavat hallita somaattiset ja sosiaaliset ongelmat. (Karvonen 1991.)

WHO -Koululaistutkimuksessa (1994) saatiin tuloksiksi, että 11-vuotiaista oppilaista alle 10% kärsii niska-hartiasäryistä. Ylemmille luokille siirryttäessä niskavaivat lisääntyvät ja samoin myös päänsärky, joka on kaikissa ikäluokissa tytöillä yleisempää kuin pojilla. 15-vuotiaista tytöistä jopa 18% kärsii päänsärystä useammin kuin kerran viikossa. Myös lääkkeiden käytön yleisin syy on päänsärky. 11-vuotiaista tytöistä noin joka kolmas, 13-vuotiaista vajaa puolet ja 15-vuotiaista peräti 56% on ottanut lääkkeitä päänsärkyyn viimeisen kuukauden aikana. (Välimaa ym. 1995.) Myös peruskoulun jälkeen ammattioppilaitoksissa ja lukioidissa päänsärky ja niska- hartiakivut ovat yleisiä oppilaiden kokemia oireita. Rimpelä ym. (1996 b.) mukaan kerran viikossa tai useammin päänsärkyä on noin joka viidennellä nuorella ja niska- ja hartiakipuja kerran tai useammin viikossa esiintyi 42%:lla tytöistä.

Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden oireilu on vähentynyt huomattavasti WHO-Koululaistutkimuksen mukaan vuodesta 1994 vuoteen 1998. Suomenkielisten koulujen osalta kehitys ei ole ollut yhtä positiivista. Molemmissa kieliryhmissä päänsärky on säilynyt tytöillä yleisempänä oireena kuin samanikäisillä pojilla. Vanhemmissa ikäryhmissä päänsärky on yleisempi oire kuin nuoremmassa. Molemmissa kieliryhmissä ja kaikissa ikäryhmissä väsymyksen tunne on yleisin nuorten tuntema oire. (Välimaa 2000 a.)

Välimaa (2000 b) on tarkastellut WHO-Koululaistutkimuksen 1998 kerättyyn aineistoon perustuen koetun oireilun yhteyttä itsearvioituun terveyteen. Tulosten mukaan, mitä useampia oireita nuori kokee, sen harvemmin hän kokee terveytensä erittäin hyväksi. Yhteys ilmenee kaikissa ikäryhmissä sekä tytöillä että pojilla. Viikottain koettujen oireiden lisääntyessä vähintään neljään, terveyttään pitää erittäin hyvänä vain neljännes 13- ja 15-vuotiaista tytöistä. Pojilla usein toistuvan oireilun ja oman terveyden arvioinnin välinen yhteys on samansuuntainen, vaikkakaan ei yhtä voimakas kuin tytöillä.

Erot tyttöjen ja poikien ilmoittamassa oireilussa voivat kuvastaa oireille olemassa olevaa kieltä tai sen puuttumista. Poikien kulttuuri ei välttämättä edistä omien tuntemusten ja kokemusten nimeämistä. Toisaalta nuoruusiän kehitys on tytöillä vahvasti sidoksissa omiin ruumiillisiin kokemuksiin ja tuntemuksiin. Tytöt joutuvat jo varhain kuuntelemaan kehonsa viestejä ja seuraamaan omaa sisäistä rytmäänsä. Karvonen (1989) tuo sukupuolta, sosioekonomista asemaa ja nuorten oireilua koskevassa pro gradu -tutkielmassaan esille, kuinka nuorten psykosomaattiset oireet ovat monimutkainen ilmiö. Oireiden etiologiaan, ilmaantuvuuteen ja esiintyvyyteen sekä ilmoittamiseen liittyvät monet eri tekijät. Myöhemmin Karvonen (1998) tuo esille tulkinnan, jonka mukaan sukupuolten väliset erot voivat johtua ympäristön odotusten ja asenteiden erilaisuudesta sukupuolen mukaan. Lisäksi hän tuo esille toisen tulkintamallin, jonka mukaan sukupuolierojen taustalla olevista eroista osa perustuu rooleihin. Psykkisten oireiden kokeminen, tai ainakin niistä kertominen, sopii paremmin tyttöjen rooli-odotuksiin ja vastaa luontevammin heidän elämänpiiriään. Sen sijaan pojille on sallitumpaa käyttäytymisen ulkoistaminen, mikä saattaa näkyä ongelmakäyttäytymisenä.

Fyysiset oireet voivat heijastaa ympäristön paineita ja kertoa esimerkiksi yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa syntyvästä ahdistuksesta. Osittain nuorten oireilussa voi olla kyse nuorten terveistä kasvuun ja kehitykseen liittyvistä tuntemuksista tai ne voivat viitata monenlaisiin ikäkauteen kuuluviin ilmiöihin, kuten korostuneeseen itsetarkkailuun, ihmissuhdevaikeuksiin tai nopean kasvun ja puberteetin mukanaan tuomiin ruumiinkuvaan liittyviin kokemuksiin ja tuntemuksiin. Lahelman (1992) mukaan psykosomaattisten oireiden on todettu ilmaantuvan todennäköisimmin juuri nuoruusiässä, ja oireilu on usein ohimenevä nuoruuteen liittyvä vaihe.

Kun lasten ja nuorten terveyttä arvioidaan heidän omien kokemustensa perusteella, alkaa perinteisten mittareiden antama kuva voittopuolisesti tervettä ikävaihetta elävästä väestöstä sä-röillä. Perinteiset vakavat taudit ovat paljolti kadonneet lasten sairauskirjosta. Tätä ikävaihetta sävyttävät nykyään vammojen lisäksi uudet sairaudet ja oireet, joiden sosiaalinen tai toiminnallinen merkitys saattaa olla varsin suuri. Lisäksi terveyden rooli elämänkaaressa tulee ymmärrettäväksi vasta kun hyväksytään, että terveyttä kuluttavien tai sitä ylläpitävien tekijöiden kartoittaminen edellyttää laajaa näkemystä. (Karvonen 1998.)

4.4. Koulun psykososiaalinen ympäristö ja nuorten terveys

Koulussa toteutettavien terveystarkastusten ja kouluruokailun rinnalla voidaan pohtia koko koulun sosiaalisen ilmapiirin merkitystä lasten ja nuorten terveyden kokemiselle. Nuorten terveyttä tutkineen Ederin (1989,1990) mukaan psykososiaalisen terveyden tärkeä perusta on toimivissa vuorovaikutussuhteissa itselle tärkeiden ihmisten kanssa. Eder painottaa erityisesti koulun ilmapiirin merkitystä lasten hyvinvoinnille. Myös nuorten omissa terveystarkastuksissa ihmissuhteiden merkitys tulee esiin (esim. Välimaa 1993, Välimaa 2000b). Tätä näkemystä ovat tukemassa myös 1994 kerätyn WHO-Koululaisaineiston tulokset. Tulosten mukaan suomalaisten, latvialaisten, norjalaisten ja slovakialaisten 11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten henkilökohtaista hyvinvoinnin kokemista selitti parhaiten hyvät oppilassuhteet ja toisilta oppilailta saatu tuki. Myös oppilaiden autonomian tunteella, opettajien tuella ja sopivilla odotuksilla havaittiin olevan yhteys oppilaiden hyvinvointiin. (Samdal, ym. 1998 b.)

Työn hallinta voi edistää terveyttä eri mekanismien kautta. Työn hallinnan ja koherenssin tunteen vaikutukset terveysresurssina ovat erittäin voimakkaat, mutta myös hyvä ilmapiiri töissä ja hyvä sosiaalinen tuki vaikuttavat samalla tavoin. Vastaava tulos saatiin myös tuki- ja liikuntaelinvaivojen osalta. Työn suuret vaatimukset ennustivat tuki- ja liikuntaelinvaivoja vain hallinnan ollessa huono. Tutkimustulokset siis viittaavat siihen, että työn sisältöä, vaikutusmahdollisuuksia ja sosiaalista tukea kehittämällä voidaan vaikuttaa myönteisesti niin psyykkisiin kuin fyysisiin oireisiin sekä työ- ja toimintakykyyn. (Vahtera & Pentti 1995.)

Inghosso (1993) painottaa elämänlaadun näkökulmaa ja dynaamista terveystarkastusta, jossa painopiste on yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Tällöin yhteisöjen tulee tukea ja

vahvistaa terveyttä mahdollistamalla ympäristöön vaikuttaminen. Tällaisen terveystietämisen perusteella voidaan koulua pitää oppilaiden terveyden riskitekijänä. Koululaistutkimusten perusteella oppilaat eivät pidä vaikutusmahdollisuuksiaan koulussa kovinkaan hyvinä (esim. Liinamo & Kannas 1995). Erityisesti yläasteelle siirryttäessä, jolloin oppilaiden kasvun ja itsenäistymisen myötä nuorten vaikuttamisen tarve lisääntyy, koetaan vaikutusmahdollisuudet huonoina.

Eder (1990) on korostanut sosiaalisten prosessien tutkimisen tärkeyttä koululaisten terveyden ymmärtämisessä ja sen edistämässä. Norjassa tehdyssä tutkimuksessa (Samdal 1992) saatiin tulokseksi, että psykososiaaliset kouluympäristötekijät selittävät lähes kolmanneksen norjalaiskoululaisten koetun terveyden vaihteluista. Mitä negatiivisemmat oppilaiden koulukokemukset ovat, sitä huonommiksi he terveytensä tuntevat. Myös WHO-Koululaistutkimuksissa (1990 ja 1994) saatiin tuloksiksi, että itsensä usein yksinäiseksi tuntevat nuoret kokevat subjektiivisen terveydentilansa yleisemmin huonoksi kuin yksinäisyyden tuntemuksia vailla olleet ikätoverinsa. Lisäksi havaittiin, että yksinäisyyden tuntemukset ovat yhteydessä nuorten runsaaseen psykosomaattiseen oireiluun ja elämäntilanteen jollain tavoin epätyytyttäväksi kokemiseen. (Välimaa 1993, Välimaa 1995.) Jo 7 -vuotiaisiin koulutulokkai-
siin kohdistetussa tutkimuksessa saatiin tuloksiksi kielteisten koulukokemusten olevan yhteydessä oppilaiden huonoon subjektiiviseen terveyteen (Sihvola 2000).

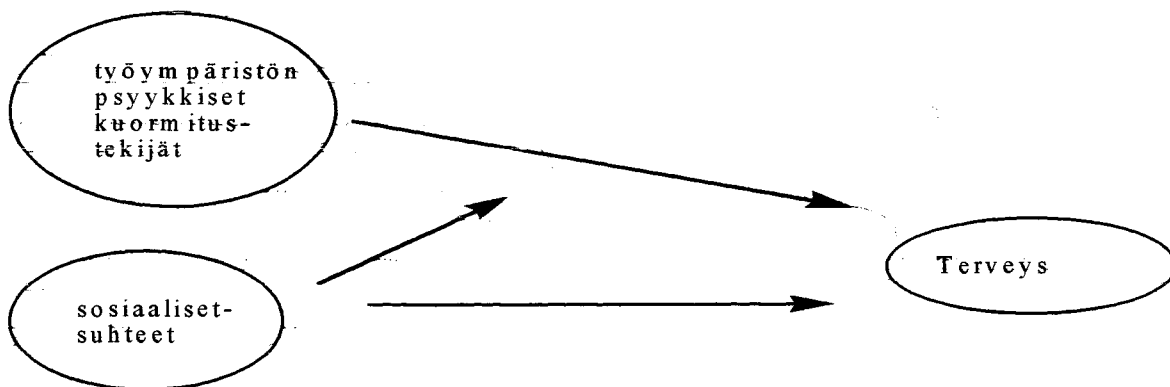
Yläasteikäisillä nuorilla ystävien merkitys korostuu sosiaalisen tuen lähteenä. Peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten ryhmähaastatteluissa on tullut esille, että ihmissuhdeongelmissaan nuoret turvautuvat ensisijaisesti ystäviinsä. Vanhemmille saati opettajille nuoret eivät helposti uskoutu. Rakenneyhtälömallien perusteella sosiaaliset suhteet vanhempiin ja ystäviin ovat yhteydessä itsearvioituun terveyteen joko oireilun tai psyykkistä terveyttä mitanneen itsetuntoindeksin välityksellä. Lisäksi yksinäisyyden kokeminen on epäsuorasti oireilun välityksellä yhteydessä itsearvioituun terveyteen sekä tytöillä että pojilla. (Välimaa 2000 b.)

Vahtera & Pentti (1995) tuovat teoksessaan esille, kuinka työpaikan sosiaalinen tuki voi vaikuttaa terveyteen neljän eri vaikutusmekanismin kautta. Ensinnäkin sosiaalinen tuki vastaa ihmisen perimmäisiin tarpeisiin liittyä ryhmään. Toiseksi sosiaalinen tuki on voimavara, joka on tarpeen työn vaatimuksista selviytymiselle. Kolmanneksi sosiaalinen tuki vaikuttaa aikui-

siän sosiaalistumiseen ja neljäntenä se muodostaa työn hallinnan kanssa yhteisöllisen selviytymisjärjestelmän, joka suojaa työntekijöitä työhön liittyviltä rakenteellisilta vaatimuksilta ja paineilta.

Kalimon (1993) mukaan työyhteisön sosiaaliset suhteet vaikuttavat terveyteen sekä suoraan että välillisesti. Suora vaikutus synnyttää myönteisiä tunnetiloja ja vahvistaa itsetuntoa, jotka puolestaan edistävät terveyttä. Toisaalta tuki vaikuttaa muiden ympäristötekijöiden kuormittavuuteen ja siten välillisesti terveyteen. Voidaan puhua sosiaalisen tuen puskurivaikutuksesta, jolloin sosiaalinen tuki suojaa kuormittavien ympäristötekijöiden haitallisilta vaikutuksilta.

Lindström (1993) kiinnittää huomiota siihen, että aikuisiin kohdistuneissa työelämä tutkimyksissä epämääräisillä oireilla on myös muita kuin työperäisiä syitä. Eri ammattiryhmissä työperäiset psyykkiset tekijät selittävät yleensä enintään noin 30% oireiden vaihtelusta. Riippuvuudet ovat voimakkaimpia ihmishuoneammateissa ja heikoimpia teollisuuden töissä, joissa fyysinen kuormitus on usein suurempi. Myös tutkimusmenetelmien kirjavuus ja epäyhtenäisyys ovat tekijöitä, jotka aiheuttavat vaihtelua tutkimustuloksiin.

Kuva 3. Sosiaalisten suhteiden suora ja välillinen vaikutus terveyteen. (Kalimo 1993, 154.)

Välimaa (2000 b) on tarkastellut tutkimuksessaan 15-vuotiaiden oppilaiden sosiaalisen tuen yhteyttä itsearvioituun terveyteen rakenneyhtälömallin avulla. Tutkimuksessa koettua terveyttä kuvasivat itsearvioitu terveys ja koetut oireet sekä terveyden psyykkistä ulottuvuutta itsetuntoindeksi. Sosiaalisen tuen osalta keskityttiin sosiaalisen tuen laadullisiin ominaisuuksiin.

siin. Tulosten perusteella toimiva arkinen vuorovaikutus ja tuen saanti ovat merkityksellisiä nuoren koetulle terveydelle.

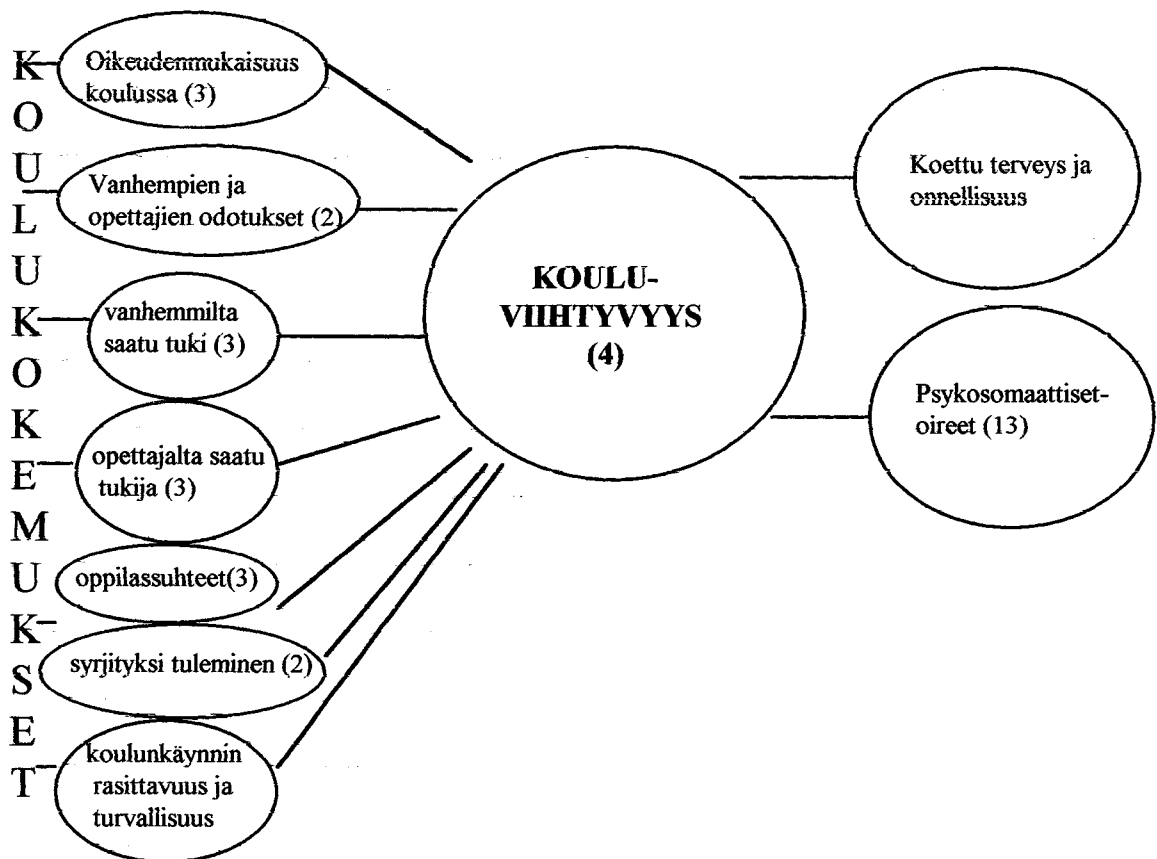
Tässä työssä oppilaiden terveyden ja oireilun lähtökohtana ovat nuorten omat kokemukset ja käsitykset. Nuorten itsearvioidun terveyden, onnellisuuden ja oireilun ajatellaan heijastavan monipuolisesti erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia terveyden ulottuvuuksia. Nuorten itsearvioidun terveyden lähtökohta mukaillee siten Välimaan (2000 b) saamia tutkimustuloksia, joiden mukaan nuorten kokemukset terveydestä eivät ole vain sairauden poissaoloa, vaan kattavampaa hyvää oloa. Koetun terveyden mittarit on valittu tähän myös siksi, että nimenomaan kokemusten voidaan ajatella heijastavan myös terveyden sosiaalista ulottuvuutta (esim. Karvonen 1998).

5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksessa tarkastellaan 11-, 13- ja 15- vuotiaiden suomalaisnuorten koulukokemuksia, kouluviihtyvyyttä, koettua terveyttä ja onnellisuutta sekä psykosomaattisia oireita. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää koulukokemusten ja -viihtyvyyden välistä yhteyttä. Lisäksi tarkoituksena on selvittää kouluviihtyvyyden yhteyttä nuorten koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja oireiluun.

Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. Missä määrin suomalaiset 11-, 13- ja 15-vuotiaat nuoret viihtyvät koulussa?
  - Onko kouluviihtyvyydellä eroa sukupuolen ja iän mukaan?
2. Millaisia koulukokemuksia 11-, 13- ja 15-vuotiailla nuorilla on?
  - Onko koulukokemuksilla eroa sukupuolen ja iän mukaan?
3. Missä määrin 11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten koulukokemuksilla on yhteyttä heidän kouluviihtyvyyteen?
  - Eroavatko koulukokemusten yhteydet kouluviihtyvyyteen sukupuolen ja iän mukaan
4. Millaisia kokemuksia 11-, 13- ja 15-vuotiailla nuorilla on omasta terveydestään, onnellisuudestaan ja oireilustaan?
  - Eroavatko kokemukset terveydestä, onnellisuudesta ja oireilusta sukupuolen ja iän mukaan?
5. Missä määrin 11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten kouluviihtyvyydellä on yhteyttä koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja oireiluun?
  - Eroavatko kouluviihtyvyyden yhteydet koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja oireiluun sukupuolen ja iän mukaan?

Luvut sulkujen sisällä kertovat, kuinka monesta yksittäisestä muuttujasta summamuuttajat on laadittu.

Kuva 4. Tutkimuksen empiirinen viitekehys

Ensimmäisen tutkimustehtävän tarkoituksena on selvittää, missä määrin suomalaiset 11-, 13- ja 15-vuotiaat nuoret viihtyvät koulussa. Kouluviihtyvyyden tarkastelussa käytetään neljää yksittäistä muuttujaa, joista laaditaan summamuuttuja jatkoanalyysien tekoa varten. Tämän jälkeen tutkimuksessa tarkastellaan nuorten koulukokemuksia ja niiden yhteyttä kouluviihtyvyyteen. Koulukokemuksia pyritään tarkastelemaan mahdollisimman monipuolisesti kuuden summamuuttujan ja kahden yksittäisen muuttujan avulla. Mukaan valittiin opettajia, vanhempia, kavereita ja koulun toimintatapoja kuvaavia kysymyksiä. Nuorten kokemuksia omasta terveydestään ja onnellisuudestaan tarkastellaan kahden yksittäisen muuttujan avulla. Psykosomaattisten oireiden kokemista tarkastellaan kolmestatoista yksittäisestä muuttujasta laadittu summamuuttujan avulla. Lopuksi tutkimuksessa tarkastellaan kouluviihtyvyyden yhteyttä nuorten itsearvioituun terveyteen, onnellisuuteen ja psykosomaattisiin oireisiin.

6. TUTKIMUSMENETELMÄT

6.1. Perusjoukko ja otanta

Tämä tutkimus on osa WHO-Koululaistutkimusta. Kansainvälinen Koululaistutkimus on käynnistynyt vuonna 1982 suomalaisten, norjalaisten ja englantilaisten tutkijoiden toimesta. Aineistoa on kerätty vuosina 1983/84, 1985/86, 1989/90, 1993/94 ja viimeisin kysely toteutettiin 1997/98.

Tutkimuksen perusjoukko koostui keväällä 1998 normaaliopetuksessa olevista koko Suomen peruskoulujen ala-asteiden 5.luokkien ja yläasteiden 7. sekä 9. luokkien oppilaista. Tutkimukseen osallistui kaikkiaan 256 koulua ja vastausprosentiksi muodostui 97 prosenttia, jolloin lopulliseksi koulujen määräksi muodostui 219(Taulukko 1).

Taulukko1. Koulujen lukumäärät: perusotos, lisäotos, lopullinen otos (perus- ja lisäotos), puuttuvat koulut ja vastausprosentti.

	Perus- otos n	Lisä- otos*) n	Lopullinen otos n	Osallistuneet tutkimukseen, yhteensä n	Puuttuvat koulut n	Osallistumisprosentti %
11-vuotiaat	88	4	92	88	4	95,6
13-vuotiaat	65	19	84	83	1	98,7
15-vuotiaat	66	21	87	85	2	97,7
Yhteensä N	219	44	263	256	7	97,0

*) Lisäotos jouduttiin tekemään, koska perusotosta tehtäessä ei ollut tarkkaa tietoa luokkien oppilasmääristä.

Tässä tutkimuksessa käytetty perusjoukko koostui suomenkielisistä viides- (keski-ikä 11,5 vuotta), seitsemäs-(keski-ikä 13,5 vuotta) ja yhdeksäsluokkalaisista (keski-ikä 15,5 vuotta) oppilaista. Otoksen koko oli kaikkiaan 5376 oppilasta, joista kyselyyn vastasi 5030 oppilasta. Kun aineistosta vielä puhdistettiin osa vastauksista, saatiin puhdistettuun aineistoon viidesluokkalaisia oppilaita yhteensä 1691, seitsemäsluokkalaisia 1628 ja yhdeksäsluokkalaisia

1545. Kaikkiaan puhdistetussa aineistossa oli 4864 oppilasta. Tämä on 90% otoksesta. (Taulukot 2 ja 3).

Taulukko2. Oppilaiden lukumäärät lopullisessa otoksessa (perus- ja lisäotos), vastanneiden määrät, puhdistetun aineiston koko ja kato sukupuolen ja ikätason mukaan.

Ikäryhmä	POJAT				TYTÖT				KAIKKI		
	Otos n	Vastan- neet n	Puhdis- tettu aineisto n	Kato n	Otos n	Vastan- neet n	Puhdis- tettu aineisto n	Kato n	Vastan- neet n	Puhdis- tettu aineisto n	Kato n
11-v	922	861	822	100	922	885	869	53	1746	1691	153
13-v	893	828	805	88	879	832	823	56	1660	1628	144
15-v	882	783	770	112	878	781	775	103	1564	1545	215
Yht. N	2697	2472	2397	300	2679	2498	2467	212	4970	4864	580

Taulukko 3. Vastanneiden määrät prosentiosuuksina esitettynä.

Ikäryhmä	Puhdistettu aineisto/ otos x 100: pojat/tytöt /kaikki	Vastanneet/otos x 100: pojat/tytöt/kaikki
11-v	89,2/94,3/91,7	93,4/96,0/94,7
13-v	90,1/93,6/91,9	92,7/94,7/93,7
15-v	87,3/88,3/87,8	88,8/89,0/88,9
Yht. N	88,9/92,1/90,4	91,7/93,2/92,5

Tutkimuksen otanta on toteutettu Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen otantaohjelmaa käyttäen. Otantayksikkönä oli opetusryhmä, luokka. Otantamenetelmänä käytettiin ositettua ryväsotantaa. Ohjelma poimi opetusryhmät siten, että koulun koko huomioitiin käyttämällä luokkatason kokonaisoppilasmäärään suhteutettua todennäköisyyttä (PPS). Mikäli koulussa opetusryhmiä oli useita, niistä poimittiin yksi satunnaisotantaa käyttäen.

Ositteina käytettiin vanhaan (31.8.1997 lakkautettuun) lääninjakoon perustuvaa aluejakoa ja kuntamuotoa. Pääkaupunkiseutu (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) muodostavat oman ositteensa. Lääninjaon perusteella muu Suomi on jaettu kolmeen ositteeseen: Eteläinen Suomi (Uudenmaan, Turun ja Porin, Hämeen ja Kymen läänit), Väli-Suomi (Mikkelin, Pohjois-Karjalan, Kuopion, Keski-Suomen ja Vantaan läänit) ja Pohjoinen Suomi (Oulun ja Lapin läänit). Toisena ositusperusteena oli kuntien jako kaupunkimaisiin kuntiin ja maaseutukuntiin.

Poisjääneet koulut korvattiin varaotoksella. Varaotoksia oli otettu kustakin ikäryhmästä joko korvaamaan poisjääneet tai täydentämään liian pieniä oppilasmääriä. Molemmissa tapauksissa otos perustui lääninjakoon ja kunnan tyyppiin (maaseutu/kaupunki).

6.2. Aineiston keruu

Tutkimus oli survey-tutkimus, jonka avulla pyritään kuvailemaan, vertailemaan ja selittämään ilmiöitä. Tutkimusmenetelmänä oli kyselylomake, joka sisälsi pääasiassa strukturoituja kysymyksiä.

Kyselylomakkeet lähetettiin kouluille maaliskuun 1998 puoliväliin mennessä, ja viimeiset vastaukset saatiin takaisin toukokuun loppuun mennessä. Opettajille oli annettu kirjallisesti lyhyet ja selkeät ohjeet kyselylomakkeen täyttöön ja jatkokäsittelyyn liittyen. Ohjeiden perusteella opettajat antoivat lyhyet vastausohjeet oppilaille tunnin alussa. 11-vuotiailla oppilaille oli aikaa vastata kyselylomakkeeseen yksi oppitunti. 13- ja 15-vuotiailla oppilaille vastausaikaa oli kaksi oppituntia, koska heidän kyselylomakkeensa oli huomattavasti laajempi kuin 11-vuotiaiden lomake. Oppilaat vastasivat kyselylomakkeisiin nimettöminä ja vastaukset palautettiin suljetuissa kirjekuorissa. Nämä kirjekuoret palautettiin opettajan toimesta edelleen tutkijoille.

6.3. Tutkimuksen mittarit

Tutkimuksessa käytetyt kysymykset ovat liitteessä 1. Tutkimuksessa käytetyt kysymykset käsittelevät oppilaiden koulukokemuksia, kouluviihtyvyyttä, koettua terveyttä, onnellisuutta ja psykosomaattista oireilua.

Kouluviihtyvyyttä kuvaavat muuttujat heijastelevat oppilaiden arkisia kokemuksia koulusta. Kouluviihtyvyys on siis tulosta jostakin, mitä tapahtuu koulussa ja sitä voidaan pitää ihmishuomiosmittarina. Kouluviihtyvyys -muuttujista muodostettiin summamuuttuja, jota käytettiin jatkoanalyysien teossa. Kouluviihtyvyys -summamuuttujan muodostamisessa käytettiin apuna Samdalin WHO -Koululaistutkimuksen 1994 kerättyyn aineistoon perustuvassa väitöskirjassa

olevaa luokittelua (Samdal ym. 1998a). Samdalin mukaan kouluviihtyvyyttä kuvaa kolmesta erillisestä muuttujasta laadittu summamuuttuja (Liite 1., kysymykset 13, 66/4 ja 69). Tässä tutkimuksessa mukaan otettiin myös neljäs oppilaiden arkisia koulukokemuksia heijasteleva kysymys sisällöllisen johdonmukaisuuden vuoksi (Liite 1., 66/5).

”Kouluviihtyvyys” -summamuuttuja muodostettiin oppilaiden arkisten kokemusten tarkastelua varten seuraavasta neljästä muuttujasta: Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Koulussamme on kiva olla. Tunnen kuuluvani tähän kouluun. Kuinka usein sinusta tuntuu, että koulunkäynti on tylsää?

Kysymys numero 13 (Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä?) oli aluksi neliluokkainen ja muut kysymykset olivat viisiluokkaisia. Kolmesta viisiluokkaisesta kysymyksestä tehtiin neliluokkaisia, yhdistämällä kysymyksistä 66/4. ja 66/5. vaihtoehdot ”eri mieltä” ja ”täysin eri mieltä” sekä kysymyksestä 69. vaihtoehdot ”harvoin” ja ”ei koskaan”, muiden vaihtoehtojen säilyessä alkuperäisessä muodossa. Lisäksi kysymyksen 69. asteikko käännettiin vastaamaan muita siten, että myönteisin vastausvaihtoehto sai vähäisimmän pistemäärän. Näin syntynyt 13-luokkainen kouluviihtyvyys -summamuuttuja luokiteltiin edelleen kolmiluokkaiseksi muuttujaksi. Uudet kouluviihtyvyys -summamuuttujan luokat ovat ”Hyvä”, ”Keskinkertainen” ja ”Alhainen” kouluviihtyvyys (Taulukko 4.). ”Hyvä kouluviihtyvyys” -luokkaan kuuluvat alkuperäisestä summamuuttujasta pistemäärät 4-7. ”Alhainen kouluviihtyvyys” -luokkaan puolestaan kuuluu alkuperäisestä summamuuttujasta pistemäärät 12-16. Näiden väliin jää ”Keskinkertainen kouluviihtyvyys” -luokka, johon kuuluu alkuperäisestä summamuuttujasta pistemäärät 8-11. Mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli 0.81.

Taulukko4. Uusi kolmiluokkainen kouluviihtyvyys -summamuuttuja.

Kouluviihtyvyys		pisteet	frekvenssi	%
Luokka	Alhainen	4 - 7	1157	25,2
	Keskinkertainen	8 - 11	2337	50,9
	Hyvä	12 - 16	1099	23,9
	Kaikki	4 - 16	4593	100

Kouluviihtyvyys on käsitteenä vaikea. Kouluviihtyvyydestä saatu kuva riippuu paljon siitä, miten se on käsitteenä määritelty. Tässä tutkimuksessa kouluviihtyvyyttä tarkasteltiin neljän

yksittäisen muuttujan sekä niistä laaditun summamuuttujan avulla. Neljästä muuttujasta laaditun summamuuttujan voidaan ajatella edustavan hyvin kouluviihtyvyyttä. Tulee kuitenkin muistaa, että summamuuttujan avulla saatu kuva kouluviihtyvyydestä on varsin herkkä vaihtelulle sen mukaan, kuinka summamuuttujan uudelleenluokittelu on suoritettu. Tässä tutkimuksessa luotettavuutta lisää se, että summamuuttujan avulla saatu kuva kouluviihtyvyydestä mukailee hyvin pitkälti yksittäisistä kouluviihtyvyyttä kuvaavista muuttujista saatuja tuloksia. Lisäksi luotettavuutta lisää se, että Samdalin WHO -Koululaistutkimuksen 1994 kerättyyn aineistoon perustuva kuva kouluviihtyvyydestä on hyvin samansuuntainen nyt saatujen tulosten kanssa (Samdal ym. 1998a).

Koulukokemuksia kuvaavien muuttujien avulla selvitettiin oppilaiden tuntemuksia koulunkäynnistä. Mukaan valittiin opettajia, vanhempia, kavereita ja koulun toimintatapoja kuvaavia kysymyksiä. Koulukokemuksia käsittelevistä kysymyksistä muodostettiin kuusi summamuuttujaa, joita käytettiin jatkoanalyysien tekemisessä. Summamuuttujat nimettiin uudelleen sisällöllisin perustein: ”Oikeudenmukaisuuden kokeminen koulussa”, ”Opettajalta saatu tuki”, ”Vanhemmilta saatu tuki”, ”Vanhempien ja opettajien odotukset”, ”Oppilassuhteet” ja ”Syrjinnän kohteeksi joutuminen”. Näiden kuuden summamuuttujan lisäksi koulukokemuksia tarkasteltiin kahden alkuperäisen, yksittäisen muuttujan avulla (Liite1., kysymykset 73. ja 75.)

”Oikeudenmukaisuuden kokeminen”-summamuuttuja muodostettiin seuraavasta kolmesta viisiluokkaisesta muuttujasta: Oppilaita kohdellaan koulussamme liian ankarasti. Koulumme säännöt ovat oikeudenmukaiset. Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti. (Liite1., kysymykset 66/2., 66/3. ja 67/2.).

”Oikeudenmukaisuuden kokeminen” -summamuuttuja luokiteltiin uudelleen kolmiluokkaiseksi muuttujaksi. Uudet luokat ovat ”Hyvä”, ”Keskinkertainen” ja ”Alhainen”. ”Hyvä” -luokkaan kuuluu alkuperäisestä summamuuttujasta pistemäärät 3-6. ”Keskinkertainen” -luokkaan puolestaan kuuluu pistemäärät 7-10 ja ”Alhainen” -luokkaan kuuluu pistemäärät 11-15 alkuperäistä summamuuttajasta (Liite2). Mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli 0,72.

”Opettajalta saatu tuki” -summamuuttuja muodostettiin seuraavasta kolmesta viisiluokkaisesta muuttujasta: Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni. Saan yli-

määräistä apua kun tarvitsen sitä. Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu. (Liite1., kysymykset 67/1., 67/3. ja 67/4.) Näistä syntynyt 13-luokkainen summamuuttuja luokiteltiin uudelleen kolmiluokkaiseksi muuttujaksi. Uudet luokat ovat ”Hyvä”, ”Keskinertainen” ja ”Alhainen” ja niiden luokittelu uudelleen suoritettiin samalla tavoin kuin yllä olevan oikeudenmukaisuus -summamuuttujan luokittelu (Liite2). Mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli 0,70.

”Vanhemmilta saatu tuki -summamuuttuja” muodostettiin seuraavasta kolmesta viisiluokkaisesta muuttujasta: Jos minulla on ongelmia koulussa, vanhempani ovat valmiita auttamaan minua. Vanhempani tulevat mielellään kouluun keskustelemaan opettajien kanssa. Vanhempani rohkaisevat minua menestymään koulussa. (Liite1., kysymykset 72/1., 72/2. ja 72/3.) Näistä syntynyt 13-luokkainen summamuuttuja luokiteltiin uudelleen kolmiluokkaiseksi muuttujaksi. Uudet luokat ovat ”Hyvä”, ”Keskinertainen” ja ”Alhainen” ja niiden muodostamisessa noudatettiin samaa periaatetta kuin kahdessa aikaisemmassa summamuuttujassa (Liite2). Mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli 0,56.

”Vanhempien ja opettajien odotukset” -summamuuttuja muodostettiin seuraavasta kahdesta viisiluokkaisesta muuttujasta: Vanhempani odottavat minulta liikaa koulussa. Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa. (Liite1., kysymykset 74/1. ja 74/2.) Näistä syntynyt 9 -luokkainen summamuuttuja luokiteltiin uudelleen kolmiluokkaiseksi muuttujaksi. Uudet luokat ovat ”Odottavat liika minulta”, ”En osaa sanoa” ja ”Eivät odota liikaa minulta”. ”Odottavat liika” -luokkaan kuuluu alkuperäisestä summamuuttujasta pistemäärät 2-5, ”En osaa sanoa” -luokkaan kuuluu pistemäärät 6-7 ja ”Eivät odota liikaa” -luokkaan kuuluu pistemäärät 8-10 (Liite2). Mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli 0,69.

”Oppilassuhteet” -summamuuttuja muodostettiin seuraavasta kolmesta viisiluokkaisesta muuttujasta: Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä. Useimmat luokkani oppilaat ovat ystävällisiä ja auttavaisia. Muut oppilaat hyväksyvät minut sellaisena kuin olen. (Liite1., kysymykset 68/1., 68/2. ja 68/3.). Näistä syntynyt 13 -luokkainen summamuuttuja luokiteltiin uudelleen kolmiluokkaiseksi muuttujaksi. Uudet luokat ovat ”Hyvä”, ”Keskinertainen” ja ”Alhainen”. ”Hyvä” -luokkaan kuuluu alkuperäisestä summamuuttujasta pistemäärät 3-6,

”Keskinertainen” -luokkaan kuuluu pistemäärät 7-10 ja ”Alhainen” -luokkaan kuuluu pistemäärät 11-15 (Liite2). Mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli 0,75.

”Syrjinnän kohteeksi joutuminen” -summamuuttuja muodostettiin seuraavasta kahdesta viisiluokkaisesta muuttujasta: Kuinka usein sinua on kiusattu tämän kevätlukukauden aikana? Kuinka usein tämän kevätlukukauden aikana toiset oppilaat eivät ole halunneet olla kanssasi koulussa ja olet joutunut olemaan yksin. (Liite1., kysymykset 70/1. ja 70/3.) Näistä syntynyt 9-luokkainen summamuuttuja luokiteltiin uudelleen kolmiluokkaiseksi muuttujaksi. Uudet luokat ovat ”Ei kertaakaan”, ”Joskus” ja ”Kerran tai useammin viikossa” syrjinnän kohteeksi joutuminen. ”Ei kertaakaan” -luokkaan alkuperäisestä summamuuttujasta pistemäärä 2, ”Joskus” -luokkaan kuuluu pistemäärät 3-7 ja ”Kerran tai useammin viikossa” -luokkaan kuuluu pistemäärät 8-10 (Liite 2). Mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli 0,59.

Oppilaiden koulukokemuksista saatu kuva kuten kouluviihtyvyydestäkin saatu kuva riippuu paljon siitä, millaisia mittareita käytetään. Tässä työssä oppilaiden koulukokemuksia on mitattu useiden yksittäisten muuttujien avulla. Näistä muuttujista laadittujen summamuuttujien antamaa kuvaa voidaan pitää luotettavana ja varsin kattavana. Tässä tutkimuksessa oppilaiden koulukokemuksia tutkittiin vain strukturoitujen kysymysten avulla. Validiteetin lisäämiseksi olisi koulukokemusten selvittämiseksi voitu käyttää lisäksi myös avoimia kysymyksiä. Tällöin ongelmaksi olisi kuitenkin noussut lomakkeen tuleminen liian pitkäksi ja raskaaksi vastata.

Koettua terveyttä, onnellisuutta ja psykosomaattisia oireita selvitettiin seuraavien kysymysten avulla: Kuinka terveeksi koet itsesi? Mitä mieltä olet omasta elämäntilanteestasi tällä hetkellä? Kuinka usein sinulla on ollut seuraavia oireita viimeisen 6 kuukauden aikana? (Liite 1., kysymykset 43., 44. & 46.) Koettua terveyttä ja onnellisuutta tarkasteltiin alkuperäisissä kysymyksen asettelun muodossa. Psykosomaattista oireilua kuvaavista muuttujista muodostettiin summamuuttuja, joka luokiteltiin uudelleen.

”Psykosomaattisten oireiden kokeminen” -summamuuttuja muodostettiin kolmestatoista viisiluokkaisesta muuttujasta (Liite 1., kysymys 46.) Oiremuuttujia oli alkuperäisessä kyselylomakkeessa yhteensä 16 kappaletta. Muuttujajoukosta kuitenkin poistettiin kolme muuttu-

jaa: allerginen nuha, astma ja huimaus. Allerginen nuha ja astma poistettiin sen vuoksi, että niiden katsotaan olevan pysyvä sairaus ja huimaus poistettiin aikaisemmassa tutkimuksessa (Pitkänen & Rouvinen 1999.) laadittuun exploratiiviseen faktorianalyysiin perustuen. Huimaus sai erittäin pienen faktorilatauksen (noin.269), jolloin se jätettiin pois summamuuttujasta.

Kolmestatoista muuttujasta laadittu ”psykosomaattisten oireiden kokeminen” -summamuuttuja luokiteltiin uudelleen. Alkuperäisistä viisiluokkaisista muuttujista laadittiin uudet kaksiluokkaiset muuttujat. Alkuperäiset muuttujien luokat ”Lähes päivittäin”, ”Useammin kuin kerran viikossa” ja ”Noin kerran viikossa” yhdistettiin uudeksi luokaksi, joka sai arvon 1. Sen lisäksi alkuperäiset luokat ”Noin kerran kuukaudessa” ja ”Harvemmin tai ei koskaan” yhdistettiin toiseksi luokaksi, joka sai arvon 0. Tämän jälkeen jokaiselle oppilaalle laskettiin nämä vastaukset yhteen ja saatiin psykosomaattisten oireiden mittari, jonka pistemäärä vaihtelee nolasta kolmeentoista. Oiremuuttuja luokiteltiin vielä jatkoanalyysien tekoa varten kolmiluokkaiseksi. ”Oireettomat” -luokkaan kuuluu alkuperäisen summamuuttujan pistemäärä 0. ”Väliryhmä” -luokkaan kuuluu alkuperäisen summamuuttujan pistemäärät 1-5. ”Runsaasti oireilevat” -luokkaan kuuluu alkuperäisen summamuuttujasta pistemäärät 6-12 (Liite 2). Psykosomaattisia oireita kuvaavan mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli 0,87.

Itsearvioidun terveyden kysymys on käytetty yleisesti terveystutkimuksissa. Sen on todettu mittaavan muun muassa fyysisiä ja psyykkisiä terveyden ulottuvuuksia eri ikäryhmillä ja sukupuolilla. Nuorten raportointia voidaan pitää luotettavana ja siten validina tapana hankkia tietoa. Jopa 7 -vuotiailla lapsilla on todettu olevan riittävät valmiudet esittää yleisarvioita omasta terveydestään (Sihvola 2000). Tuloksen luotettavuuden lisäämiseksi olisi koettua terveyttä voitu mitata useammalla kysymyksellä, esimerkiksi tuntee ko olonsa hyväksi. Lisäksi itsearvioidusta terveydestä saadun kuvan validiteettia heikentää se, että käytetty mittari on vain kolmiluokkainen. Kolmiluokkaista mittaria ei voida pitää riittävän herkkänä.

Koettuja oireita mittaavien kysymysten validiteettia on pyritty lisäämään käyttämällä kysymyksiä, joita on testattu ja käytetty muissakin nuorten terveystutkimuksissa. Oirekokemusten kartoittaminen lomakekyselyllä nuorilta vastaajilta ei ole ongelmatonta. Oire on luonteeltaan subjektiivinen kokemus, eikä koettuja oireita voi todentaa objektiivisesti. Oireita tutkittaessa on luotettava tutkittavan omiin ilmoituksiin. Oireiden tarkastelun validiteettia osaltaan lisää

se, että yksittäisten oireiden sijaan tarkastelussa käytettiin oireilun intensiteettiä kuvaavaa summamuuttujaa. (Välimaa 2000 b.)

Kyselylomakkeen avulla ei pystytä kartoittamaan yksilön subjektiivisia kokemuksia yhtä hyvin kuin haastattelututkimuksissa on mahdollista. Varsinkin työolojen psyykkisten ja sosiaalisten piirteiden tutkimisen osalta survey-tyyppiset tutkimukset ovat ongelmallisia. Toisaalta kyselylomakkeeseen oli helppo vastata ja kysymysten selkeä muoto lisäsivät kysymysten ymmärrettävyyttä ja näin edelleen tutkimuksen luotettavuutta. Kuitenkin lomaketutkimusten rinnalla erityisesti työn ja työolojen kokemista tutkittaessa on käytetty monesti aineiston koamiseen myös laadullisia menetelmiä kuten esimerkiksi haastattelua, havainnointia tai elämäkerta-aineistoja. Monipuolisten menetelmien tarpeellisuus ja siten kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen aineiston yhdistäminen samaan tutkimukseen on havaittu erittäin toimivaksi ja tarpeelliseksi. Yksittäisistä tutkimusperinteistä johdetut strukturoidut lomakemallit ovat aina jostain näkökulmasta arvioituna puutteellisia. Erityisen tärkeäksi erilaisten tutkimusmenetelmien yhdistäminen on osoittautunut työolojen psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden osalta, joissa lomaketutkimuksen ongelmat korostuvat. (Lehto 1996.)

Ihmissuhteiden osuutta terveydellisiin vaikutuksiin ei voida tutkia täysin muista tekijöistä riippumatta (Kalimo 1993). Tässä tutkimuksessa koulukokemusten, kouluviihtyvyyden, koe-tun terveyden ja oireilun välisten yhteyksien selvittämisessä tulee muistaa, että kyse on oppilaiden omista arvioista ja hyvin henkilökohtaisista tuntemuksista, joihin voivat olla yhteydessä hyvin monet eri tekijät. Tällaisten kokemuksia mittaavien muuttujien validiteetti onkin aina hieman ongelmallinen. Savolainen ym. (1998 a) tuo esille, kuinka samat olosuhteet voivat eri ihmiset kokea eri tavoin, joka puolestaan aiheuttaa näistä tulkinnoista ongelmia mittarin validiteetille. Lisäksi Savolainen ym. (1998 a) tuo esille, että esiintyneiden erojen tulkinta on sitä vaikeampaa, mitä enemmän arvostuksia ja subjektiivisia reaktioita sisältyy mittausarvoihin.

Mittareita muodostaessa niiden sisäistä konsistenssia tutkittiin Cronbachin alfa -kertoimen avulla. Ei kuitenkaan ole olemassa mitään yksiselitteistä sääntöä siitä, millainen reliabelius on hyvä tai millainen hylättävä. Luvun tulisi olla mielellään yli 0.7, mutta käytännössä tähän ei aina päästä. (Alkula ym. 1995.)Tässä tutkimuksessa käytetyille summamuuttujille saatiin

Cronbachin alfa kertoimiksi 0.56 - 0.87, mitä voidaan pitää vähintäänkin kohtalaisen hyvinä ja mahdollistaa muuttujien käytön edelleen tutkimuksen muissa analyyseissa.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että kyselylomake sisältää samantyyppisiä kysymyksiä (rinnakkaismittarit). Tällöin reliabiliteetin varmistamiseksi voidaan tarkastella, korreloivatko muuttujat hyvin keskenään. Esimerkiksi kysymykset onko koulussa tylsää ja pidätkö koulunkäynnistä tuottivat samanlaiset tutkimustulokset, joten niitä voidaan pitää luotettavina. Toisaalta luotettavuutta lisää kysymyspatteristot, joissa on sekä positiivisia että negatiivisia kysymyksiä vaihtelevasti. Tällaisia olivat mm. kouluviihtyvyyteen liittyvät kysymykset. Lisäksi reliabiliteetin lisäämiseksi tässä tutkimuksessa tutkimuksen kysymykset on laadittu konkreettiseksi ja lähellä nuorten omaa kokemusmaailmaa oleviksi. Pyrkimyksenä on ollut, että vastaajat ymmärtävät kysymykset tutkijan tarkoittamalla tavalla ja voivat erotta selkeästi eri vastausvaihtoehdot toisistaan. (Berger & Patchner 1988.)

Tutkimuksen toistettavuutta lisää se, että kouluihin oli annettu tarkat ohjeet siitä, miten kyselylomakkeisiin vastaaminen tuli luokissa tapahtua. Näin varmistettiin, että kaikissa luokissa on edetty kyselylomakkeen vastaamisessa samalla tavoin. Vastaustilanne on ollut kaikissa luokissa kontrolloitu ja oppilaat ovat saaneet vastata nimettöminä. Lisäksi oppilaiden rehellisen vastaamisen takaamiseksi jokainen oppilas sai oman kirjekuoren, johon sai laittaa kyselykaavakkeen vastattuaan siihen ja sulkea itse kuoren.

6.4. Tilastolliset analyysimenetelmät

Tässä tutkimuksessa koulukokemuksia, kouluviihtyvyyttä, koettua terveyttä, onnellisuutta ja psykosomaattisia oireita on tarkasteltu sukupuolen ja iän mukaan ristiintaulukoituina prosentti- ja frekvenssijakaumina. Ristiintaulukointia on käytetty tässä tutkimuksessa sekä alkuperäisten muuttujien analysointiin että muuttujien välisten yhteyksien selvittämiseen, jolloin riippuvuuksia on tarkasteltu khiin -neliötestin (χ^2) avulla. Tilastollinen merkitsevyys on ilmoitettu taulukoissa, kuvioissa tai tekstissä p-arvoina (ns. = ei merkitsevä, *p < .05 = melkein merkitsevä, **p < .01 = merkitsevä ja ***p < .001 = erittäin merkitsevä).

Koulukokemusten yhteyttä kouluviihtyvyyteen ja toisaalta kouluviihtyvyyden yhteyttä koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja psykosomaattiseen oireiluun on tarkasteltu Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla. Korrelaatioiden laskennassa on käytetty luokittelemattomia summamuuttujia. Korrelaatio kuvaa kahden muuttujan välistä riippuvuutta kuitenkin osoittamatta kausaaliyhteyttä. Tutkimusaineiston analyysissä käytetty SPSS -ohjelma on automaattisesti laskenut korrelaatiokertoimille tilastolliset merkitsevyydet.

Tutkimuksessa käytetyt koulukokemuksia kuvaavat summamuuttujat sekä kouluviihtyvyys - summamuuttuja laadittiin norjalaisen tutkijan Samdalin väitöskirjassa (Samdal ym. 1998a) käyttämää luokittelua mukaillen sekä muuttujien sisällöllistä johdonmukaisuutta noudattaen. Jako summamuuttujiin varmistettiin exploratiivisen faktorianalyysin avulla. (Liite 3.) Faktorianalyysin avulla koulukokemuksia kuvaavien muuttujien taustalta etsittiin latentteja muuttujia eli faktoreita. Faktorianalyysi suoritettiin vinokulmaista rotaatiomenetelmää käyttäen, joka sallii faktoreiden korreloivan keskenään. Faktorianalyysistä saadut tulokset tukivat sisällöllisin perustein tehtyä muuttujien jakoa (ks. Liite3). Lisäksi summamuuttujien sisäistä konsistenssia tarkasteltiin Cronbachin alfa -kertoimien avulla (Liite4.).

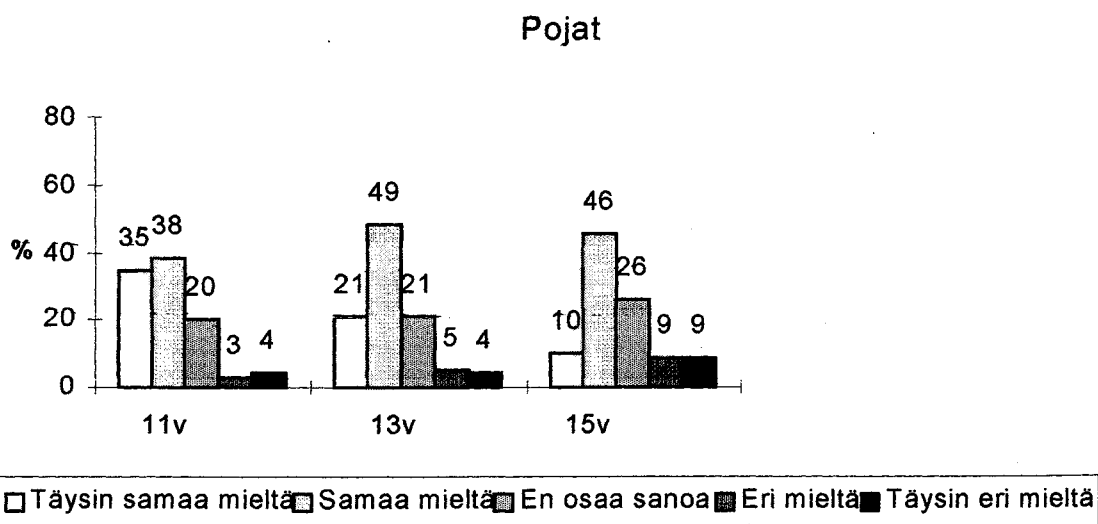
7. TULOKSET

Ensimmäisenä tutkimustehtävänä analysoitiin, missä määrin suomalaiset nuoret viihtyvät koulussa. Aluksi tarkastelut suoritettiin osiokohtaisesti. Tämän jälkeen muodostettiin kouluviihtyvyyttä kuvaava summamuuttuja.

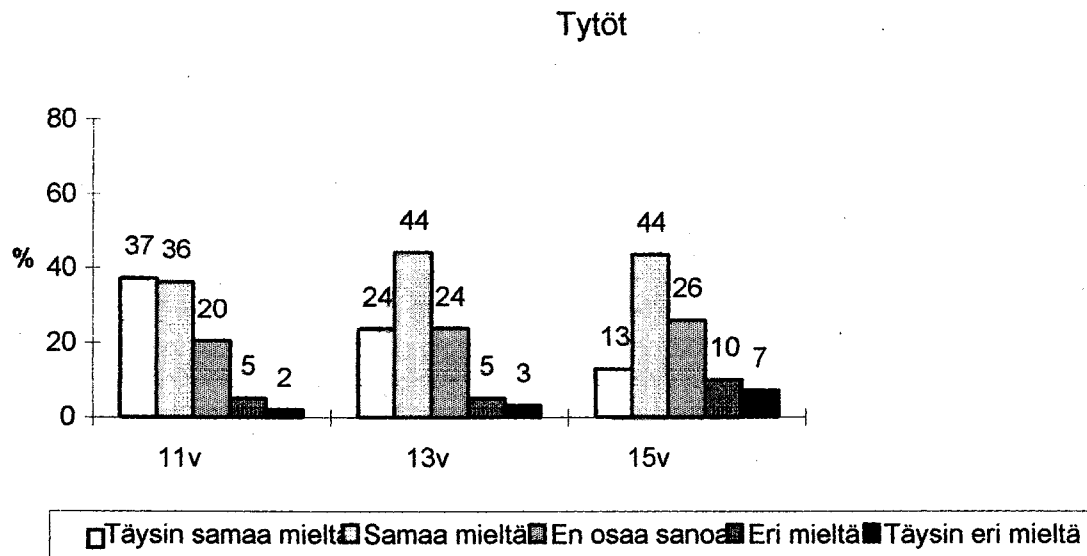
7.1. Oppilaiden kouluviihtyvyyden osiokohtainen tarkastelu

7.1.1. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ”Tunnen kuuluvani tähän kouluun”.

Enemmistö 11-,13- ja 15-vuotiaista tytöistä ja pojista tuntee kuuluvansa omaan kouluun. Tunne kuulumisesta kouluun kuitenkin vähenee molemmilla sukupuolilla iän myötä. Ikäryhmien väliset erot ovat sekä tytöillä että pojilla tilastollisesti erittäin merkitsevät ($p < .001$). Esimerkiksi 11-vuotiaista oppilaista noin kolme neljäsosaa tuntee kuuluvansa omaan kouluun. Vastaavat osuudet ovat 13-vuotiailla hieman alle 70% ja 15-vuotiailla enää noin puolet. Sukupuolten välillä vain 11-vuotiaiden kohdalla ero on tilastollisesti melkein merkitsevä, kun muissa ikäryhmissä erot tyttöjen ja poikien välillä eivät ole tilastollisesti merkitseviä. (Kuva 5., Liite5, Taulukko 22.)

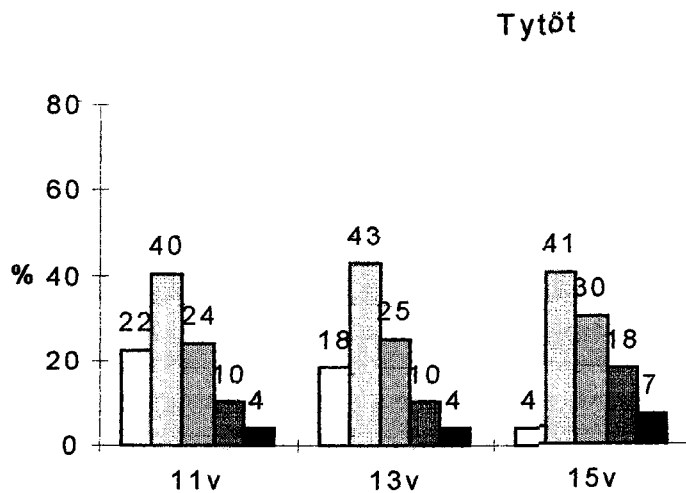
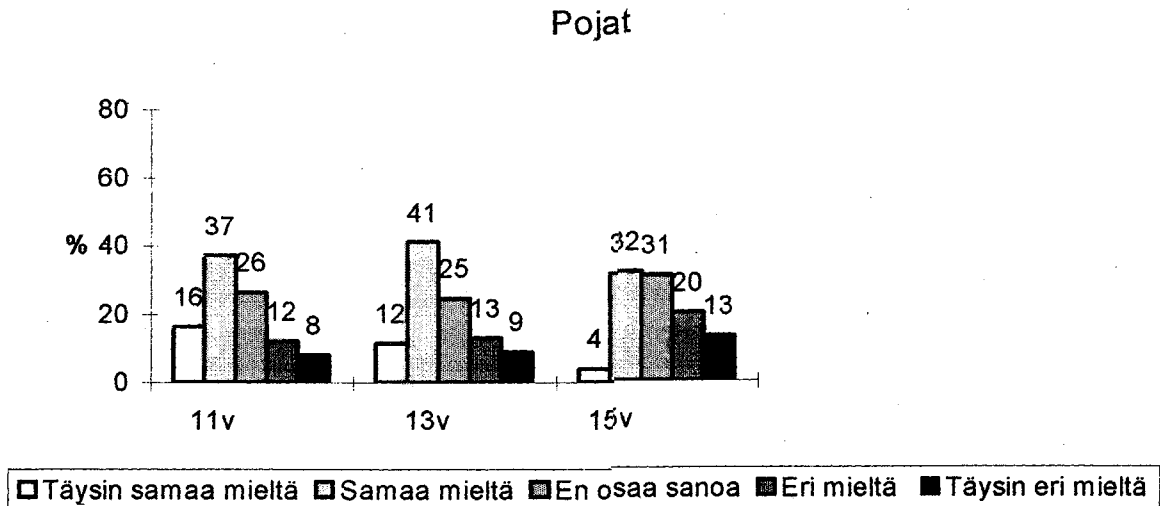
Kuva 5. Oppilaiden vastausjakauma iän ja sukupuolen mukaan väittämään ”Tunnen kuuluvani tähän kouluun”. (Jatkuu seuraavalle sivulle.)

Kuva 5. Oppilaiden vastausjakauma iän ja sukupuolen mukaan väittämään ” Tunnen kuuluvani tähän kouluun”.

7.1.2. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ” Koulussamme on kiva olla”.

län myötä harvemmat oppilaat tuntevat koulussa olon kivaksi. Sekä pojilla että tytöillä erot ikätasojen välillä ovat tilastollisesti erittäin merkitsevät ($p < .001$). Ikätasojen välillä ilmenee selviä eroja erityisesti 13- ja 15-vuotiaiden välillä. 11- ja 13-vuotiaiden poikien ja tyttöjen arviot ovat yhtä positiivisia, mutta 15-vuotiaiden oppilaiden vastaukset ovat huomattavasti nuorempia oppilaita negatiivisempia. Varsinkin vastausvaihtoehtoon ”täysin samaa mieltä” vastanneiden oppilaiden osuudet pienenevät jyrkästi vanhemmissa ikäryhmissä. Vain 4% 15 -vuotiaista tytöistä ja pojista on täysin samaa mieltä siitä, että koulussa on kiva olla. Kaikissa ikäryhmissä tyttöjen arviot ovat hieman poikia positiivisempia. Kaikissa ikäryhmissä myös ”en osaa sanoa” vastausvaihtoehdossa on paljon vastauksia. (Kuva 6., Liite5, Taulukko 23.)

Kuva 6. Oppilaiden vastausjakauma iän ja sukupuolen mukaan väittämään ” Koulussamme on kiva olla”.

7.1.3. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ”Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä?”

Enemmistö 11-, 13- ja 15-vuotiaista tytöistä ja pojista pitää koulunkäynnistä paljon tai melko paljon. Poikkeuksen muodostavat vain 15-vuotiaat pojat, joista yli puolet (62,1%) vastaa kielteisesti koulunkäynnistä pitämiseen. Koulunkäynnistä pitäminen on siis selvästi huonointa 15-vuotiailla pojilla. Kaiken kaikkiaan tytöt vastaavat poikia ja nuoremmat vanhempia yleisemmin, että pitävät koulunkäynnistä. Kuitenkin koulunkäynnistä ei lainkaan pitävien nuor-

ten osuudet ovat pienet kaikissa ikäryhmissä. Sekä tytöistä että pojista alle kymmenen prosenttia ei pidä lainkaan koulunkäynnistä. (Taulukko5.)

Taulukko 5. Oppilaiden mielipiteitä iän ja sukupuolen mukaan kysyttäessä ” Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä”.

Koulunkäynti- asenne	Pojat(%)			Tytöt(%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Pidän koulunkäynnistä hyvin paljon	9,6	5,0	2,6	15,6	9,6	4,5
Pidän koulunkäynnistä melko paljon	53,0	47,7	35,2	56,3	55,4	51,6
En pidä koulunkäynnistä kovin paljoa	29,7	39,9	52,4	24,7	31,7	39,8
En pidä koulunkäynnistä lainkaan	7,6	7,4	9,7	3,4	3,3	4,2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(811)	(799)	(759)	(865)	(813)	(762)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	***	***	***	***	***	***

***p<.001

7.1.4. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ” Kuinka usein sinusta tuntuu, että koulunkäynti on tylsää?”

Iän myötä koulunkäynnin kokeminen negatiivisesti yleistyy. Esimerkiksi 15-vuotiaista pojista hieman yli puolet ja tytöistä hieman alle 40% vastasi kokevansa koulunkäynnin tylsänä usein tai hyvin usein. Vastaavat luvut 11-vuotiailla pojilla ovat vain 34% ja tytöillä 24%. Harvoin tai ei koskaan koulunkäynnin tylsäksi kokevien osuudet ovat 15-vuotiailla pojilla 7,6% ja tytöillä 10,5%. Poikien arviot ovat siis tyttöjä negatiivisempia ja erot tulevat voimakkaimmin esille 15-vuotiailla.(Taulukko 6.)

Taulukko 6. Oppilaiden vastausjakauma iän ja sukupuolen mukaan väittämään ”Kuinka usein sinusta tuntuu, että koulunkäynti on tylsää?”

Koulunkäynti on tylsää	Pojat (%)			Tytöt (%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Ei koskaan	2,4	0,8	0,7	1,9	1,3	0,4
Harvoin	20,0	13,4	6,9	27,6	16,1	10,1
Silloin tällöin	43,8	44,2	38,9	45,6	50,1	50,9
Usein	18,6	23,8	30,5	15,5	19,6	25,3
Hyvin usein	15,3	17,9	22,9	9,5	12,9	13,3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(806)	(799)	(763)	(854)	(816)	(772)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	***	**	***	***	**	***

*** $p < .001$, ** $.01 < p < .05$

7.2. Kouluviihtyvyys summamuuttujan valossa

Useimmat suomalaiset 11-, 13- ja 15 -vuotiaat nuoret viihtyvät koulussa vähintäänkin keskinertaisesti. Kuitenkin hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15 -vuotiaiden oppilaiden osuudet vaihtelevat voimakkaasti. Pienimmät hyvin koulussa viihtyvien osuudet ovat 15-vuotiailla pojilla, joista vain 9,2% ilmoittaa viihtyvänsä hyvin koulussa. Tytöt ilmoittivat kaiken kaikkiaan viihtyvänsä koulussa paremmin kuin pojat. Suurimmat osuudet ovat 11-vuotiailla tytöillä, joista 39,4% ilmoittaa viihtyvänsä hyvin koulussa. Sukupuolten välinen ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Sukupuolten välinen ero korostuu erityisesti 15-vuotiaiden oppilaiden kohdalla. Myös ikätasojen välinen ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Esimerkiksi 11-vuotiaista pojista noin joka kolmas ja 15-vuotiaista enää vain joka kymmenes kokee viihtyvänsä koulussa hyvin. Vastaavasti 11- vuotiaista tytöistä noin 40% ja 15-vuotiaista enää alle 15% kokee viihtyvänsä koulussa hyvin. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Kouluviihtyvyyden kokeminen iän ja sukupuolen mukaan.

	Pojat (%)			Tytöt(%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Kouluviihtyvyys						
Hyvä	31,2	20,2	9,2	39,4	27,2	14,1
Keskinkertainen	47,1	52,6	50,4	46,9	52,8	55,8
Alhainen	21,7	27,2	40,4	13,7	19,9	30,1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(746)	(766)	(728)	(827)	(782)	(744)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	***	***	***	***	***	***

***p<.001

7.3. Koulukokemus -muuttujien tarkastelu

Toisena tutkimustehtävänä analysoitiin, millaisia koulukokemuksia 11-, 13- ja 15-vuotiailla nuorilla on. Aluksi tarkastelut suoritettiin analysoiden jokainen koulukokemusta kuvaava muuttuja erikseen. Tämän jälkeen tarkasteltiin koulukokemusten yhteyttä kouluviihtyvyyteen Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimen ja ristiintaulukoinnin avulla.

7.3.1. Oikeudenmukaisuuden kokeminen koulussa

Poikien arviot koulun oikeudenmukaisuuden suhteen ovat kaikissa ikäryhmissä tyttöjä negatiivisempia. Eniten tyttöjen ja poikien kokemukset koulun oikeudenmukaisuudesta eroavat 11-vuotiailla. 11-vuotiaista pojista noin 35% ja tytöistä 10% enemmän eli noin 46% kokee koulun oikeudenmukaisuuden hyväksi. Vastaavat osuudet ovat 15-vuotiailla pojilla enää noin 16% ja tytöillä 19%. Tunne koulun oikeudenmukaisuudesta vähenee selvästi molemmilla sukupuolilla iän myötä. Ero ikätasojen välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä (p<.001). (Taulukko8.)

Taulukko 8. Oikeudenmukaisuuden kokeminen koulussa iän ja sukupuolen mukaan.

Oikeudenmukaisuuden tunne	Pojat (%)			Tytöt (%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Hyvä	35,3	27,4	16,3	46,5	28,4	19,1
Keskinkertainen	50,7	54,8	55,7	47,5	61,6	60,0
Alhainen	14,0	17,9	28,0	6,0	9,9	20,9
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(764)	(756)	(738)	(830)	(784)	(745)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	***	***	***	***	***	***

***p<.001

7.3.2. Kokemukset vanhempien ja opettajien odotuksista

Kokemukset vanhempien ja opettajien liiallisista odotuksista yleistyvät iän myötä. Ero ikätasojen välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä sekä tytöillä että pojilla (p<.001). Pojat pitävät selvästi tyttöjä yleisemmin heihin kohdistuvia odotuksia liiallisina. Erityisesti ero sukupuolten välillä tulee esille 13-vuotiailla eli seitsemäsluokkalaisilla, jolloin tytöistä noin 18% ja pojista 30% kokee vanhempien ja opettajien taholta heihin kohdistuvat odotukset liian voimakkaina. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Oppilaiden mielipiteitä vanhempien ja opettajien koulutyöhön kohdistuvista odotuksista iän ja sukupuolen mukaan.

Vanhemmat ja opettajat odottavat minulta liikaa	Pojat (%)			Tytöt (%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Samaa mieltä	22,2	30,1	29,8	12,9	17,7	22,0
Väliryhmä	46,3	38,8	41,2	40,8	42,4	38,3
Eri mieltä	31,5	31,1	29,0	46,4	39,9	39,7
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(726)	(750)	(724)	(800)	(786)	(738)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	***	***	***	***	***	***

***p<.001

7.3.3. Oppilaiden kokemuksia vanhemmilta saadusta tuesta

Kaikissa ikäryhmissä sekä tytöistä että pojista enemmistö kokee vanhemmilta saadun tuen hyväksi tai keskinkertaiseksi. 11-vuotiasta pojista lähes kaikki (98,5%) ja 15-vuotiasta vielä yli 90% vastaa saavansa hyvin tai keskinkertaisesti tukea vanhemmilta. Tyttöjen kohdalla vastaukset ovat hyvin samansuuntaisia. 11-vuotiaista tytöistä vain 2% kokee vanhemmilta saadun tuen alhaiseksi ja 15-vuotiaista noin 7%. Kokemukset keskinkertaisen tuen saannista ovat suuret kaikissa ikäryhmissä molemmilla sukupuolilla, mutta kokemukset hyvän tuen saannista vähenevät selvästi vanhemmissa ikäryhmissä ja vastaavasti alhaisen tuen osuudet lisääntyvät. Ero ikätasojen välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). 15-vuotiaalla tytöillä alhaisen tuen kokeminen on kolminkertainen ja pojilla nelinkertainen 11-vuotiaiden kokemuksiin verrattuna. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Vanhemmilta saatu tuki iän ja sukupuolen mukaan.

	Pojat (%)			Työt (%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Vanhemmilta						
saatu tuki						
Hyvä	72,7	67,1	49,8	77,1	65,3	53,7
Keskinkertainen	25,8	29,6	44,0	20,9	31,6	39,7
Alhainen	1,5	3,3	6,2	2,0	3,1	6,6
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(796)	(780)	(747)	(856)	(806)	(748)
p (ikätasojen välillä)	***			***		
p (sukupuolten välillä)						

*** $p < .001$

7.3.4. Oppilaiden kokemuksia opettajalta saadusta tuesta

Sekä pojat että tytöt kokevat opettajalta saadun tuen vähenevän selvästi iän myötä. Erot ikätasojen välillä tytöillä ja pojilla ovat tilastollisesti erittäin merkitsevät ($p < .001$). Sukupuolten välillä ei ole tilastollisia eroja. Esimerkiksi 15-vuotiaista pojista vain 11,5 % ja tytöistä hie- man vähemmän (9,8%) kokee opettajalta saadun tuen hyväksi. Sekä 13- että 15-vuotiaiden

oppilaiden keskuudessa pojat arvioivat opettajalta saadun tuen hieman tyttöjä paremmaksi. Vain 11-vuotiaiden tyttöjen arviot ovat poikia myönteisemmät opettajalta saadun hyvän tuen suhteen. Kokemukset liian vähäisestä opettajien tuesta yleistyvät voimakkaasti iän myötä. Peräti neljäsosa 15-vuotiaista oppilaista kokee opettajilta saadun tuen alhaiseksi. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Opettajalta saatu tuki iän ja sukupuolen mukaan.

Opettajalta saatu tuki	Pojat(%)			Tytöt(%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Hyvä	33,5	18,9	11,5	35,5	17,4	9,8
Keskinkertainen	58,2	68,3	64,0	55,3	67,9	63,3
Alhainen	8,3	12,8	24,5	9,2	14,7	26,9
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(755)	(757)	(731)	(816)	(781)	(736)
p (ikätasojen välillä)	***			***		
p (sukupuolten välillä)						

***p<.001

7.3.5. Oppilaiden kokemukset oppilassuhteista

Enemmistö oppilaista arvioi oppilassuhteensa joko hyväksi tai keskinkertaisiksi (86,5% - 97,1%). Kaikissa ikäryhmissä pojat ovat tyttöjä yleisemmin sitä mieltä, että oppilassuhteet ovat hyvät. Ero sukupuolten välillä on erityisesti havaittavissa 13-vuotiailla eli 7.-luokkalaisilla, jolloin tytöistä vain noin kolmannes arvioi oppilassuhteet hyväksi. Vastaava osuus pojilla on noin puolet. Erot sukupuolten välillä ovat kaikissa ikäryhmissä tilastollisesti erittäin merkitsevät ($p<.001$). Vain pieni osa oppilaista arvioi oppilassuhteet alhaisiksi. Kielteiset arviot oppilassuhteista kuitenkin lisääntyvät iän myötä ja varsinkin tyttöjen kohdalla muutos iän lisääntymisen myötä on voimakas. Kun 11-vuotiaista tytöistä noin 6% arvioi oppilassuhteet alhaisiksi on vastaava osuus 15-vuotiailla kaksinkertainen. Iän mukainen ero oppilassuhteissa näkyy myös siten, että 7.-luokkalaiset sekä pojat että tytöt arvioivat oppilassuhteet hieman kielteisemmin kuin 5.- tai 9.-luokkalaiset. (Taulukko 12.)

Taulukko 12. Oppilassuhteet iän ja sukupuolen mukaan

Oppilassuhteet	Pojat (%)			Tytöt (%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Hyvä	60,8	50,9	50,2	54,4	36,1	42,4
Keskinkertainen	36,3	42,4	44,1	39,7	50,4	45,4
Alhainen	2,9	6,7	5,7	5,9	13,5	12,2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(732)	(758)	(717)	(818)	(779)	(736)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	***	***	***	***	***	***

***p<.001

7.3.6. Turvallisuuden tunne koulussa

Enemmistö oppilaista ilmoittaa tuntevansa aina tai useimmiten olonsa turvalliseksi koulussa. Aina koulunsa turvalliseksi kokevien oppilaiden osuudet ovat 13-vuotiaalla eli 7.-luokkalaisilla muita oppilaita alhaisemmat. 13-vuotiaista tytöistä ja pojista vain noin joka kolmas kokee olonsa turvalliseksi aina koulussa. Vastaavat osuudet ovat 11-vuotiailla pojilla ja tytöillä noin 40% ja 15-vuotiailla noin puolet. Tytöt ja pojat arvioivat koulun turvallisuutta hyvin samalla tavoin. Sukupuolten välillä ei ole tilastollisesti eroa. Harvoin tai ei koskaan koulunsa turvalliseksi kokevien oppilaiden osuudet ovat tytöillä ja pojilla kaikissa ikäryhmissä pienet (0,5% - 1,6%). (Taulukko 13.)

Taulukko 13. Kuinka usein oppilaat tuntevat olosi turvalliseksi koulussa iän ja sukupuolen mukaan?

Tunnen oloni turvalliseksi koulussa	Pojat (%)			Tytöt (%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Aina	40,6	32,3	51,3	38,5	32,7	45,0
Useimmiten	46,1	57,7	41,0	49,6	55,1	47,2
Silloin tällöin	9,7	7,0	5,3	9,0	8,7	5,4
Harvoin	2,0	2,0	1,6	1,5	2,4	1,9
En koskaan	1,6	1,0	0,8	1,3	1,1	0,5
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(803)	(790)	(756)	(854)	(817)	(756)
p (ikätasojen välillä)	***			***		
p (sukupuolten välillä)						

***p<.001

7.3.7. Kiusaamisen ja syrjinnän kohteeksi joutuminen

Säännöllisesti kiusatuksi tuleminen tai kaveriporukan ulkopuolelle jääminen on melko harvinaista oppilaiden keskuudessa. Vain pieni osa kaikista ikäryhmistä ilmoittaa tullessaan kiusatuksi tai kaveriporukan ulkopuolelle jätetyksi kerran tai useammin viikossa. Sen sijaan joskus syrjinnän kohteeksi joutuneiden oppilaiden osuudet ovat melko suuret kaikissa ikäryhmissä. Esimerkiksi 11- ja 13-vuotiaista sekä pojista että tytöistä noin puolet on joutunut joskus kiusauksen tai syrjinnän kohteeksi. 15-vuotialla tytöillä ja pojilla kaveriporukan syrjinnän kohteeksi joutuminen on selvästi nuorempia oppilaita harvinaisempaa. 15-vuotiaista oppilaista yli 60% ilmoitti, että ei ole joutunut kertaakaan syrjinnän kohteeksi. Erot sukupuolten välillä ovat melko pienet, vaikka pojilla on hieman tyttöjä negatiivisemmat kokemukset. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Kiusaamisen ja syrjinnän kohteeksi joutuminen iän ja sukupuolen mukaan

	Pojat (%)			Tytöt (%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Ollut kiusattuna ja/ tai syrjinnän kohteena						
Ei kertaakaan	42,3	44,9	63,7	45,4	52,7	69,9
Joskus	53,7	52,0	35,3	51,8	45,1	29,7
Kerran tai useammin viikossa	4,0	3,1	1,0	2,7	2,2	0,4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(784)	(738)	(725)	(839)	(772)	(715)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)		**	*		**	*

* p<.05, **p<.01, ***p<.001

7.3.8. Koulunkäynnin rasittavuus

Koulunkäynnin kokeminen rasittavana lisääntyy selvästi iän myötä. 11-vuotiaista pojista vain noin 5% ja tytöistä noin 3% kokee rasittavansa koulusta paljon. Vastaavat osuudet ovat 15-vuotiailla pojilla 13% ja tytöillä noin 10%. Erot ikätasojen välillä ovat tilastollisesti erittäin merkitsevät sekä tytöillä että pojilla ($p < .001$). Sukupuolten välillä vain 15-vuotiaalla ero on tilastollisesti melkein merkitsevä. Poikien kohdalla ääripää ei lainkaan ja paljon koulunkäynnin rasittavaksi kokevien osuudet ovat tyttöjä hieman suuremmat. Kun taas tytöillä väli-ryhmien (hyvin vähän tai jonkin verran koulunsa rasittavaksi kokevien) osuudet ovat hieman poikia suuremmat. (Taulukko 15.)

Taulukko 15. Koulunkäynnin rasittavuus iän ja sukupuolen mukaan

	Pojat (%)			Tytöt (%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Koulunkäynti on rasittavaa						
Ei lainkaan	16,1	6,1	4,0	15,4	5,9	2,7
Hyvin vähän	49,1	41,6	32,1	52,3	41,8	28,8
Jonkin verran	29,7	42,7	51,0	29,0	46,1	58,7
Paljon	5,1	9,8	13,0	3,3	6,3	9,8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(808)	(7919)	(755)	(858)	(814)	(768)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)			*			*

***p<.001, *.01<p<.05

7.4. Koulukokemusten yhteys kouluviihtyvyyteen

Kolmantena tutkimustehtävänä analysoitiin, missä määrin 11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten koulukokemuksilla on yhteyttä heidän kouluviihtyvyyteensä. Aluksi yhteyttä tarkasteltiin Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla, jonka jälkeen suoritettiin vielä ristiintaulukoinnit jokaisen koulukokemusmuuttujan yhteydestä kouluviihtyvyyteen. Ristiintaulukoinnin avulla pystyttiin tuottamaan havainnollista tietoa koulukokemusten yhteydestä kouluviihtyvyyteen.

Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla tarkasteltaessa havaittiin, että vanhempien ja opettajien toiminnalla ja kannustuksella, kavereilla ja koulun toimintatavoilla on selkeä yhteys kouluviihtyvyyteen (Liite 6).

Koulukokemuksista oikeudenmukaisuuden tunne korreloi kaikkein voimakkaimmin kouluviihtyvyyteen (.415 - .582). Toisin sanoen oppilaat, jotka kokevat koulun oikeudenmukaiseksi viihtyvät paremmin koulussa. Seuraavaksi voimakkaimmin kouluviihtyvyyden kanssa korreloi opettajilta saatu tuki (.302 - .451). Mitä paremmaksi oppilaat kokevat opettajilta saadun tuen, sitä paremmin he myös koulussa viihtyvät. Myös koulunkäynnin rasittavuus on voimak-

kaassa yhteydessä kouluviihtyvyyden kanssa. Erityisesti nuoremmissa ikäryhmissä, 11- ja 13-vuotiailla koulunkäynnin rasittavuuden ja kouluviihtyvyyden välillä on selkeä korrelaatio. Oppilaat, jotka kokevat koulutyön rasittavan heitä paljon viihtyvät huonommin koulussa. Sen sijaan oppilaiden osallistumismahdollisuuksilla sääntöjen tekemiseen ei ole merkittävää yhteyttä kouluviihtyvyyden kanssa.

Vanhempien ja opettajien liian suurten odotusten ja kouluviihtyvyyden välillä havaittiin negatiivinen korrelaatio siten, että mitä voimakkaammin oppilaat kokevat opettajien ja vanhempien taholta heihin kohdistuneet odotukset liian suuriksi sitä huonommin oppilaat viihtyvät koulussa. Hyvät oppilassuhteet ovat omalta osaltaan parantamassa kouluviihtyvyyttä. Varsinkin nuoremmissa ikäryhmissä oppilassuhteiden ja kouluviihtyvyyden välillä on voimakas positiivinen korrelaatio. Pienin korrelaatio oppilassuhteiden ja kouluviihtyvyyden välinen on 15-vuotiailla pojilla (.157). Sen sijaan kaverien syrjintä ei ole niinkään voimakkaasti yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Näiden välillä voimakkain korrelaatio on 13-vuotialla eli 7-luokkalaisilla tytöillä (.207). (Taulukko 16.)

Taulukko 16. Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla lasketut koulukokemusten yhteydet kouluviihtyvyyteen iän ja sukupuolen mukaan.

	Muuttujien suunta	Kouluviihtyvyys → Hyvä					
		Tytöt			Pojat		
		11v	13v	15v	11v	13v	15v
Oikeudenmukaisuuden kokeminen koulussa	→ hyvä	.533	.525	.415	.582	.506	.462
Vanhempien ja opettajien odotukset	→ liian suuret	-.281	-.262	-.240	-.209	-.311	-.249
Vanhemmilta saatu tuki	→ runsasta	.243	.227	.231	.197	.242	.152
Opettajilta saatu tuki	→ runsasta	.451	.337	.302	.449	.403	.339
Oppilassuhteet	→ hyviä	.327	.299	.272	.334	.301	.157
Turvallisuuden tunne koulussa	→ runsasta	.261	.325	.240	.263	.256	.095*
Kaverien syrjintä	→ vähäistä	.072*	.207	.033ns	.167	.091*	.050
Koulunkäynnin rasittavuus	→ vähäistä	.393	.394	.259	.423	.459	.343
N (min - max)		(771-824)	(738-781)	(692-743)	(663-735)	(711-759)	(683-723)

Kaikki muut korrelaatiot ovat tilastollisesti merkitseviä tasolla .001, paitsi

* = korrelaatio merkitsevä tasolla .05 ja

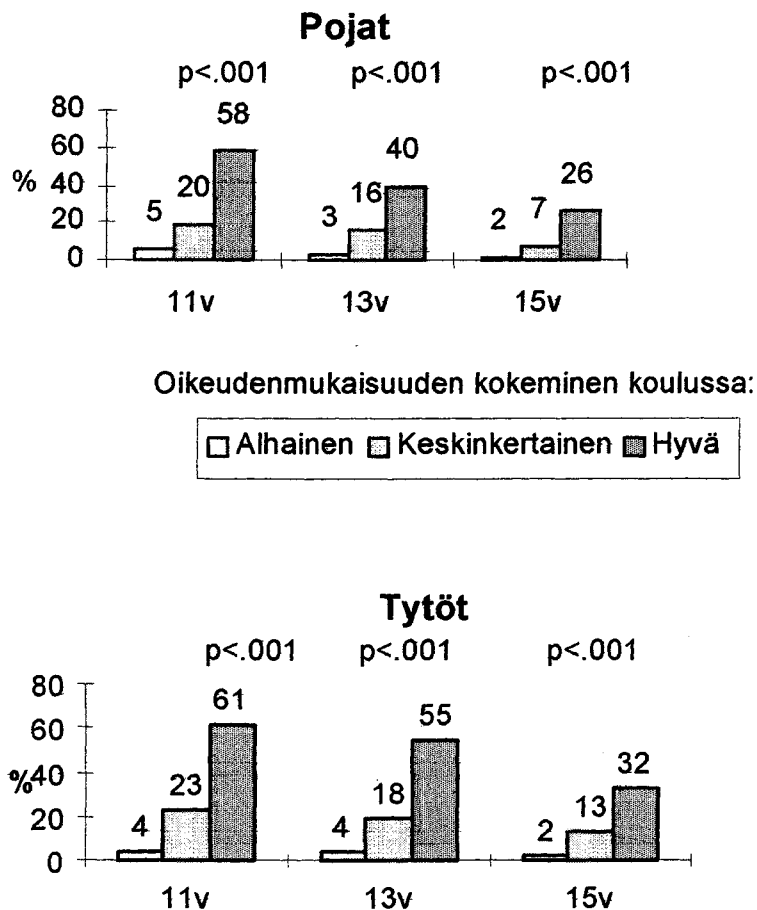
ns = korrelaatio ei ole tilastollisesti merkitsevä

7.4.1. Koulun oikeudenmukaisuuden kokemisen yhteys kouluviihtyvyyteen

Oppilaiden mielipiteillä koulun oikeudenmukaisuudesta on selkeä yhteys heidän kouluviihtyvyyteen. Mitä oikeudenmukaisemmaksi oppilaat koulunsa kokevat sitä paremmin he myös

siellä viihtyvät. Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimet ovat voimakkaat sekä tytöillä että pojilla. (tyttöillä $r=.535$ ja pojilla $r=.548$). (Liite 6.)

Oikeudenmukaisuuden koulussa alhaiseksi kokevista pojista sekä tytöistä kaikissa ikäryhmissä vain 5% tai sen alle viihtyy hyvin koulussa. Oikeudenmukaisuuden hyväksi kokevien oppilaiden kouluviihtyvyys on huomattavasti paljon yleisempää. Esimerkiksi koulun oikeudenmukaiseksi kokevista 13-vuotiasta pojista 40% ja tytöistä 55% viihtyy hyvin koulussa. Sekä pojilla että tytöillä on havaittavissa koulussa hyvin viihtyvien oppilaiden osuuksien vähene- mistä iän myötä oikeudenmukaisuuden tunteesta riippumatta. Kaikissa ikäryhmissä sekä po- jilla että tytöillä oikeudenmukaisuuden tunne on tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydes- sä kouluviihtyvyyteen ($p<.001$). (Kuva 7, Liite7, Taulukot 24 ja 25 .)

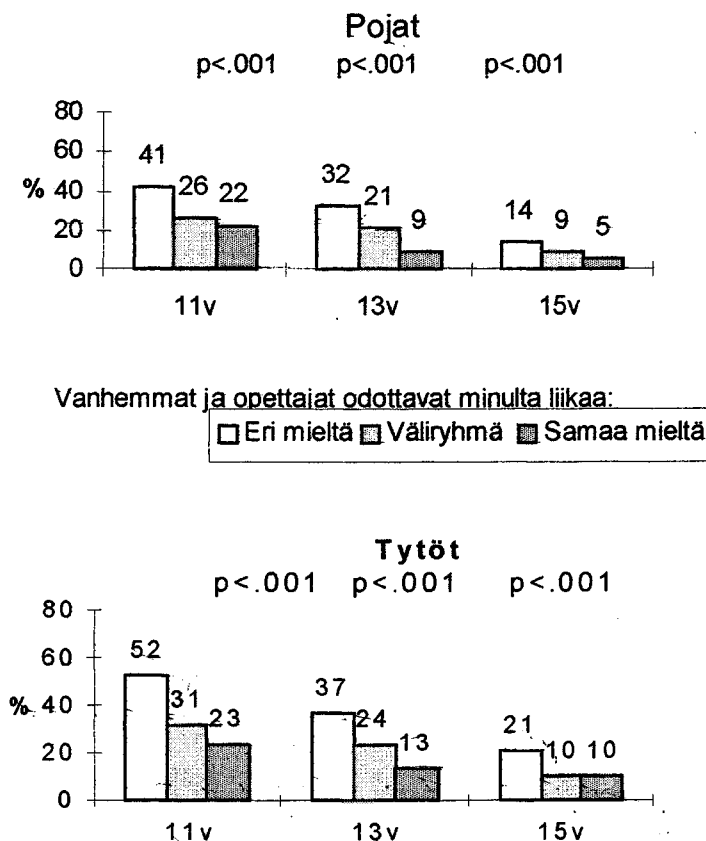

Kuva 7. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet oikeudenmukaisuuden kokemisen mukaan.

7.4.2. Vanhempien ja opettajien odotusten yhteys kouluviihtyvyyteen

Vanhempien ja opettajien odotusten ja oppilaiden kouluviihtyvyyden välillä havaittiin negatiivinen korrelaatio siten, että jos oppilaat kokevat heihin kohdistuneet odotukset liian voimakkaiksi he viihtyvät huonosti koulussa. Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimet ovat tytöillä $r=-.272$ ja pojilla $r=-.260$.

Kaikissa ikäryhmissä sekä pojilla että tytöillä vanhempien ja opettajien odotukset liian voimakkaiksi kokevat oppilaat viihtyvät melko huonosti koulussa. Esimerkiksi 13-vuotiaista pojista, jotka kokevat heihin kohdistuneet odotukset liian voimakkaiksi viihtyy koulussa hyvin vain 9%. Kun taas samanikäisistä pojista 32% viihtyy hyvin, jos he eivät koe vanhempien ja opettajien heihin kohdistuvia odotuksia liian suuriksi. Niin pojilla kuin tytöillä vanhempien ja opettajien liian suuret odotukset on tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä oppilaiden kouluviihtyvyyteen kaikissa ikäryhmissä ($p<.001$). (Kuva 8, Liite 7, Taulukot 26 ja 27.)

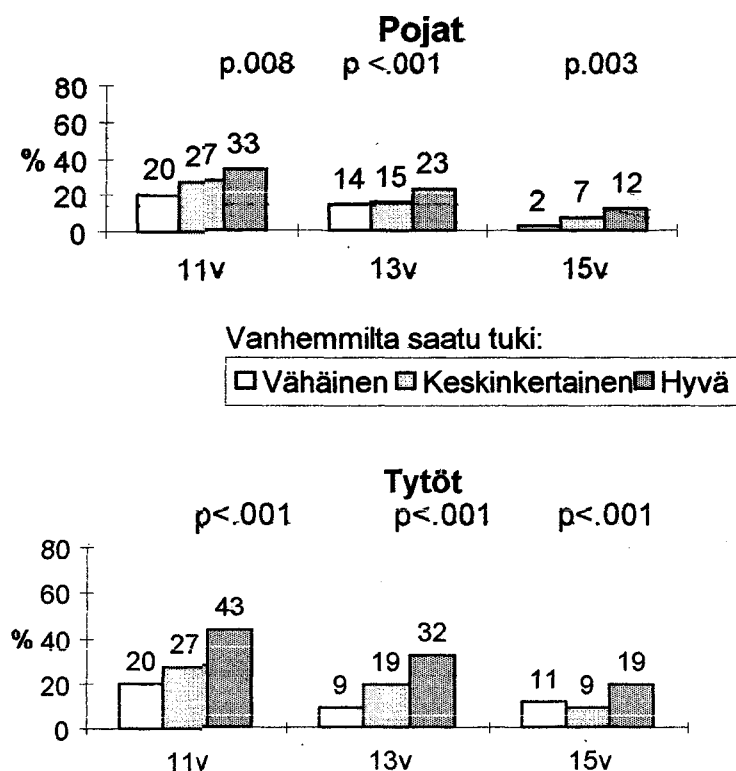

Kuva 8. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet vanhempien ja opettajien odotusten mukaan.

7.4.3. Vanhemmilta saatu tuki ja kouluviihtyvyys

Vanhemmilta saadun tuen ja kouluviihtyvyyden välillä havaittiin korrelaatio siten, että mitä paremmaksi nuori kokee tuen, sitä paremmin hän myös viihtyy koulussa. Spearmannin järjestyskorrelaatiot vanhempien tuen ja oppilaiden kouluviihtyvyyden välillä ovat voimakkaita (pojilla $r = .243$ ja tytöillä $r = .281$).

Erot vanhemmilta saadun tuen ja kouluviihtyvyyden välillä korostuvat erityisesti 15-vuotiailla pojilla ja 11- ja 13-vuotiailla tytöillä. Vanhempien tuen alhaiseksi kokevista 15-vuotiaista pojista vain 2% viihtyy hyvin koulussa, kun vastaava osuus oli hyvin vanhemmilta tukea saavilla pojilla 12%. 15-vuotiailla tytöillä erot eivät ole niin merkittävät kuin pojilla, mutta tytöillä nuoremmissa ikäryhmissä erot ovat suuret. Esimerkiksi vanhemmilta saadun tuen vähäiseksi kokevista 13-vuotiaista tytöistä vain 9% viihtyy koulussa hyvin. Kun taas vanhempien tuen hyväksi kokevista samanikäisistä tytöistä peräti 32% viihtyy hyvin koulussa. (Kuva 9, Liite 7, Taulukot 28 ja 29.)

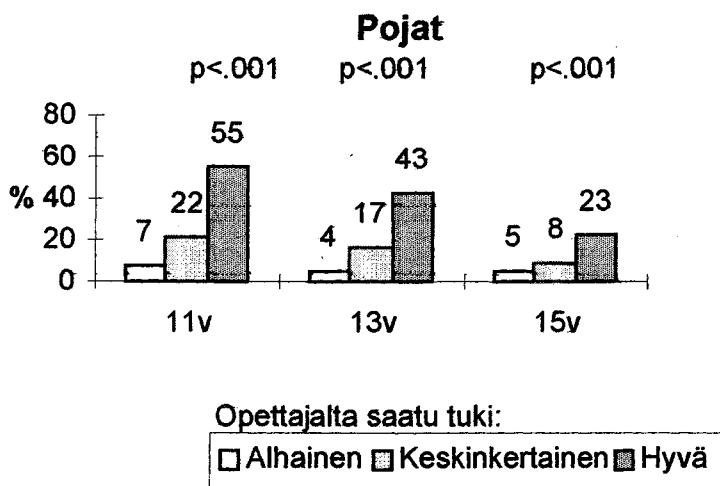

Kuva 9. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet vanhemmilta saadun tuen mukaan

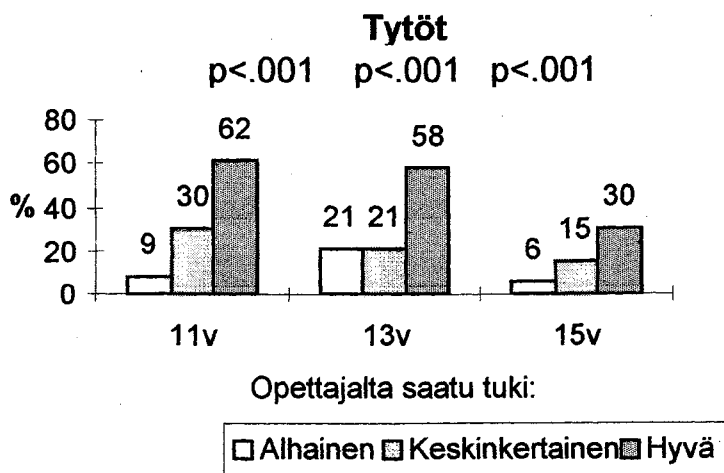
7.4.4. Opettajalta saatu tuki ja kouluviihtyvyys

Opettajalta saadun tuen ja kouluviihtyvyyden välillä havaittiin korrelaatio samalla tavoin kuin vanhemmilta saadun tuen ja kouluviihtyvyyden välillä. Oppilaat, jotka kokevat opettajalta saadun tuen hyväksi viihtyvät paremmin koulussa kuin oppilaat, jotka eivät mielestään saa opettajalta tukea riittävästi. Spearmanin järjestyskorrelaatiot opettajilta saadun tuen ja kouluviihtyvyyden välillä ovat erityisen voimakkait (pojilla $r=.438$ ja tytöillä $r=.421$).

Koulussa hyvin viihtyvien oppilaiden osuudet eroavat kaikissa ikäryhmissä sekä tytöillä että pojilla sen mukaan, kuinka hyvin oppilaat kokevat saavansa tukea opettajalta. Esimerkiksi opettajan tuen alhaiseksi kokevista 11-vuotiaista pojista vain 7% viihtyy hyvin koulussa, kun opettajan tuen hyväksi kokevien osuus on yli 50%. Vastaavasti 11-vuotiaista tytöistä 9% opettajan tuen alhaiseksi kokevista ja yli 60% tuen hyväksi kokevista viihtyy hyvin koulussa. Erot hyvin koulussa viihtyvien osuuksissa opettajalta saadun tuen mukaan korostuvat erityisesti 13-vuotiailla pojilla. (Kuva 10, Liite 7, Taulukot 30 ja 31.)

Kuva 10. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet opettajalta saadun tuen mukaan. (Jatkuu seuraavalle sivulle.)

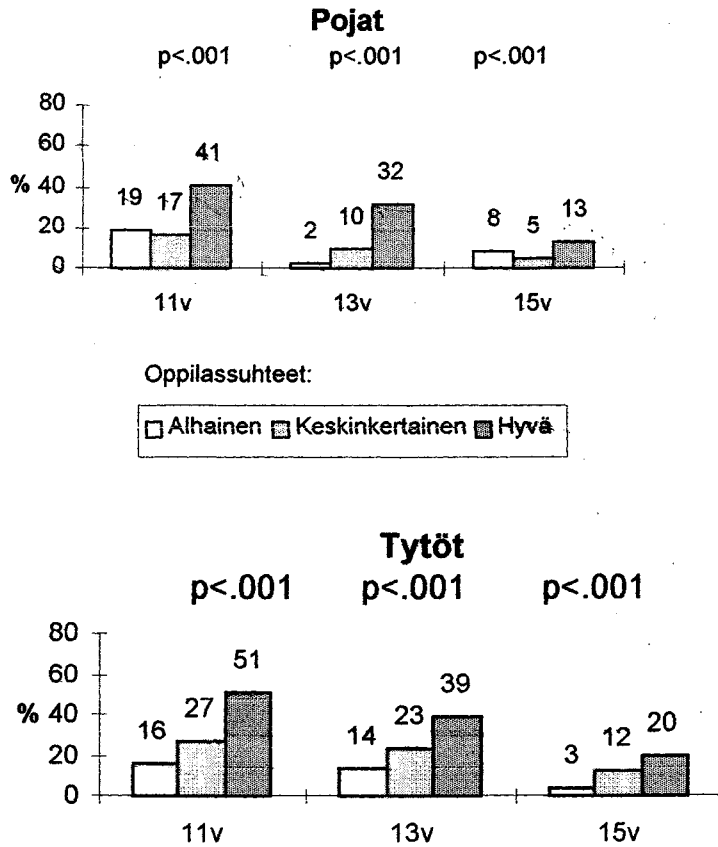

Kuva 10. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet opettajalta saadun tuen mukaan.

7.4.5. Oppilassuhteet ja kouluviihtyvyys

Nuorten oppilassuhteiden ja kouluviihtyvyyden välillä havaittiin positiivinen korrelaatio siten, että mitä paremmiksi oppilaat kokevat suhteensa toisiin oppilaisiin sitä paremmin he myös viihtyvät koulussa. Spearmannin järjestyskorrelaatiot ovat kohtalaiset (pojat $r = .248$ ja tytöt $r = .320$).

Erot kouluviihtyvyydessä oppilassuhteiden laadun mukaan korostuvat erityisesti tytöillä ja 13-vuotiailla pojilla. 13-vuotiaista pojista oppilassuhteensa huonoksi kokevista vain 2% viihtyy hyvin koulussa. Vastaavasti oppilassuhteensa hyviksi kokevista 13-vuotiaista pojista jopa yli 30% viihtyy hyvin koulussa. Tyttöjen kohdalla erot kouluviihtyvyydessä oppilassuhteiden laadun mukaan ovat suuret kaikissa ikäryhmissä. Esimerkiksi 15-vuotiaista tytöistä toverisuhteet heikoiksi kokevista vain 3% viihtyy hyvin koulussa. Vastaavasti hyviksi kaverisuhteensa kokevista 15-vuotiaista tytöistä 20% viihtyy hyvin koulussa. (Kuva 11, Liite 7, Taulukot 32 ja 33.)

Kuva 11. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet oppilassuhteiden laadun mukaan.

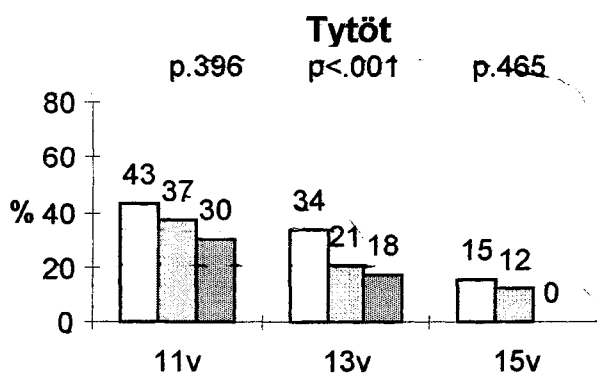
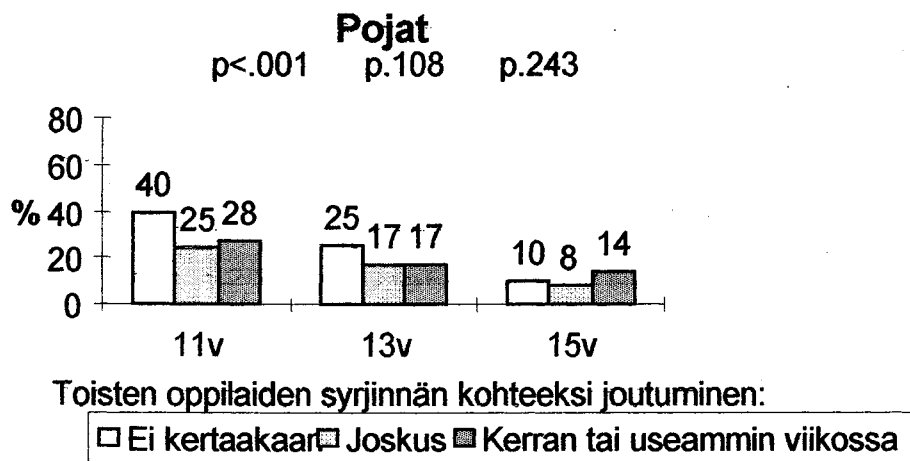
7.4.6. Syrjityksi tuleminen ja kouluviihtyvyys

Kiusatuksi tai toisten oppilaiden syrjinnän kohteeksi joutuvien oppilaiden ja kouluviihtyvyyden välillä korrelaatio oli pieni, mutta viitteellinen. Mitä useammin oppilaat joutuvat kiusatuiksi tai heidät jätetään kaveriporukan ulkopuolelle, sitä huonommin he viihtyvät koulussa. Spearmannin järjestyskorrelaatiot ovat pienet (pojilla $r = .057$ ja tytöillä $.055$).

Erot kouluviihtyvyydessä kavereiden kiusaamisen ja syrjinnän mukaan tarkasteltaessa ovat melko pienet. Erot korostuvat vain 11-vuotiailla pojilla ja 13-vuotiailla tytöillä. Esimerkiksi

11-vuotiaista pojista, joita ei ole kiusattu kertaakaan tai he eivät ole joutuneet jäämään kaveriporukan ulkopuolelle viihtyy 40% hyvin koulussa. Vastaavasti syrjinnän kohteeksi joutuneista samanikäisistä pojista 28% kokee viihtyvänsä hyvin koulussa.

(Kuva 12, Liite 7, Taulukot 34 ja 35.)

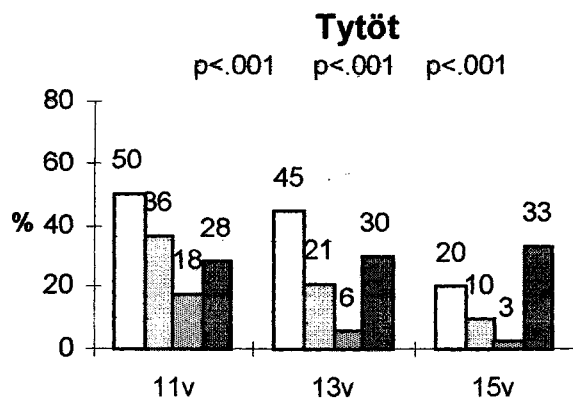
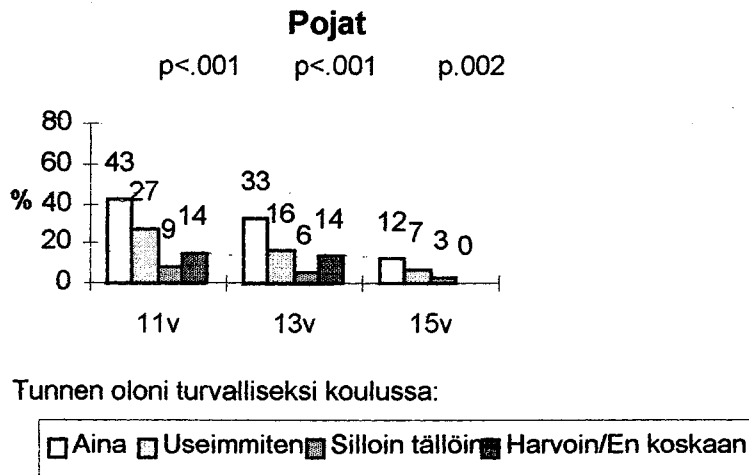
Kuva 12. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet toisten oppilaiden syrjinnän kohteeksi joutumisen mukaan

7.4.7. Turvallisuuden tunne koulussa ja kouluviihtyvyys

Turvallisuuden tunteella koulussa ja kouluviihtyvyydellä havaittiin korrelaatio siten, että mitä turvallisemmaksi nuori kokee koulunsa sitä paremmin hän siellä viihtyy. Yhteys on tytöillä voimakkaampi kuin pojilla, jolloin Spearmannin järjestyskorrelaatio on tytöillä suurempi ($r=.253$) kuin pojilla ($r=.174$).

Turvallisuuden tunteen ja kouluviihtyvyyden välinen yhteys ei ole yhtä johdonmukainen ja selkeä, kuin muiden koulukokemusten yhteydet kouluviihtyvyyteen. Varsinkin tyttöjen kohdalla hyvin koulussa viihtyvien oppilaiden osuudet eivät ole johdonmukaisesti yhteydessä turvallisuuden tunteeseen. Hyvin koulussa viihtyvien tyttöjen osuudet ovat melko suuret myös niiden oppilaiden keskuudessa, jotka kokevat olonsa turvalliseksi harvoin tai ei koskaan. (Kuva 13, Liite 7, Taulukot 36 ja 37.)

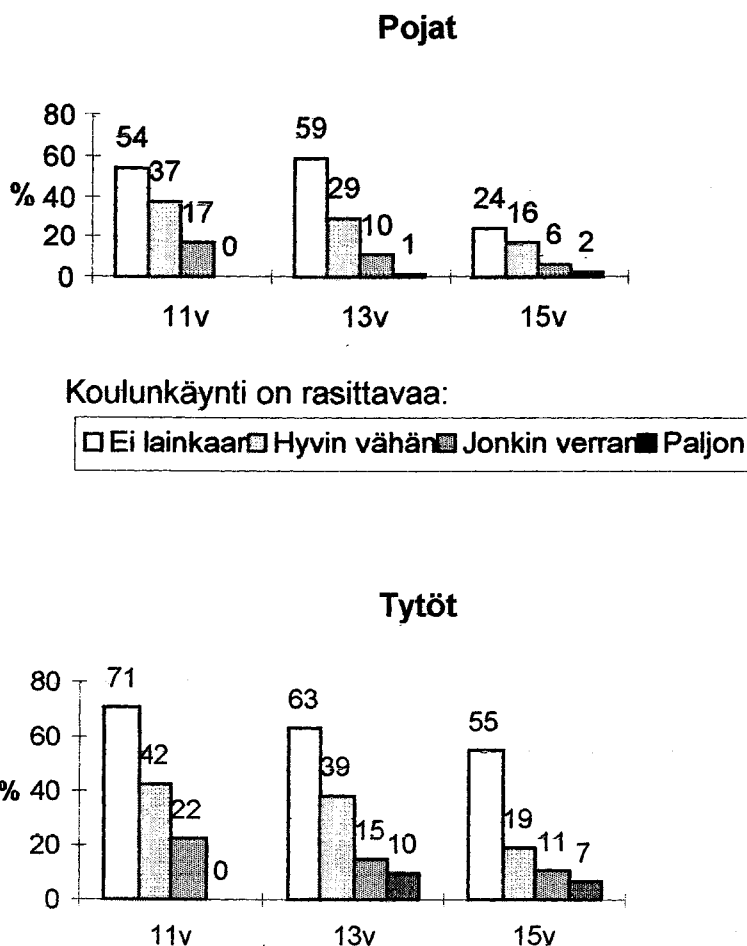

Kuva 13. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet koulussa olonsa turvalliseksi tuntemisen mukaan

7.4.8. Koulunkäynnin rasittavuus ja kouluviihtyvyys

sitä huonommin he koulussa viihtyvät. Spearmanin järjestyskorrelaatiot ovat voimakkaat (pojilla $r = .450$ ja tytöillä $r = .407$).

Erot hyvin koulussa viihtyvien oppilaiden määrissä ovat kaikissa ikäryhmissä sekä tytöillä että pojilla suuret koulunkäynnin rasittavuuden mukaan. Erot korostuvat erityisesti 13- ja 15-vuotiailla. Esimerkiksi ei lainkaan koulunkäyntiä rasittavaksi kokevista 13-vuotiaista pojista viihtyy hyvin koulussa noin kaksi kolmasosaa. Vastaavasti koulunkäyntinsä paljon rasittavaksi kokevista 13-vuotiaista pojista vain yksi sadasta viihtyy hyvin. Tyttöjen kohdalla erot eivät ole yhtä suuret kuin pojilla. Esimerkiksi koulunkäyntinsä paljon rasittavaksi kokevista 13-vuotiaista tytöistä joka kymmenes viihtyy hyvin koulussa. Vastaavasti yli kaksi kolmasosaa 13-vuotiaista tytöistä viihtyy hyvin, jotka eivät koe koulua rasittavaksi lainkaan. (Kuva 14, Liite 7, Taulukot 38 ja 39.)

Kuva 14. Hyvin koulussa viihtyvien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet koulunkäynnin rasittavuuden mukaan.

7.5. Kouluviihtyvyyden yhteydet koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja psykosomaattisten oireiden kokemiseen

Neljäntenä tutkimustehtävänä analysoitiin, millaisia kokemuksia 11-, 13- ja 15-vuotiailla nuorilla on omasta terveydestään, onnellisuudestaan ja oireilustaan. Tarkastelut suoritettiin aluksi ristiintaulukoinnin avulla analysoiden jokainen muuttuja erikseen. Tämän jälkeen tarkasteltiin viidettä tutkimustehtävää, missä määrin 11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten kouluviihtyvyydellä on yhteyttä koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja oireiluun? Aluksi analysointi suoritettiin Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimien avulla, jonka jälkeen tehtiin ristiintaulukoinnit. Ristiintaulukoinnin avulla pystyttiin tuottamaan havainnollista tietoa kouluviihtyvyyden yhteydestä nuorten kokemaan terveyteen, onnellisuuteen ja oireiluun.

7.5.1. Koettu terveys

Lähes kaikki nuoret pitävät itseään vähintäänkin melko terveinä (96%-98,9%). Itsearvioitu terveys vaihtelee sukupuolen ja tytöillä myös iän mukaan. Pojat pitävät itseään erittäin terveinä yleisemmin kuin tytöt. Kahdessa vanhimmassa ikäryhmässä sukupuolten väliset erot terveyden kokemisessa ovat suurempia kuin nuoremmassa ikäryhmässä. Esimerkiksi 15-vuotiaista tytöistä hieman yli kolmannes ja pojista lähes puolet kokevat itsensä erittäin terveiksi. Vain 1-4% nuorista tuntee, ettei ole kovin terve. Kriittisimmin omaan terveyteensä suhtautuvat 15-vuotiaat tytöt. 15-vuotiailla tytöillä itsensä erittäin terveeksi kokevien osuus on pienin ja toisaalta itsensä ei kovin terveeksi kokevien osuus suurin muihin ikäryhmiin verrattaessa. (Taulukko 17.)

Taulukko 17. Oppilaiden vastausjakauma väittämään ” Kuinka terveeksi koet itsesi” iän ja sukupuolen mukaan.

	Pojat(%)			Tytöt(%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Erittäin terveeksi	54,6	49,5	48,0	47,9	35,4	34,2
melko terveeksi	44,3	49,3	50,0	50,1	62,5	61,8
En kovin terveeksi	1,1	1,2	2,0	2,0	2,1	4,0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(819)	(804)	(763)	(865)	(819)	(770)
p (ikätasojen välillä)					***	
p (sukupuolten välillä)	*	***	***	*	***	***

***p<.001, * .01<p<.05

7.5.2. Koettu onnellisuus

Enemmistö nuorista kokee elämäntilanteensa vähintäänkin tyydyttäväksi, sillä noin 90% sekä tytöistä että pojista vastaa olevansa ainakin melko onnellinen. Erittäin onnelliseksi itsensä kokeminen on yleisempää nuoremmissä ikäryhmissä kuin vanhemmissa. Esimerkiksi 11-vuotiaista tytöistä ja pojista noin kaksi viidesosaa ja 15-vuotiaista enää vain yksi neljäsosa pitää itseään erittäin onnellisena. Erot sukupuolten välillä kaikissa ikäryhmissä ovat melko pienet. (Taulukko 18.)

Taulukko 18. Oppilaiden mielipiteitä kysyttäessä ” Mitä mieltä olet omasta elämäntilanteestasi tällä hetkellä” iän ja sukupuolen mukaan

	Pojat(%)			Tytöt(%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Olen hyvin onnellinen	40,8	33,0	25,1	42,3	31,4	26,7
Olen melko onnellinen	52,9	59,1	65,0	52,7	58,5	60,5
En ole kovin onnellinen	5,4	6,7	9,2	4,4	9,4	11,4
En ole lainkaan onnellinen	1,0	1,1	0,8	0,6	0,7	1,4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(817)	(802)	(765)	(863)	(821)	(769)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)						

***p<.001

7.5.3. Psykosomaattisten oireiden kokeminen

Psykosomaattisten oireiden kokeminen yleistyy iän myötä sekä pojilla että tytöillä ja vastavasti oireettomien oppilaiden osuudet pienenevät vanhemmissa ikäryhmissä. Esimerkiksi 11-vuotiaista pojista ja tytöistä noin 20% on oireettomia, kun 15-vuotiaista pojista noin kymmenesosa ja tytöistä enää vain noin 6% on oireettomia. Ikätasojen välisten erojen lisäksi erot sukupuolten välillä ovat suuret. Tytöt oireilevat erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä huomattavasti poikia enemmän. Runsaasti oireilevia 15-vuotiaita tyttöjä on noin kaksi viidesosaa, kun poikien vastaava osuus on vain noin neljäsosa.(Taulukko 20.)

Taulukko 19. Psykosomaattisten oireiden kokeminen sukupuolen ja iän mukaan.

	Pojat(%)			Tytöt(%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Oireettomat	20,3	16	11,2	17,1	8,6	5,8
Väliryhmä	59,3	61,7	65,	56,3	57,1	56,3
Runsaasti oireilevat	20,3	22,3	23,9	26,5	34,2	37,8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(639)	(695)	(669)	(765)	(742)	(687)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	*	***	***	*	***	***

***p<.001, * .01<p<.05

7.5.4. Kouluviihtyvyyden yhteys koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja psykosomaattiseen oireiluun

Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla tarkasteltaessa havaittiin, että kouluviihtyvyys on selvästi yhteydessä oppilaiden kokemuksiin omasta terveydestään, onnellisuudestaan ja psykosomaattisista oireistaan. Koetun terveyden osalta yhteys on hieman voimakkaampi tytöillä kuin pojilla. Voimakkain yhteys kouluviihtyvyyden ja koetun terveyden välillä on 13-vuotiailla tytöillä ($r = .235$). Kouluviihtyvyyden ja koetun onnellisuuden väliset yhteydet ovat sekä tytöillä että pojilla lähes yhtä suuret. Pojilla psykosomaattinen oireilu on hieman tyttöjä voimakkaammin yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Koettu terveys, onnellisuus ja psykosomaattinen oireilu ovat voimakkaimmin yhteydessä kouluviihtyvyyteen 13-vuotiailla sekä tytöillä että pojilla. Poikkeuksen muodostaa vain psykosomaattinen oireilu, joka on pojilla hieman voimakkaimmassa yhteydessä kouluviihtyvyyteen 11- kuin 13- ja 15 - vuotiailla. (Taulukko 19.)

Taulukko 20. Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla laskettu kouluviihtyvyyden yhteys koettuun terveyteen, onnellisuuteen ja psykosomaattisiin oireisiin iän ja sukupuolen mukaan.

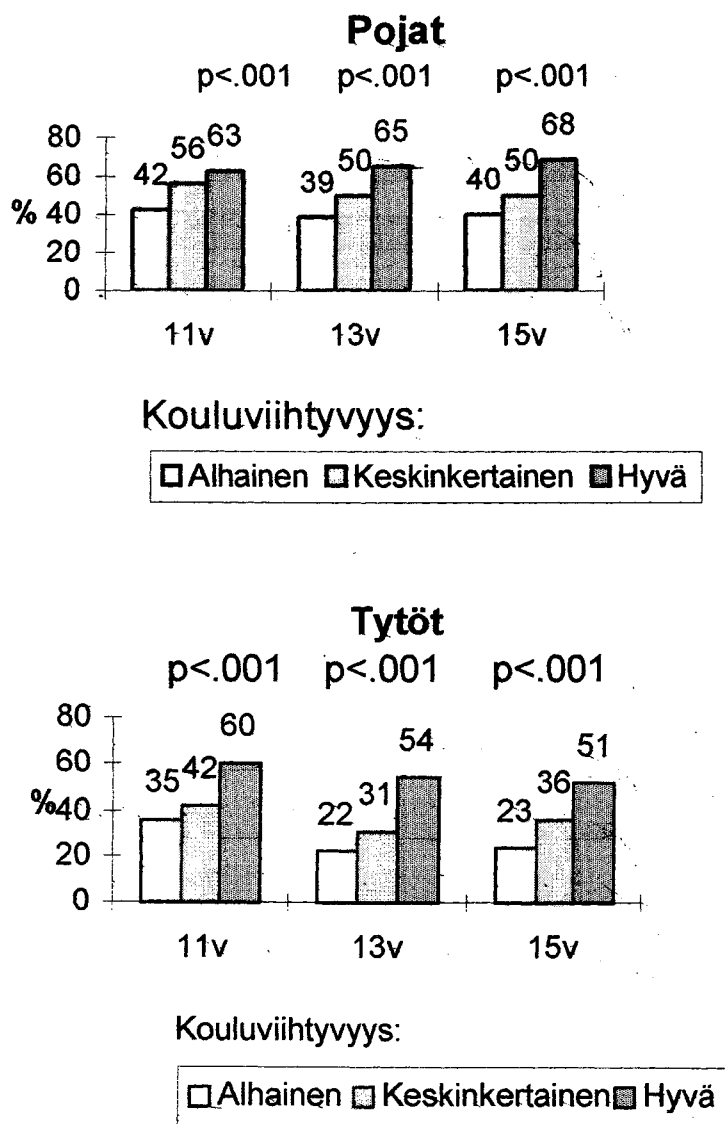
	Muuttujien suunta	Kouluviihtyvyys					
		Tytöt		Pojat		Hyvä	
		11v	13v	15v	11v	13v	15v
Koettu terveys	hyvä	.198	.235	.191	.147	.186	.156
Koettu onnellisuus	hyvä	.256	.382	.231	.254	.319	.192
Psykosomaattinen oireilu	vähäinen	.184	.267	.213	.277	.252	.224

Korrelaatio on merkitsevä tasolla .001

7.5.5. Kouluviihtyvyyden ja koetun terveyden välinen yhteys

Kouluviihtyvyyden ja koetun terveyden välillä havaittiin positiivinen korrelaatio siten, että mitä paremmin oppilaat viihtyvät koulussa sitä terveemmiksi he myös itsensä kokevat. Spearmanin järjestyskorrelaatiot ovat kohtalaiset ja tilastollisesti erittäin merkitsevät (pojat $r = .175$ ja tytöt $r = .228$).

Hyvin koulussa viihtyvistä pojista kokee itsensä erittäin terveeksi noin kolmannes suurempi määrä kuin koulussa huonosti viihtyvistä pojista. Esimerkiksi hyvin koulussa viihtyvistä 15-vuotiaista pojista 68% kokee itsensä erittäin terveeksi. Vastaavasti huonosti koulussa viihtyvien erittäin terveeksi kokevien poikien osuus on 40%. Tyttöillä erot itsensä erittäin terveeksi kokevien määrissä ovat poikia suuremmat kouluviihtyvyyden kokemisen mukaan. Esimerkiksi hyvin koulussa viihtyvistä 13-vuotiaista tytöistä noin 50% kokee itsensä erittäin terveeksi. Vastaavasti huonosti koulussa viihtyvien tyttöjen osuus on 22%. (Kuva 15, Liite 8, Taulukot 40 ja 41.)

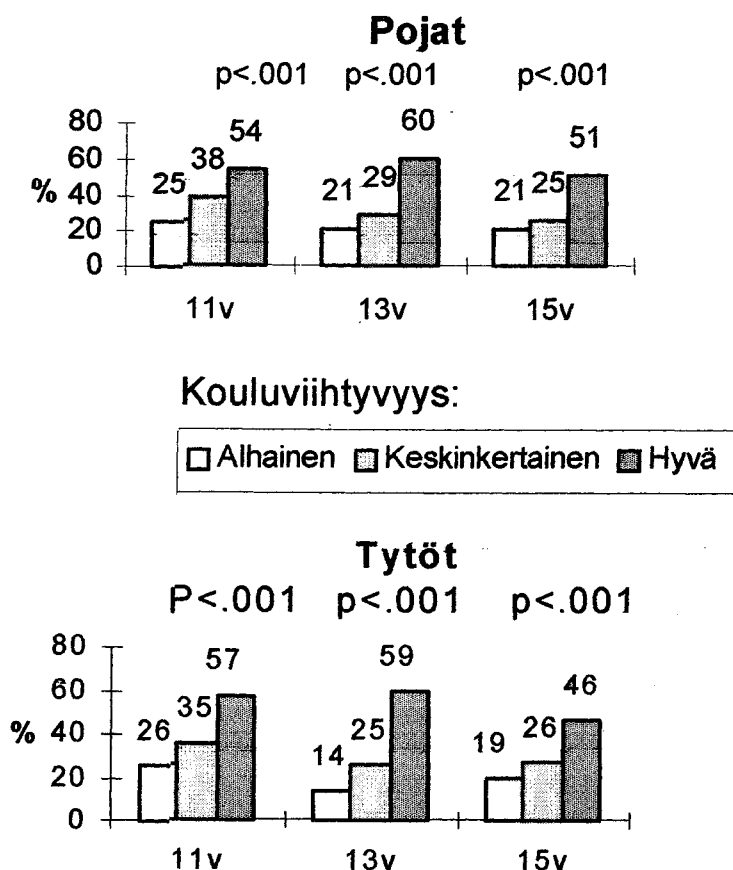

Kuva 15. Itsensä erittäin terveeksi kokevien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet kouluviihtyvyyden mukaan.

7.5.6. Kouluviihtyvyyden ja onnellisuuden välinen yhteys

Kouluviihtyvyyden ja onnellisuuden välillä havaittiin positiivinen korrelaatio siten, että mitä paremmin oppilaat viihtyvät koulussa sitä tyytyväisempiä he ovat sen hetkiseen elämäntilanteeseensa. Spearmannin järjestyskorrelaatiot ovat kohtalaiset ja tilastollisesti erittäin merkitsevät (pojat $r=.283$ ja tytöt $r=.316$).

Erot itsensä hyvin onnelliseksi kokevilla tytöillä ja pojilla kouluviihtyvyyden kokemisen mukaan ovat voimakkaimmat 13-vuotiaalla. Kouluviihtyvyytensä alhaiseksi kokevista 13-vuotiaista pojista 21% ja tytöistä 14% kokee itsensä erittäin onnelliseksi. Vastaavasti hyvin koulussa viihtyvistä 13-vuotiaista pojista ja tytöistä noin 60% kokee itsensä erittäin onnelliseksi. (Kuva 16, Liite 8, Taulukot 42 ja 43.)

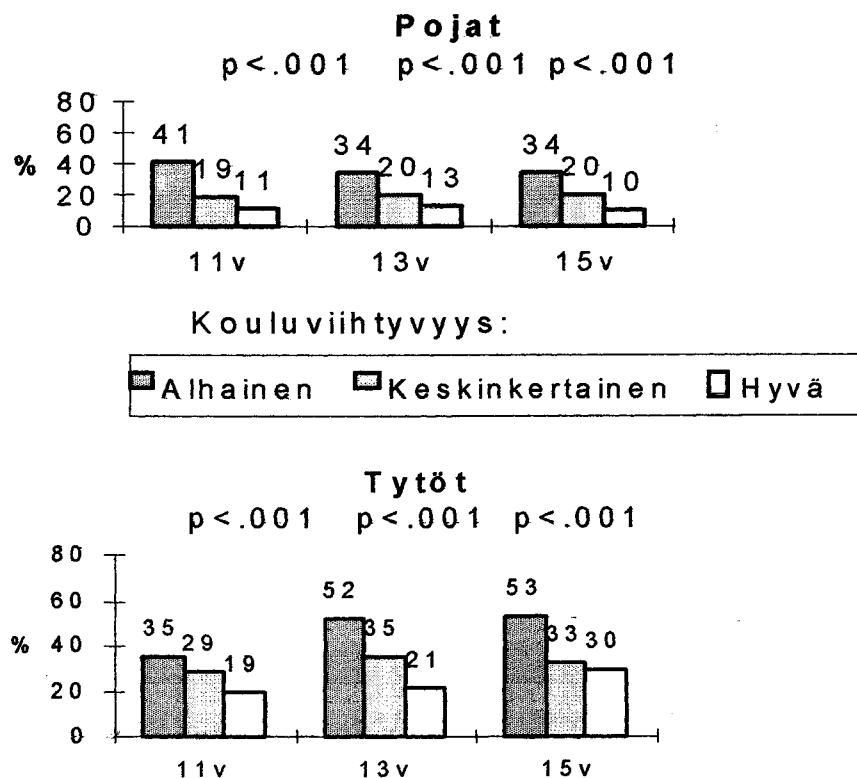
Kuva 16. Itsensä hyvin onnelliseksi kokevien 11-, 13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet kouluviihtyvyyden mukaan.

7.5.7. Kouluviihtyvyyden yhteys psykosomaattiseen oireiluun

Kouluviihtyvyyden ja psykosomaattisten oireiden kokemisen välillä havaittiin positiivinen korrelaatio siten, että mitä paremmin oppilaat viihtyvät koulussa sitä vähemmän he kokevat oireita. Spearmannin järjestyskorrelaatiot ovat melko voimakkaat ja tilastollisesti erittäin merkitsevät (pojat $r=.259$ ja tytöt $r=.246$).

Pojilla oireilu on voimakkaammin yhteydessä kouluviihtyvyyteen kuin tytöillä. Esimerkiksi hyvin koulussa viihtyvistä 11-vuotiaista pojista kokee 11% runsaasti oireita. Vastaavasti kouluviihtyvyyden alhaiseksi kokevista noin 40% kokee runsaasti oireita. Tytöillä runsaasti oireilevien oppilaiden osuudet ovat kaikissa ikäryhmissä poikia suuremmat. Esimerkiksi 15-vuotiaista hyvin koulussa viihtyvistä tytöistä kokee oireita runsaasti joka kolmas, kun pojilla vastaava osuus on vain joka kymmenes poika. (Kuva 17, Liite 9, Taulukot 44 ja 45.)

Kuva 17. Runsaasti oireita kokevien 11-,13- ja 15-vuotiaiden poikien ja tyttöjen osuudet kouluviihtyvyyden mukaan.

8. POHDINTA

8.1. Tutkimuksen päätulosten pohdinta

Kouluviihtyvyys:

Yksittäisistä koulukokemusmuuttujista muodostetun kouluviihtyvyys -summamuuttujan perusteella 11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten kouluviihtyvyys vaihtelee voimakkaasti iästä ja sukupuolen mukaan. Tytöt viihtyvät kaikissa ikäryhmissä poikia paremmin koulussa. Sekä tyttöjen että poikien kouluviihtyvyys vähenee voimakkaasti iän myötä. 11-vuotiaista pojista noin kolmasosa ja tytöistä noin kaksi viidesosaa viihtyy hyvin koulussa. Vastaavat osuudet ovat 15-vuotiailla pojilla enää joka kymmenes ja tytöillä joka seitsemäs. Sukupuolten välistä eroa voi osaltaan selittää sukupuolten väliset roolierot. Koulun toimintakulttuuri, jota hallitsevat verbaaliset taidot, opettajakeskeisyys ja sääntöihin alistuneisuus sopivat paremmin tyttöjen kuin poikien rooleihin.

Nyt saadut tulokset ovat hyvin samansuuntaiset kuin Samdalin 1994 kerättyyn WHO -Koululaistutkimuksen aineistoon perustuvat tulokset kouluviihtyvyydestä. (Samdal ym. 1998 a). Samdalin muodostaman kouluviihtyvyys -summamuuttujan mukaan suomalaisista 11-vuotiaista pojista noin joka kymmenes ja tytöistä noin joka viides viihtyi hyvin koulussa. Vastaavat osuudet olivat 15-vuotialla tytöillä enää vain 9 prosenttia ja pojilla 4 prosenttia. Tarkasteltaessa kouluviihtyvyyttä summamuuttujien valossa sukupuolten ja ikätasojen väliset erot ovat siis säilyneet melko muuttumattomina vuodesta 1994 vuoteen 1998.

Yksittäiset kouluviihtyvyyttä kuvaavat mittarit antavat hyvin samansuuntaisia tuloksia kuin neljä vuotta sitten tehdyn WHO -Koululaistutkimuksen tulokset (Liinamo & Kannas 1995). Enemmistö 11-, 13- ja 15-vuotiaista nuorista vastaa pitävänsä koulunkäynnistä paljon tai melko paljon (53%-72%). Poikkeuksen muodostavat vain 15-vuotiaat pojat, joista noin kaksi kolmasosaa (62%) vastaa kielteisesti koulunkäynnistä pitämiseen. Myös 1994 tehdyn tutkimuksen mukaan, muista ryhmistä poiketen, 15-vuotiaista pojista vastasi hieman yli puolet (51%) negatiivisesti koulunkäynnistä pitämiseen. Eroa on kuitenkin tapahtunut siten, että tytöillä kaikissa ikäryhmissä ja pojilla 15-vuotiaiden keskuudessa negatiivisten arvioiden osuudet ovat hieman lisääntyneet vuodesta 1994 vuoteen 1998. Toisin sanoen vain 11- ja 13-

vuotiaat pojat vastaavat hieman useammin pitävänsä koulunkäynnistä 1998 kuin 1994, muiden ryhmien arvioiden muuttuessa negatiivisemmiksi.

Kysymys ”kuinka usein sinusta tuntuu, että koulunkäynti on tylsää” on tuottanut sekä 1994 että 1998 hyvin samansuuntaisia tuloksia. Iän myötä koulunkäynnin kokeminen negatiivisesti yleistyy ja poikien arviot ovat tyttöjä negatiivisempia. Eroa on kuitenkin tapahtunut siten, että tytöillä kaikissa ikäryhmissä ja pojilla 15-vuotiaiden keskuudessa negatiivisten arvioiden osuudet ovat hieman lisääntyneet vuodesta 1994 vuoteen 1998. (Liinamo & Kannas 1995.)

Myönteisenä voidaan pitää sitä, että nuorten arviot ovat muuttuneet joidenkin kouluviihtyvyyttä kuvaavien muuttujien kohdalla myönteisemmiksi vuodesta 1994 vuoteen 1998. Esimerkiksi koulunsa kivaksi tuntevien oppilaiden osuudet ovat lisääntyneet molemmilla sukupuolilla kaikissa ikäryhmissä vuodesta 1994 vuoteen 1998. Muutosta on tapahtunut erityisesti nuoremmissa ikäryhmissä. (Liinamo & Kannas 1995.) Myönteisenä voidaan pitää myös sitä, että enemmistö 11-, 13- ja 15-vuotiaista tytöistä ja pojista tuntee kuuluvansa omaan kouluun.

Koulukokemukset:

Kaikissa tutkimuksen ikäryhmissä alle puolet oppilaista pitää koulua oikeudenmukaisena paikkana. Oikeudenmukaisuuden tunne heikkenee voimakkaasti iän myötä. 15-vuotiaista tytöistä ja pojista vain alle viidesosa kokee oikeudenmukaisuuden hyväksi koulussa. Kaikissa ikäryhmissä tytöt pitävät poikia useammin koulua oikeudenmukaisena. Tätä tulosta tukevat aikaisemmat WHO -Koululaistutkimuksen tulokset, joiden mukaan suomalaisista tytöistä vain joka neljäs ja pojista joka kolmas on ilmoittanut pitävänsä opettajia oikeudenmukaisina. Lisäksi oppituntien kulun, opetuksen sisällön, koulupiikan viihtyisyyden tai lukujärjestyksen laadinnan suunnitteluun koki saavansa osallistua vain noin kymmenesosa yläasteen oppilaisista. (Liinamo & Kannas 1995, Brunell ym. 1996.) Myös Kääriäinen ym. (1996) saamat tutkimustulokset tukevat nyt saatuja tuloksia.

Tutkimuksen tulosten mukaan nuorten kokemukset vanhempien ja opettajien liiallisista odotuksista yleistyvät iän myötä. 15-vuotiasta pojista noin kolmasosa ja tytöistä noin viidesosa kokee vanhempien ja opettajien taholta heihin kohdistuneet odotukset liian voimakkaina. Saatu tulos noudattelee samaa linjaa kuin vuoden 1994 kerätyn WHO -Koululaistutkimuksen

tulokset (Liinamo & Kannas 1995). Muutosta on kuitenkin tapahtunut siten, että sekä ruotsinkielisten että suomenkielisten koulujen oppilaat kokevat heihin kohdistuvien odotusten voimistuneen vuodesta 1994 vuoteen 1998 (Brunell & Kannas 2000). Vaikka vanhempien ja opettajien odotukset koetaan melko voimakkaina, enemmistö sekä tytöistä että pojista kokee vanhemmilta tai opettajilta saadun tuen hyvänä tai keskinkertaisena. Vanhemmilta saatu tuki koetaan yleisemmin hyväksi kuin opettajalta saatu tuki. Sekä vanhemmilta että opettajilta saatu tuki koetaan heikkenevän iän myötä. Noin puolet oppilaista kokee vanhempien tuen hyväksi, kun opettajien tuen hyväksi kokevien osuudet ovat kaikissa ikäryhmissä molemmilla sukupuolilla reilusti alle puolet. Vanhemmilta saatu tuki on parantunut oppilaiden mielestä vuodesta 1994 vuoteen 1998 (Brunell & Kannas 2000).

Vain harva tutkimukseen vastanneista nuorista kokee oppilassuhteensa huonoiksi. Tytöt kokevat hieman poikia ja vanhemmat oppilaat nuorempia useammin oppilassuhteensa laadun alhaiseksi. Tätä tutkimustulosta kuvaakin hyvin oppilaiden omat kommentit siitä, että peruskoulusta eniten kaipaamaan jäädään juuri ystäviä (Pietarinen 1999). Myös Liimatainen-Lamberg (1996) tutkimuksen mukaan yläasteikäisten oppilaiden mielestä paras asia yläasteella on hyvät kaverit. Asiaa osaltaan kuvaa myös Laineen (Laine 2000) tutkimustulokset, joiden mukaan eräs oppilas kirjoittaa: ”Kaverit ovat luultavasti tärkein osa koulua. Jos kavereiden kanssa ovat asiat kunnossa jaksaa keskittyä kouluunkin.” Myös Välimaan tutkimus on osoittanut, että ystävien osuus 15-vuotiaiden tyttöjen ja poikien läheisissä on suuri (Välimaa 2000 b).

Saatujen tulosten perusteella voidaan suomalaista kouluympäristöä pitää suurimmalle osalle nuoria turvallisena kasvuympäristönä. Harvoin tai ei koskaan koulunsa turvallisiksi kokevien osuudet ovat pienet kaikissa ikäryhmissä. Tulos mukailee aikaisempia tutkimustuloksia koulun turvallisuudesta (Liinamo & Kannas 1995). Myönteistä kehitystä on kuitenkin tapahtunut siten, että oppilaiden turvallisuuden tunne koulussa on lisääntynyt kaikissa ikäryhmissä molemmilla sukupuolilla vuodesta 1994 vuoteen 1998.

Vain harvat nuoret kokevat koulunkäynnin rasittavan heitä paljon. Kuitenkin koulunkäynnin kokeminen rasittavana lisääntyy iän myötä. Monista muista koulukokemuksista poiketen

koulunkäynnin rasittavuuden osalta sukupuolten väliset erot ovat varsin pienet. Sekä tytöt että pojat kokevat koulun rasittavuuden samalla tavalla.

Tämän tutkimuksen mukaan oppilaiden koulukokemuksilla on selkeä yhteys heidän kouluviihtyvyyteen. Koulukokemuksista oikeudenmukaisuuden tunne korreloi sekä tytöillä että pojilla voimakkaimmin kouluviihtyvyyden kanssa. Seuraavaksi voimakkaimmin kouluviihtyvyyden kanssa korreloi opettajilta saatu tuki. Opettajalta saadun tuen ja kouluviihtyvyyden välinen yhteys kuitenkin heikkenee molemmilla sukupuolilla iän myötä. Koulukokemuksista oppilassuhteet ja turvallisuuden tunne ovat tytöillä selvästi poikia voimakkaammin yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Ero on havaittavissa erityisesti 15-vuotiaiden oppilaiden kohdalla, sillä pojilla oppilassuhteiden ja turvallisuuden tunteen yhteys kouluviihtyvyyteen heikkenee tyttöjä voimakkaammin iän myötä. Vastaavasti pojilla koulun käynnin rasittavuus oli kaikissa ikäryhmissä tyttöjä selkeämmin yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Muiden koulukokemusten osalta sukupuolten väliset erot olivat melko pienet. Vanhempien ja opettajien odotusten ja kouluviihtyvyyden välinen yhteys poikkeaa muista yhteyksistä siten, että tytöillä yhteys heikkenee iän myötä ja pojilla puolestaan voimistuu iän myötä. Yhteys korostuu 13-vuotiaiden poikien kohdalla, jolloin poikiin kohdistuneet liian voimakkaat odotukset ovat voimakkaimmin yhteydessä huonompaan kouluviihtyvyyteen. Oikeudenmukaisuuden tunne oli voimakkaimmin yhteydessä kouluviihtyvyyteen myös 1994 kerätyn WHO -aineiston mukaan (Samdal ym. 1998 a). Erona nyt saatuihin tuloksiin kuitenkin oli, että toiseksi voimakkaimmin kouluviihtyvyyteen yhteydessä oli turvallisuuden tunne ja kolmanneksi opettajilta saatu tuki.

Samdal ym. (1998 a) toteaa, että oppilaiden koulukokemukset ovat tärkeä osa oppilaiden kouluun sopeutumisen ja kouluviihtyvyyden kannalta. Oppilaiden koulukokemuksiin tulee siis hänen mukaan kiinnittää entistä suurempi huomio, sillä ne ovat omalta osaltaan joko parantamassa tai heikentämässä oppilaiden oppimistuloksia, hyvinvointia ja terveyttä. Nyt saatuja tuloksia voidaan verrata myös aikuisten työolotutkimuksiin, joiden mukaan vaikutusmahdollisuuksilla omaan työhön on positiivisia vaikutuksia työn tuloksiin ja kaiken kaikkiaan työtyytyväisyyteen (Karasek & Theorell 1990). Oppilaiden näkeminen koulussa työskentelevinä työntekijöinä ja koulunkäynnin näkeminen lasten ja nuorten oppimistyönä antaa hyvin samansuuntaisia tuloksia kuin aikuisten työelämä tutkimukset. Tätä näkemystä mukailien op-

pilaiden kannustaminen suoriutumaan omia kykyjään ja taitojaan vastaavalla tavalla, oppilaiden oikeudenmukainen kohtelu ja tuki edistävät parhaiten oppilaiden kouluviihtyvyyttä.

Koettu terveys, onnellisuus ja oireilu:

Lähes kaikki nuoret pitävät itseään vähintäänkin melko terveinä. Kuten aikaisemmistakin tutkimuksista on saatu tuloksiksi pojat pitävät itseään tyttöjä terveempinä (esim. Välimaa, ym. 1995). Aikaisemmasta WHO-Koululaistutkimuksesta poiketen ei kovin terveeksi kokevien nuorten osuudet ovat hieman lisääntyneet. Aikaisemmin (1994) vain 1-2 % nuorista tunsivat, ettei ollut kovin terve, kun vastaavat osuudet ovat 1998 kerätyn aineiston mukaan 1-4%. Toisaalta myönteisenä voidaan pitää sitä, että WHO-Koululaistutkimuksen vuoden 1994 aineistoon verrattuna 11- ja 13-vuotiaat pojat ja 11-vuotiaat tytöt arvioivat hieman yleisemmin olevansa erittäin terveitä vuonna 1998 kuin neljä vuotta aikaisemmin. (Välimaa ym. 1995, Välimaa 1993)

Iän myötä oman terveyden arviot muuttuvat siten, että vanhimmat oppilaat kokevat hieman harvemmin olevansa erittäin terveitä. Sama on havaittu myös Nuorten terveystapatutkimuksessa (Rimpelä ym. 1997). Välimaa (2000 b) pohdiskelee väitöskirjassaan, että iän mukainen vaihtelu voi johtua siitä, että eri ikäiset arvioivat terveyttään suhteessa erilaisiin tekijöihin, myös kyky arvioida realistisesti omaa tilaansa on erilainen eri ihmisillä tai eri ikäkausina. Arvioinnin perustana olevissa tekijöissä voi myös tapahtua muutoksia. Osittain tyttöjen ja poikien erot oman terveyden arvioinneissa voivat liittyä yleisempiin terveyskulttuurin ilmiöihin. Kulttuurieroihin viittaa myös se, että Suomessa ruotsinkielisten koulujen oppilaat kokivat terveytensä yleisemmin hyväksi kuin suomenkielisten koulujen oppilaat. (Välimaa 2000 a.)

Enemmistö nuorista kokee elämäntilanteensa vähintäänkin tyydyttäväksi. Tytöt ja pojat ovat lähes yhtä tyytyväisiä omaan elämäntilanteeseensa. Vaikka nuoret ovat tyytyväisiä omaan elämäntilanteeseensa kokevat he oireita melko paljon. Psykosomaattisten oireiden kokeminen yleistyy sekä pojilla että tytöillä iän myötä. Sukupuolten väliset erot ovat kuitenkin suuret siten, että tytöt oireilevat huomattavasti poikia yleisemmin. Tarkasteltaessa usein toistuvaa, vähintään noin kerran viikossa ilmenevää oireilua WHO-Koululaistutkimuksen aineistojen perusteella, monet oireet ovat yleisempiä vuonna 1998 kuin 1994. Lisäksi vuoden 1998 ai-

neiston perusteella 11- 15-vuotiaiden päänsärky on varsin yleistä, noin kolmasosa pojista ja noin 40% tytöistä kokee sitä vähintään viikoittain (Välimaa 2000 b).

Kouluviihtyvyyden ja onnellisuuden sekä kouluviihtyvyyden ja koetun terveyden välillä havaittiin selvä yhteys siten, että mitä paremmin oppilaat viihtyvät koulussa sitä tyytyväisempiä he ovat sen hetkiseen elämäntilanteeseensa ja kokevat itsensä terveemmiksi. Yhteys on tytöillä hieman poikia voimakkaampi. Lisäksi psykosomaattisten oireiden kokemisen ja kouluviihtyvyyden välillä havaittiin korrelaatio siten, että mitä paremmin oppilaat viihtyvät koulussa sitä vähemmän he kokevat oireita. Myös 1994 kerätyn WHO - koululaisaineiston mukaan (Samdal ym. 1998 b) nuorten koulukokemuksilla on selkeä yhteys heidän hyvinvointiinsa. Erityisesti toisilta oppilailta saadulla tuella oli selkeä yhteys nuorten hyvinvoinnin tuntemuksiin. Sen lisäksi myös opettajilta saatu tuki, oppilaiden osallistumismahdollisuudet, tunne koulun oikeudenmukaisuudesta ja sopiviksi koetut koulutyöhön kohdistuvat odotukset havaittiin olevan yhteydessä oppilaiden hyvinvointiin.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat yhteydessä Karasek & Theorellin (1990) kehittämään laajaan työn vaatimukset - työn hallinta -malliin. Mallin mukaan hyvillä sosiaalisilla suhteilla sekä työntekijöiden että esimiesten välillä, sopivalla vaatimustasolla ja korkealla autonomian ja kontrollin tunteella on positiivinen yhteys alhaisempaan terveyttä vaarantavaan käyttäytymiseen ja parempaan hyvinvointiin. Lisäksi nyt saatuja tuloksia voidaan tarkastella Konun (1998) kehittämän mallin mukaan, jossa koulua tarkastellaan hyvinvoinnin viitekehystä (kuva 2. s. 29). Mallin mukaan koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet ja itsensä toteuttamisen muodot ovat kaikki vaikuttamassa oppilaiden hyvinvointiin ja terveyteen ja sitä kautta edelleen oppimistuloksiin. Oppilaiden hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä ei tule kuitenkaan nähdä ainoastaan edellytyksenä hyvälle oppimistuloksille, vaan se tulee sinällään nähdä tärkeänä päämääränä. Myös Karasek & Theorell (1990) vakuuttavat, että työntekijöiden työtyytyväisyys tulee nähdä tärkeänä päämääränä, eikä vain välinearvona muille päämäärille.

8.2. Tutkimuksen luotettavuuden ja yleistettävyyden arviointia

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan sitä, että mittari mittaa juuri sitä, mitä sen on tarkoitettu mitata. Validiteetti voidaan karkeasti jakaa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Ulkoi-

nen validiteetti korostaa käytännön puolta eli mittaako mittari mitattavaa asiaa yhtä pätevästi kuin joku toinen mittari tai näyttääkö mittari antavan hyödyllisiä tuloksia. Sisäinen validiteetti on paljolti sopimuksen luontoista, koska sille ei voida laskea tilastollisia tunnuslukuja. (Nummenmaa ym. 1997)

Sisäinen validiteetti voidaan jakaa edelleen kolmeen eri tyyppiin: sisältö- ja konstruktiovaliditeettiin sekä kriteerisuuntautuneeseen validiteettiin. Sisältövaliditeetilla tarkoitetaan mitausvälineen riittävyttä eli missä määrin mittarit edustavat juuri sitä sisältöaluetta, jota oli tarkoitus mitata. Kriteerisuuntautunut validiteetti viittaa mittarin kykyyn kuvata oikein jotain mittarin ulkopuolista, samanaikaista ilmiötä sekä ennustaa jotain myöhempää ilmiötä. Konstruktiovaliditeetti puolestaan liittyy mittarin käsitteeseen. (Nummenmaa, ym. 1997.)

Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta ja mittauksen virheettömyyttä. Reliabelit tulokset ovat siis satunnaisvaihtelusta riippumattomia. Vaihtelua tuloksiin aiheuttaa mm. erilaiset henkilökohtaiset seikat, kuten muistivirheet, vireystilan vaihtelu, mittavälineen puutteellisuudet ja aineiston käsittelyssä tehdyt virheet. Sisäisellä reliabiliteetilla tarkoitetaan, että mitattaessa useampaan kertaan, saadaan samat mittaustulokset. Ulkoinen reliabiliteetti merkitsee puolestaan sitä, että mittaus on toistettavissa myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa tai toisen tutkijan tekemänä, saadaan jälleen samat tulokset. Reliabiliteetin arvioimiseksi on useita keinoja. Näistä yleisimpiä uudelleenmittaukset, rinnakkaismittaukset sekä Cronbachin alfa -kertoimen käyttö. (Alkula ym. 1995, Berger & Patchner 1988, Nummenmaa ym. 1997)

WHO-Kouluterveytutkimusta voidaan yleisesti ottaen pitää melko luotettavana, koska tutkimus on toistunut useita kertoja melko samankaltaisena. Myös saadut tulokset nuorten koulukokemuksista, kouluviihtyvyydestä, koetusta terveydestä, onnellisuudesta ja oireilusta ovat hyvin samansuuntaisia aikaisempien tulosten kanssa, mikä on tärkeää tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Lisäksi tutkimuksen luotettavuutta lisää korkea vastausprosentti. (Alkula ym. 1995, Nummenmaa ym. 1997.)

Tutkimustulokset ovat hyvin yleistettävissä perusjoukkoon eli suomenkielisten peruskoulujen 11-, 13- ja 15 -vuotiaisiin oppilaisiin, koska otoksen koko oli huomattava (yhteensä 5376

oppilasta). Tutkimuksesta poisjääneitä kouluja oli erittäin vähän, ja poisjääneet koulut korvattiin alkuperäisen otoksen suuruisella varaotoksella. Tutkimuksen yleistettävyyttä lisää myös korkea vastausprosentti. Kaikissa ikäryhmissä tutkimukseen vastanneiden osuudet olivat suuret (yli 88 prosenttia). Kaiken kaikkiaan oppilaista vastasi 92,5 prosenttia otoksesta.

Otantamenetelmien ollessa suoritettuna tutkittavasta perusjoukosta otantamenetelmien edellyttämällä tavalla, voidaan otoksen perusteella saadut tulokset yleistää koskemaan koko perusjoukkoa (Nummenmaa ym. 1997). Tässä tutkimuksessa oppilaat poimittiin erityisellä Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen otantaohjelmalla ja otantamenetelmänä käytettiin ositettua ryväotantaa. Otannassa huomioitiin niin koulujen koko kuin oppilaiden asuinpaikkojen kaupunkimaisuus ja läänijako. Otanta on siis suoritettu otantamenetelmien edellyttämällä tavalla ja tulokset voidaan näin yleistää koskemaan koko perusjoukkoa.

8.3. Tutkimustulosten viestejä terveyden edistämiseksi kouluissa

Uusimmassa didaktiikan oppikirjassa on esitetty kysymys, miten voitaisiin lisätä oppilaiden viihtymistä peruskoulussa menettämättä yleensä tyydyttäviä tai hyviä oppituloksiamme (Lahdes 1997). Mitään yksittäistä ihmelääkettä ongelmaan ei kirjassa luonnollisestikaan pystytä antamaan, vaan oppilaiden kouluviihtyvyyden problematisointi sinällään toimii ongelmanratkaisun virittäjänä sekä viestinä asian tärkeydestä. Kouluympäristö ja koulun sosiaaliset suhteet ovat nuorelle tärkeitä ja niillä on monia yhdysvaikutuksia, kuten tämänkin tutkimuksen tulokset ovat osoittaneet. Lapsien ja nuorten kokemuskkyä ei pidä vähätellä. He heijastelevat hyvin herkästi sitä pahaa tai hyvää, mitä ovat elämässään saaneet kokea. Kouluympäristö ei saa näyttää potkunkestävältä instituutilta vaan tilalta, jossa ihminen viihtyy ja jonka rauhan rikkominen loukkaa yhteistä oikeustajua. Myös Samdal ym (1998 b) tuo esille kouluympäristön kehittämisen viihtyisämmäksi yhteistyössä oppilaiden kanssa eräänä keinona parantaa oppilaiden työskentelyolosuhteita ja sitä kautta lisätä positiivisia kokemuksia koulusta. Erityisesti hän korostaa sellaisen ympäristön tärkeyttä, joka luo hyvät mahdollisuudet oppilaiden sosiaaliselle kanssakäymiselle. Esimerkkeiksi sosiaalisen kanssakäymisen paikoista Samdal tuo esille pelipaikat koulun pihassa tai kanttiinin, joissa oppilaat voivat oleskella vapaasti muiden oppilaiden kanssa. Tätä näkemystä ovat osaltaan tukemassa myös Laineen (2000) saamat tutkimustulokset, joiden mukaan virallisen koulun puitteet näyttävät sosi-

aaliselle individualismille liian ahtailta, sikäli kun sosiaalinen individualismi kytkeytyy iloon yhdessäolosta, kanssakäymisestä ja yhteisestä tekemisestä tai yhteisistä kiinnostuksen kohteista.

Tämän tutkimuksen yhteenvetotaulukot (Liite 10, Taulukot 46&47) koulukokemusten, kouluviihtyvyyden, koetun terveyden, onnellisuuden ja oireiden välisistä korrelaatiokertoimista tuovat varsin selvästi esille näiden ilmiöiden väliset yhteydet sekä tytöillä että pojilla. Eri-tyistä huomiota tulee kiinnittää kouluviihtyvyyden, koetun terveyden, onnellisuuden ja oireilun välisiin yhteyksiin. Yhteydet ovat voimakkaat molemmilla sukupuolilla. Välimaan tutkimustulokset tukevat nyt saatuja tuloksia (Välimaa 2000). Laadultaan myönteiset kokemukset sosiaalisesta tuesta yhdistyivät hyväksi koettuun terveyteen. Arkipäivän tilanteissa nuorelle on tärkeää se, että heidän lähellään on ihmisiä, joilta he saavat käytännöllistä apua, neuvoja ja myönteistä palautetta. Toimiva arkinen vuorovaikutus ja tuen saanti ovat merkityksellisiä jokaisen nuoren koetulle terveydelle. Nuorten lähiyhteisössä on oltava riittävästi herkkyyttä huomata, milloin nuori tarvitsee nimenomaan kuuntelijaa ja oman voinnin kyselijää.

Vaikka koulu on menettänyt monopoliasemansa nuorten oppimisprosessien kannalta on sillä edelleen merkittävä asema nuorten elämää jäsentävä tekijänä. Koulussa toimivien aikuisten tulee olla tietoisia arkisten koulukokemusten merkityksistä nuorten terveydelle. Tunne siitä, että nuorista välitetään koulussa ja ollaan aidosti kiinnostuneita on paras viesti mitä aikuiset voivat lähettää. Valmiiden patenttiratkaisujen etsimisen sijasta opetuksessa olisikin luotettava avoimeen kommunikaatioon ja välittömään vuorovaikutukseen lasten ja nuorten kanssa.

Kaikki nuoret tarvitsevat huomiota ja hyväksyntää! Olisi tärkeää etsiä keinoja, joilla vahvistettaisiin etenkin poikien sosiaalisten tukivoimavarojen kehittymistä, kouluviihtyvyyttä ja koulutyöhön sitoutumista. Nuoret tarvitsevat mielekästä tekemistä ja kokemuksia siitä, että ovat hyödyksi ja tarpeellisia. Kuten Laine (2000) toteaa, nuorten arkielämän kokemukset, intressit ja tarpeet on tuotava kouluoppimisen organisoinnin keskiöön. Hän esittää valinnais-ten opintojen lisääntymistä tai työtapojen monipuolistamista ja omatoimisen oppimisen lisäämistä eräiksi vaihtoehtoiksi koulutyön kehittämiseksi. Erilaiset ryhmätyömuodot ja osallistuvan työn muodot voisivat palvella erityisesti poikia. Haasteellinen tehtävä on löytää eri ikäkausille sopivat osallistumismahdollisuudet, joilla parhaiten tuettaisiin lasten ja nuorten

sen hetkistä kehitysvaihetta. Kuten Kaikkonen (1999) tuo teoksessaan esille, että kasvattajan osuus on aluksi sataprosenttinen, mutta sen täytyy vähentyä jatkuvasti kasvatin iän, kokemusten ja kypsyyden myötä niin, että se on lopuksi absoluuttisen nolla. Vastuun ja vapauden kasvun tulee siis tapahtua persoonallisuuden kehittymisen myötä. Samoilla linjoilla on myös Laine (2000) todetessaan yksilöllistymisen yksilön ainutkertaisuuden tunnustamisena - oppilaan erityisyytenä - olevan sinällään tärkeä ja kova haaste koulun sosiaaliselle maailmalle.

Kyse ei ole pelkästään tästä hetkestä ja nuorten tämän hetkisten koulukokemusten parantamisesta. Onhan ilmeisen selvää, että tämän päivän toiminnalla on seuraamuksensa myös tulevaisuudessa. Tämän päivän nuoret ovat tulevaisuuden työntekijöitä. Näkisin asian kuten Savolainen ym. tuo (1998) esille: Koulussa saatu myönteinen kokemus työyhteisön jäsenenä toimimisesta ja vaikutusmahdollisuudesta omaan työhön ja työoloihin on vahva pohja työelämässä tarvittaville taidoille. Kouluaikainen harjaantuminen omien työolojen ja työyhteisön toiminnan arviointiin ja parantamiseen voi tuottaa 2000-luvun työelämään osallistuvia, motivoituneita, vuorovaikutustaitoisia, vastuun ottoon kykeneviä ja kehittymismahdollisuuksiaan käyttäviä henkilöitä, joilla on työnsä ja työolojensa hallinnan tunne.

Uuden koululain myötä kunnat ovat saaneet lisää päätäntävaltaa. Päätösvallan siirtymisessä kunta- ja paikallistasolle on paljon hyviä puolia, mutta piilee siinä omat vaaransakin. Kunnille saattaa talousvaikeuksien puristuksissa tulla houkutuksia käyttää lakien suomia vapauksia koulutusmenojen säästämiseen, missä se vain on mahdollista. Rimpelä ym. (1997) tuovat esille, että leikkaukset kouluikäisten lasten ja nuorten terveystalouksista voivat osoittautua taloudellisesti lyhytnäköisiksi ja tulla tosiasiasa veronmaksajille varsin kalliiksi. Tosiasia kuitenkin on, että laadukkaan terveyden edistämisen ja terveystalouden edellytyksenä ovat riittävät ja monipuoliset resurssit. Kunnan päättäjien tulisikin nykyistä paremmin tulla tietoisiksi koulun arkitodellisuudesta ja tiettyjen minimiresurssien välttämättömyydestä koululaisten turvallisen ja terveyttä edistävän koulunkäynnin turvaamiseksi.

Opettajan on työssään hallittava asioita, joita aikaisemmin ei osattu edes kuvitella. Opettajan useita eri tehtäviä koulussa ja näissä ilmeneviä ristiriitoja kuvasi Salon & Kinnusen tutkimuksessa (1993, 27.) osuvasti eräs opettaja: ”*Joo tota oppilasaineksesta johtuen, niin nykyajan opettajan pitää olla poliisi, lääkäri, tuomari, luojan kiitos, ei pahemmin vielä pappi niin,*

mutta poliisi, lääkäri ja tuomari hyvin usein. Mä oon sanonu, että tarvitaanko työriitojensoveltelijaa.” Opettajalla on suuri vastuu kaikista luokkansa oppilaista, olipa heillä sitten enemmän tai vähemmän vaikeuksia. Kuten Laine (2000) toteaa, opettajan on kyettävä samanaikaisesti organisoimaan aika, tila ja oppimateriaali. Opettajiin kohdistuvat vaatimukset ja odotukset tuntuvat lisääntyvän koko ajan, kun samanaikaisesti opettajien resursseja on pienennetty ja pienennetään jatkuvasti. Opettajat tuntevat monesti työskentelevänsä ankaran paineen alla ja jatkuvan resurssipulan piinaamina. Kuinka omaan työhönsä väsyneet ja itsensä yllirasittuneiksi kokevat opettajat voivat vastata heihin kohdistuviin suuriin odotuksiin? Kuinka oman terveytensä ja jaksamisensa kanssa kamppailevat opettajat jaksavat olla tukemassa nuorten tervettä kasvua ja kehitystä?

Opettajien asema koulussa lasten ja nuorten terveen kasvun ja kehityksen tukijoina on merkittävä ja tässä työssä se nostetaan keskeiseen asemaan nuorten tervettä kasvua tukevana tekijänä. Vastuu lapsista, koulussa työskentelevistä nuorista, on kuitenkin kaikilla! Vanhempia tarvitaan nyt enemmän kuin koskaan mukaan kehittämään koulua ja seuraamaan valppaasti lasten koulun opetusoloja ja tavoitteita. Lisäksi koko yhteiskunnan kaikkien tahojen on otettava nykyistä suurempi yhteinen vastuu lapsista ja nuorista, tulevaisuuden aikuisista. Kunnan päättäjiltä tarvitaan tahtotiloja ja konkreettisia toimia, joiden avulla luodaan edellytykset turvallisen terveyttä edistävän koulun toiminnalle.

8.4. Ehdotuksia jatkotutkimusaiheiksi

Nuorten terveyttä ja toisaalta nuorten koulukokemuksia ja kouluviihtyvyyttä on tutkittu melko paljon tähän asti. Sen sijaan näiden kahden näkökulman yhdistäminen on ollut melko vähäistä. Mikäli koulua halutaan lähestyä laaja-alaisesti nuorten terveyttä edistävänä työympäristönä, olisi ehdottoman tärkeää tarkastella nykyistä laajemmin koulukokemusten ja terveyden välistä yhteyttä nuorilla. Hyvänä teoreettisen lähtökohtana voisivat toimia tähän asti paljon aikuisten työelämässä käytetyt työelämän tutkimuksen teorit, joissa työn hallinnan, vaikutusmahdollisuuksien sekä vaatimusten ja terveyden välillä on havaittu selvä yhteys. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan pitää osoituksena siitä, että aikuisten työolojen tarkastelussa käytettyjä työolosuhteiden ja terveyden välisten teorioiden soveltaminen on mahdollista myös koulumaailmassa. Jatkossa tarvittaisiin kuitenkin tutkimuksia, joissa voitaisiin tutkia koulu-

kokemusten yhteyttä tarkemmin nuorten kokemiin oireisiin. Mitkä oireet ovat voimakkaimmin yhteydessä koulukokemuksiin ja kouluviihtyvyyteen? Millaiset koulukokemukset erityisesti ovat riski nuorten terveydelle?

Ruotsissa kehiteltyä Skolmiljö 2000 -selvitysmenetelmää, voidaan pitää yhtenä hyvänä vaihtoehdona koulujen työpaikkaselvitysten teolle. Selvityksen avulla koulutyöoloja tutkitaan kokonaisuutena sekä henkilöstön että oppilaiden kannalta. Tähän selvitysmenetelmään perustuen Tampereen kouluissa toteutetun kokeilun tulosten perusteella todettiin, että koulutyöoloissa ja hyvinvoinnissa on merkittäviä eroja koulujen välillä (Savolainen ym. 1998 a & b). Myös Rimpelä ym. (1996 b) tutkimustulokset ovat antaneet viitteitä siitä, että koulujen työoloissa on suuria eroja. Joihinkin kouluihin näyttää kasautuvan huonoja työoloja ja joihinkin taas hyviä. Koulukohtaisten erojen tutkiminen nykyistä laajemmin olisi jatkossa tarpeellista, jotta pystyttäisiin entistä tarkemmin saamaan selville tekijöitä, jotka aiheuttavat huonovointisuutta kouluissa sekä oppilaille että opettajille.

Eräänä tulevaisuuden tutkimushaasteena voitaisiin pitää kouluterveystudkimusten laajentamista triangulaatiotutkimuksiksi. Triangulaatiotutkimuksessa oppilaiden lisäksi opettajat ja vanhemmat otettaisiin tutkimuskohteiksi. Mitä tiedämme esimerkiksi vanhempien asenteista ja arvoista tai kodeissa lasten ja nuorten kanssa käytävistä kouluun liittyvistä keskusteluista? Tässä tutkimuksessa vanhempien ja kodin asenteita lähestyttiin vain lasten ja nuorten näkökulmasta ja tutkimusaineisto koostui heidän mielipiteistään. Lasten vanhempien ottaminen mukaan tutkimukseen antaisi aivan uudenlaista näkökulmaa tutkimukseen. Toisaalta triangulaatiotutkimusta voitaisiin tehdä tutkimusmenetelmien osalta, jolloin samanaikaisesti käytettäisiin kolmea eri menetelmää tutkimustiedon hankkimisessa. Tässä tutkimuksessa saatiin vain kvantitatiivista tietoa oppilaiden kokemuksista. Esimerkiksi kvalitatiivisten kysymysten käyttö tai havainnointi tiedonkeruumenetelminä antaisivat laajemman kuvan tutkittavasta ilmiöstä.

Myös nuorten koetun terveyden osalta tutkimusta pitäisi laajentaa perheiden suuntaan. Kuinka paljon tiedämme perheiden terveyteen liittyvistä asenteista ja arvoista tai kodeissa lasten ja nuorten kanssa käytävistä terveyteen liittyvistä keskusteluista? Kuten Välimaa (2000 b) toteaa tutkimuksessaan, nuorten koetun terveyden ilmiön tutkimuksellisen ymmärtämisen vaativan

rinnakkaisten menetelmien ja erilaisten toisiaan täydentävien näkökulmien käyttöä. Samoin myös nuorten koulukokemusten tutkiminen vaatii useiden eri menetelmien ja näkökulmien käyttöä.

Tässä tutkimuksessa ei selvitetty kouluterveydenhuollon asemaa kouluissa. Millaisia asioita nuoret odottavat kouluterveydenhoitajalta ja miten he nykyisen kouluterveydenhuollon heille tarjoamat palvelut kokevat? Kouluterveydenhuolto on kuitenkin tärkeä osa koulun terveydellisten olojen kehittäjänä ja samanaikaisesti se on joutunut monien säästötoimien kohteeksi. Jatkossa olisi ensiarvoisen tärkeää saada tietoa kouluterveydenhuollon tilasta. Samoin myös kouluissa toteutettavan terveysopetuksen nykytilaa koskevaa tutkimusta tulisi lisätä. Vaikka terveysopetusta ei voida pitää ainoana tai tärkeimpänä tekijänä koulun terveydellisiä oloja kehitettäessä tulee sen merkitys muistaa ja säilyttää sen asema osana kouluopetusta. Onko nykyinen aikaisempaa huomattavasti suurempi liikkumavapaus opetuksen toteutuksessa koulu- ja oppilastasolla vaikuttanut terveysopetuksen asemaan ja toteutukseen kouluissa sekä millaisia mahdolliset muutokset ovat olleet?

Tulevaisuuden suurena haasteena on aikuisten aidon kiinnostuksen ja huolen säilyminen nuorten elämää ja arkipäivän kokemuksia kohtaan. Ei kai nykynuorten elämä ole sellaista, ettei aikuiset uskalla enää katsoa siihen. Vain aidon kiinnostuksen ja arvostuksen kautta voimme päästä lähemmäksi nuorten arkitodellisuutta. Pohjimmiltaan on kyse arvoista ja siitä, mitä haluamme arvostaa ja pitää tärkeänä elämässämme. Kuinka nuorten kanssa sekä virallisella että epävirallisella tasolla toimivat aikuiset saadaan vakuuttumaan nuorten kanssa tehtävän työn tärkeydestä? Nuorilla tulisi olla kuuntelevia ja helposti lähestyttäviä aikuisia aina arkipäivässä saatavilla.

LÄHTEET

- Aaro, L. E. 1989. Skolen: Ressurs eller risikofaktor? Teoksessa Klepp, K.-I. & Aaro, L. E. (red.) Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid. Universitetsforlaget, Oslo: Printing Data Center, 201-208.
- Ackermann, A. 1998. Defining the health promoting school. Teoksessa Colquhoun, D., Goltz, K. and Sheehan, M. (ed.) The health promoting school. 27-51.
- Aittola, T., Erämies, T., Jauhiainen, J., Joki, H., Lainpelto, V., Partanen, R. & Tikkanen, J. 1995. ”Koulua käydään tulevaisuutta varten, vapaa-ajasta nautitaan nyt”. Nuorisotutkimus 13:3, 33-44.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.
- Beattie, A. 1996. The health promoting school: from idea to action. Teoksessa Scriven, A. & Orme, J. (ed.) Health promotion professional perspectives. Basingstoke, 129-143.
- Berger, R. M. & Patchner, M. A. 1988. Implementing the research plan. Newbury Park. Sage.
- Brunell, V., Kannas, L., Levälahti, E., Tynjälä, J. & Välimaa, R. 1996. Livskvalitet i skolan. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 5 /1996. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino ja ER-Paino Oy.
- Brunell, V. & Kannas, L. 2000. Elevernas subjektiva livskvalitet i skolan. Teoksessa Kannas, L. & Brunell, V. (toim.) Subjektiv hälsa, hälsovanor och skoltrivsel. Jämförelse mellan svensk- och finskspråkiga elever 1994 -1998. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 10/2000. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino ja ER-Paino oy, 137-161.

Eder, A. 1989. Social isolation / integration. Teoksessa Aaro, L., Wold, B. (ed.) Health behaviour in school age children, a WHO cross-national survey. Research protocol for the 1989-90 study. Research Center for Health Promotion. University of bergen.

Eder, A 1990. Risk faktor loneliness. On the interrelation between social integration, happiness and health in 11, 13 and 15 years old schoolchildren in 9 European countries. Health Promotion International, 5:19-33.

Greenberg, JS. 1992. Health Education. Learner - Centered Instructional Strategies. W.M.C. Brown Publishers. Duduque.

Harquist, C. & Starrin, B. 1997. Health education in schools - from information to empowerment models. Health promotion international 3, 225-232.

Holopainen, P. & Lehtonen, P. 1994. Kohti oppimista tukevaa kouluympäristöä. Teoksessa Koulu terveyden arvoitusta pohtimassa. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 17-23.

Horelli, L. 1992. Lapset kouluruokailun kehittäjinä. Lasten osallistumisen ja terveyden välisistä suhteista. Helsingin kaupungin terveystieteiden raportteja. Sarja A. Raportti 66/1992.

Huusko, J. 1999. Opettajayhteisö koulun omaleimaisten vahvuuksien hahmottajana, käyttäjänä ja kehittäjänä. Joensuun yliopisto kasvatustieteellisiä julkaisuja nro 49.

Ingrosso M. 1993. Becoming sensitive to Health. Effectiveness and learning in health education and promotion. Archives of hellenic medicine.

Kaikkonen, S. 1999. Lukiolaisten kokonaispersoonallisuudesta kouluviihtyvyydestä ja sen yhteydestä arvoihin ja humanisaatioon. Oulun yliopiston käyttäytymistieteiden laitos. Oulu 1999.

Kalimo, R. 1987. Stressi ja psyykinen kuormitus työelämässä. Teoksessa Työpsykologia, terveys ja työelämän laatu. Helsinki: Työterveyslaitos, 50-72.

Kalimo, R. 1993. Työyhteisön sosiaaliset suhteet. Työ ja ihminen 7(1993): lisänumero 2, 142-162.

Kannas, L. 1998. Koulun terveyden edistämisen haasteet. Liikunta & tiede 1/1998, 32-35.

Kannas, L., Välimaa, R., Liinamo, A. & Tynjälä, J. 1995. Oppilaiden kokemuksia kouluviihtyvyydestä ja kuormittuneisuudesta sekä koulukiusaamisesta Euroopassa ja Kanadassa. Teoksessa Kannas, L. (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Helsinki: Hakapaino Oy, 131-150.

Kansanen, A. 1991. Kouluyhteisön kulttuuri kehittämishaasteena. Teoksessa Kehittyvä koulu yhteisö. Helsinki: VAPK-Kustannus, 83-97.

Karasek R. & Theorell T. 1990. Healthy work, stress, productivity and the reconstruction of working life. New York: Basic Books, Inc..

Kari, J. 1977. Kouluviihtyvyys ja opettajan rooli. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja nro 1/1977.

Karvonen, S. 1989. Sukupuoli, sosioekonominen asema ja nuorten oireet. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Karvonen, S. 1991. Oireilun sukupuolierot nuoruudessa. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 1991:28:135-143.

Karvonen, S. 1998. Kasvuehtoja vai elämänvaihe: näkökulmia nuorten ja lasten terveyteen. Teoksessa Rahkonen, O. & Lahelma, E. (toim.). Elämänkaari ja terveys. Tampere: TammerPaino Oy, 66-81.

Kepler, K. 1994. Virolaisten ja suomalaisten 11-15 -vuotiaiden koululaisten koettu terveys ja psykosomaattiset oireet. WHO-Koululaistutkimus Viro -Suomi vertailu. Terveyskasvatuksen laudaturtyö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, terveystieteen laitos.

- Kepler, K. 1999. Nuorten koettu terveys, terveystäytyminen ja sosiaalistumisympäristö Virossa. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä
- King, A. & Coles, B. 1992. The Health of Canada's Youth. Views and behaviours of 11-, 13- and 15-year-olds from 11 countries. Minister of National Health and Welfare. Canada.
- King, A., Wold, B., Tudor-Smith, C. & Harel, Y. 1996. The health of youth. A cross-national survey. WHO Regional Publications, European Series 69. Copenhagen World Health Organization: Europe cop.
- Kinnunen, U. 1989. Teacher stress over a school year. University of Jyväskylä. Jyväskylä: Painotalo Sisä-Suomi.
- Konu, A. 1998. Peruskoulun yläasteen hyvinvointikatsaus: viisi tapaustutkimusta ja kirjallisuuskatsaus. Stakes 48/1998. Helsinki: Stakes monistamo.
- Kunttu, K. & Huhtala, S. 1999. Korkeakouluopiskelijoiden sosiaaliset suhteet ja koettu terveys. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti. 1999:36, 90-97.
- Kääriäinen, H., Laaksonen, P. & Wiegand, E. 1996. Tutkiva ja muuttuva koulu. Juva:WSOY.
- Lahdes, E. 1997. Peruskoulun uusi didaktiikka. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Lahelma, E. 1992. Terveystila tutkimuksen kohteena. Teoksessa Karisto, A., Lahelma, E. & Rahkonen, O (toim.) Terveystieteologia. Helsinki: WSOY, 191 - 207.
- Laine, K. 2000. Koulukuvia: koulu nuorten kokemustilana. Jyväskylän yliopisto SoPhi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Lehto, A-M. 1996. Työolot tutkimuskohteena. Tilastokeskus Helsinki, tutkimuksia 222. Helsinki: Oy Edita Ab.

Liimatainen - Lamberg, A-E. 1996. Syrjäytymisriskien ehkäisy, syrjäytyneiden koulutuspalvelut ja ohjaustoiminta. Opetushallitus 7/1996. Helsinki: Yliopistopaino.

Liinamo, A. & Kannas, L. 1995. Viihdynkö, pärjäänkö, selviänkö turvallisesti. Koulunkäynti oppilaiden kokemana. Teoksessa Kannas, L. (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Helsinki: Hakapaino Oy, 109-130.

Lindroos, M. & Tolonen, T. 1995. Koulu on kuin hullujenhuone. Nuorisotutkimus 13:3, 13-20.

Lindström, K. 1993. Psykkinen kuormitus. Työ ja ihminen, Työympäristötutkimuksen aikakauskirja, lisänumero 2/93. Suomalaiset työssä I työympäristö ja sen vaikutukset terveyteen. Helsinki: Työterveyslaitos, 111-141.

Linnakylä, P. 1993. Miten oppilaat viihtyvät peruskoulun yläasteella? Kouluelämän laadun kansallinen ja kansainvälinen arviointi. Teoksessa Brunell, V. & Kupari, P. (toim.). Peruskoulu oppimisympäristönä. Peruskoulun arviointi 90 -tutkimuksen tuloksia. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Kirjapaino Oma, 39-56.

Manderbacka, K. 1995. Terveystilan mittarit. Tutkimuksia 213. Tilastokeskus Helsinki. Painatuskeskus, Oy, Pikapaino.

Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY.

Nupponen, R. 1993. Terveyspsykologian perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Olkinuora, E. 1983. Oppimisen ja opiskelun mielekkyydestä peruskoulun päättövaiheessa: empiirisiä tuloksia. Kasvatustieteen laitos, Julkaisusarja A. Tutkimuksia 91. Turun yliopisto.

Parkatti, T. & Kannas, L. 1995. Jyväskylän koulut terveyttä edistävänä työympäristönä. Opettajien hyvinvointi ja työviihtyvyys. Väkiraportti, Terveystieteen laitos, Jyväskylän yliopisto.

Peltonen, H. 1994. Terveyttä ja turvallisuutta edistävä koulu. Teoksessa Koulu terveyden arvoitusta pohtimassa. Painatuskeskus Oy, Helsinki, 66-83.

Peltonen, H. 2000. Koulutyön tavoitteet. Teoksessa Terho, P., Ala-Laurila, J., Laakso, H. & Pietikäinen M. Kouluterveydenhuolto. Duodecim, Jyväskylä, 22-31.

Pietarinen, J. 1999. Peruskoulun yläasteelle siirtyminen ja siellä opiskelu oppilaiden kokemana. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja nro. 50.

Pitkänen, S. & Rouvinen, P. 1999. ”Kiusaaminen tapetilla” Tutkimus 11-15-vuotiaiden koulukiusaamisesta ja sen yhteydestä koettuun terveyteen. Terveyskasvatuksen pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteen laitos.

Pöyhönen, T. 1987. Työtyytyväisyyden rakentuminen. Teoksessa Työpsykologia, terveys ja työelämän laatu. Työterveyslaitos, Helsinki, 127-141.

Rimpelä, M. & Liinamo, A. 1996. Kouluterveys 1996. Tutkimus Keski - Suomessa. Keski - Suomen Lääninhallitus, Yleisösarja / julkaisuja 1 /1996.

Rimpelä, M., Jokela, J., Luopa, P., Liinamo, A., Huhtala, H., Kosunen, E., Rimpelä, A. & Siivola, M. 1996 a. Kouluterveys 1996 -tutkimus. Kouluviihtyvyys, terveys, tottumukset. Stakes aiheita 40 / 1996.

Rimpelä, M., Jokela, J., Luopa, P., Liinamo, A., Huhtala, H., Kosunen, E., Rimpelä, A. & Siivola, M. 1996 b. Kouluterveys 1996 -tutkimus. Kouluviihtyvyys, terveys ja tottumukset perustulokset yläasteilta ja kaupunkien väliset erot. Stakes aiheita 40/1996.

Rimpelä, M., Luopa, P., Jokela, J., Liinamo, A. & Siivola, M. 1996 c. Kouluterveys 1996 - tutkimus. Koulukokemukset, terveys ja tottumukset Keski-Suomen lukioissa ja ammattioppilaitoksissa. Julkaisuja 4/1996, Yleissarja. Keski-Suomen lääninhallitus.

Rimpelä, M., Rimpelä, A., Vikat, A., Hermanson, E., Kaltiala-Heino, R., Kosunen, E. & Savolainen, A. 1997. Miten nuorten terveys on muuttunut 20 vuoden kuluessa? Suomen Lääkärilehti 52:2705-2712.

Rimpelä, M. 2000. Terveyttä edistävä kouluyhteisö. Teoksessa Terho, P., Ala-Laurila, J., Laakso, H. & Pietikäinen M. Kouluterveydenhuolto. Duodecim, Jyväskylä, 80-87.

Salmela-Aro, K. 1996. Personal projects and subjective well-being. Helsingin yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksia N:o 18. Hakapaino Oy, Helsinki.

Salo, K. & Kinnunen, U. 1993. Opettajien työstressi: työn, stressin ja terveyden seurantalutkimus 1983-1991. Jyväskylän yliopiston työelämän tutkimusyksikön julkaisuja 7.

Samdal, O. 1992. How pupils experience their psychosocial work environment. Master degree in nutrition, health and environment issues. Stabekk Teacher College. University of Bergen: Research Centre for health Promotion. Written in Norwegian. English summary.

Samdal, O. 1998. The school environment as a risk or resource for students' health-related behaviours and subjective well-being. University of Bergen Norway: : Research Centre for health Promotion.

Samdal, O., Nutbeam, D., Wold, B. & Kannas, L. 1998 a. Achieving health and educational goals through school - a study of the importance of the school climate and the students' satisfaction with school. Health Education Research. Theory & Practice 1998; 13(3):383-397.

Samdal, O., Aarö, L.E., Torsheim, T. & Ranka, I. 1998 b. The school environment as a resource for the subjective well-being of students.

Savolainen, A. 1997. Koulutyöolojen selvitysmenetelmän kehittäminen. *Kouluterveys* 2002 3/1997,11.

Savolainen, A., Taskinen, H., Laippala, P. & Huhtala, H., 1998 a. Koulutyöolot opettajien ja oppilaiden arvioimina. *Työ ja ihminen* 12(1998):3,205-222.

Savolainen, A., Taskinen, H., Laippala, P. & Huhtala, H. 1998 b. Oppilaiden arviot peruskoulun yläasteen työoloista. *Sosiaalilääketieteellinen aikauslehti*. 3(1998)35.vuosikerta, 129-141.

Savolainen, A. & Taskinen, H. 2000. Koulu työyhteisönä. *Työterveiset*. 2(2000). 14-16.

Sihvola, S. 2000. Terveyskeskustelu kouluuntulotarkastuksessa. *Acta Universitatis Tampere* 751. Tampereen Yliopitopaino Oy Juvenes Print, Tampere.

Soininen, M. 1989. Peruskoulun ala-asteen oppilaiden kouluviihtyvyydestä. Teoksessa Korpinen, E., Tiihonen, E. & Tuomi, P. (toim.)*Koulu elämän paikkana: haasteita ja virikkeitä ala-asteen opetukseen*. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä. Jyväskylän yliopisto, 149-166.

Terve työympäristö, 1994. Teoksessa Pietinen, R. & Hurme, M. (toim.)*Työterveyslaitos*, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2000. *Didaktiikan perusteet*. WSOY, Helsinki.

Vahtera, J. & Pentti, J. 1995. *Voimavarat, terveys ja työelämän murros*. Tutkimusraportti 7. Työterveyslaitos, Helsinki.

Vahtera, J. & Pentti, J. 1997. *Uhkia vai mahdollisuuksia? Psykososiaalisten työolojen kehitys 1990-luvun alkupuolella*. Työterveyslaitos, Helsinki.

Williams, T., Batten, M. 1981. The quality of school life. ACER Research monograph No. 12. Hawthorn.

Välimaa, R. 1993. Ystävyys ja yksinäisyys koulussa: sosiaaliset suhteet nuorten terveyden pohjana. Nuorisotutkimus 11:1,3-9.

Välimaa, R., Kepler, K. & Yeganegi, N. 1995. Koettu terveys ja onnellisuus sekä sairaudet koululaisten arjessa. Teoksessa Kannas, Lasse (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Hakapaino Oy, Helsinki, 31-44.

Välimaa, R. 1995. Oppilaiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta koulussa. Teoksessa Kannas, Lasse (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Hakapaino Oy, Helsinki 177-192.

Välimaa, R. 2000 a. Subjektivt upptäck av hälsa bland unga. Teoksessa Kannas, L. & Brynell, V. (toim.) Subjektiv hälsa, hälsovanor och skoltrivsel. Jämförelse mellan svensk- och finskspråkiga elever 1994 -1998. Jyväskylän yliopisto Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 10/2000. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino ja ER-Paino oy, 11-43.

Välimaa, R. 2000 b. Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen valossa. Jyväskylän yliopisto. Studies in sport, physical education and health 68. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä and ER - Paino Ky, Lievestuore.

Young, Mr I. & Williams Mr T. 1989. The healthy school. A Scottish health education group World Health organisation report. Woodburn House, Canaan Lane.

TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT
WHO -KOULULAISTUTKIMUKSEN KYSYMYKSET VUONNA 1998

1. Sukupuoli
 Poika   Tyttö
4. Millä luokalla olet?
 5.luokalla   7.luokalla   9.luokalla
13. Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä
 Pidän koulunkäynnistä hyvin paljon
 Pidän koulunkäynnistä melko paljon
 En pidä koulunkäynnistä kovin paljon
 En pidä koulunkäynnistä lainkaan
43. Kuinka terveeksi koet itsesi?
 Erittäin terveeksi
 Melko terveeksi
 En kovin terveeksi
44. Mitä mieltä olet omasta elämäntilanteestasi tällä hetkellä?
 Olen hyvin onnellinen
 Olen melko onnellinen
 En ole kovin onnellinen
 En ole lainkaan onnellinen

46. Kuinka usein sinulla on ollut seuraavia oireita viimeisen 6 kuukauden aikana?
(Merkitse yksi vaihtoehto jokaisen oireen osalta.)

	Lähes päivittäin	Useammin kuin kerran viikossa	Noin kerran viikossa	Noin kerran kuukaudessa	Harvemmin tai ei koskaan
46/1 Päänsärky	☐	☐	☐	☐	☐
46/2 Vatskipu	☐	☐	☐	☐	☐
46/3 Niska - hartiasärkyjä	☐	☐	☐	☐	☐
46/4 Selkäkipuja	☐	☐	☐	☐	☐
46/5 Masentuneisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
46/6 Ärtynisyyttä tai pahantuulisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
46/7 Hermostuneisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
46/8 Vaikeuksia päästä uneen	☐	☐	☐	☐	☐
46/9 Huimauksen tunnetta	☐	☐	☐	☐	☐
46/10 Väsymyksen tunnetta	☐	☐	☐	☐	☐
46/11 Ruokahaluttomuutta	☐	☐	☐	☐	☐
46/12 Jännittyneisyyttä	☐	☐	☐	☐	☐
46/13 Alakuloisuutta	☐	☐	☐	☐	☐
46/14 Heräilemistä öisin	☐	☐	☐	☐	☐
46/15 Allergisen nuhan oireita	☐	☐	☐	☐	☐
46/16 Astmaoireita	☐	☐	☐	☐	☐

66. Ole hyvä ja lue jokainen seuraavista kouluasi koskevista väittämistä huolellisesti. Merkitse jokaisen väittämän kohdalla se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa omaa mielipidettäsi.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
66/1 Koulussamme oppilaat osallistuvat sääntöjen tekemiseen	☐	☐	☐	☐	☐
66/2 Oppilaita kohdellaan koulussamme liian ankarasti	☐	☐	☐	☐	☐
66/3 Koulumme säännöt ovat oikeudenmukaiset	☐	☐	☐	☐	☐
66/4 Koulussamme on kiva olla	☐	☐	☐	☐	☐
66/5 Tunnen kuuluvani tähän kouluun	☐	☐	☐	☐	☐
66/6 Koulumme on mukava paikka	☐	☐	☐	☐	☐

67. Ole hyvä ja merkitse kunkin väitteen kohdalla se vaihtoehto, joka mielestäsi parhaiten kuvaa mielipidettäsi opettajistasi. Jos sinulla on vain yksi opettaja, ajattele häntä vastatessasi kysymyksiin.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
67/1 Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni	☐	☐	☐	☐	☐
67/2 Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐
67/3 Saan ylimääräistä apua kun tarvitsen sitä	☐	☐	☐	☐	☐
67/4 Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu	☐	☐	☐	☐	☐

68. Ole hyvä ja merkitse kunkin väitteen kohdalla se vaihtoehto, joka mielestäsi parhaiten kuvaa mielipidettäsi oman luokkasi oppilaista.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
68/1 Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä	☐	☐	☐	☐	☐
68/2 Useimmat luokkani oppilaat ovat ystävällisiä ja auttavaisia	☐	☐	☐	☐	☐
68/3 Muut oppilaat hyväksyvät minut sellaisena kuin olen	☐	☐	☐	☐	☐

69. Kuinka usein sinusta tuntuu, että koulunkäynti on tylsää?

- Hyvin usein
 Usein
 Silloin tällöin
 Harvoin
 Ei koskaan

70. Seuraavaksi kolme kysymystä koulukiusaamisesta. Kiusaamisella tarkoitetaan tässä sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen samanvahvuista oppilasta riitelee tai tappelee.

	Ei kertaakaan	Kerran tai kaksi kertaa	2-3 kertaa kuukaudessa	Noin kerran viikossa	Useita kertoja viikossa
70/1 Kuinka usein sinua on kiusattu tämän kevätlukukauden aikana?	☐	☐	☐	☐	☐
70/2 Kuinka usein olet osallistunut muiden kiusaamiseen tämän kevätlukukauden aikana?	☐	☐	☐	☐	☐
70/3 Kuinka usein tämän kevätlukukauden aikana toiset oppilaat eivät ole halunneet olla kanssasi koulussa ja olet joutunut olemaan yksin?	☐	☐	☐	☐	☐

72. ole hyvä ja merkitse kunkin vanhempiasi koskevan väitteen kohdalle se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa mielipidettäsi. (Jos äitisi ja isäsi eivät asu yhdessä, vastaa sen kodin perusteella, jossa asut enemmän.)

	Aina	Usein	Silloin tällöin	Harvoin	Ei koskaan
72/1 Jos minulla on ongelmia koulussa, vanhempani ovat valmiita auttamaan minua.	☐	☐	☐	☐	☐
72/2 Vanhempani tulevat mielellään kouluun keskustelemaan opettajien kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐
72/3 Vanhempani rohkaisevat minua menestymään koulussa	☐	☐	☐	☐	☐

73. Tunnetko olosi turvalliseksi koulussa?

- Aina
 Useimmiten
 Silloin tällöin
 Harvoin
 En koskaan

74. ole hyvä ja merkitse yksi vaihtoehto seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
74/1 Vanhempani odottavat minulta liikaa koulussa	☐	☐	☐	☐	☐
74/2 Opettajani odottavat minulta liikaa koulussaja	☐	☐	☐	☐	☐

75. Kuinka paljon tunnet rasittuvasi koulunkäynnistä?

- En lainkaan
- Hyvin vähän
- Jonkin verran
- Paljon

SUMMAMUUTTUJIEN JAKAUMATAULUKOT

oikeudenmukaisuuden kokeminen koulussa

	pistemäärät	frekvenssi	%
Alhainen	11-15	733	15,9
Keskinkertainen	7-10	2536	54,9
Hyvä	3-6	1348	29,2
Kaikki	3-15	4617	100

Opettajalta saatu tuki

	pistemäärät	frekvenssi	%
Alhainen	11-15	727	15,8
Keskinkertainen	7-10	2871	62,8
Hyvä	3-6	978	21,3
Kaikki	3-15	4576	100

Vanhemmilta saatu tuki

	pistemäärät	frekvenssi	%
Alhainen	11-15	175	3,6
Keskinkertainen	7-10	1496	31,6
Hyvä	3-6	3062	64,7
Kaikki	3-15	4733	100

Vanhemmat ja opettajat odottavat minulta liikaa

	pistemäärät	frekvenssi	%
Samaa mieltä	2-5	1007	22,3
Väliryhmä	6-7	1867	41,3
Eri mieltä	8-10	1650	37,5
Kaikki	2-10	4524	100

Oppilassuhteet

	pistemäärät	frekvenssi	%
Alhainen	11-15	184	4
Keskinkertainen	7-10	2127	46,8
Hyvä	3-6	2229	49,2
Kaikki	3-15	4540	100

Syrjinnän kohteeksi joutuminen

	pistemäärät	frekvenssi	%
Ei kertaakaan	2	2413	52,7
Joskus	3-7	2056	45
Kerran tai useammin viikossa	8-10	104	2,3
Kaikki	2-10	4573	100

Psykosomaattiset oireet

	pistemäärät	frekvenssi	%
Oireettomat	0	551	13,1
Väliryhmä	1-5	2484	59,3
Runsaasti oireilevat	6-12	1162	27,6
Kaikki	0-12	4197	100

FAKTORIKOHTAISET LATAUKSET

Taulukko 21. Koulukokemuksia kuvaavissa summamuuttujissa käytettyjen yksittäisten muuttujien faktorikohtaiset lataukset ja kommunaliteetit.

	Faktori						Kommuna- liteetti
	1	2	3	4	5	6	
1. Oikeudenmukaisuuden kokeminen							
Oppilaita kohdellaan koulussamme liian ankarasti	0,57						0,40
Koulumme säännöt ovat oikeudenmukaiset	0,72						0,55
Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti	0,45						0,59
2. Opettajalta saatu tuki							
Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni		0,66					0,47
Saan ylimääräistä apua kun tarvitsen sitä		0,51					0,39
Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu		0,69					0,43
3. Vanhemmilta saatu tuki							
Jos minulla on ongelmia koulussa, vanhempani ovat valmiita auttamaan minua			0,65				0,38
Vanhempani tulevat mielellään kouluun keskustelemaan opettajien kanssa			0,49				0,42
Vanhempani rohkaisevat minua menestymään koulussa			0,63				0,29
4. Vanhempien ja opettajien odotukset							
Vanhempani odottavat minulta liikaa koulussa				0,72			0,53
Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa				0,73			0,55
5. Oppilassuhteet							
Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä					0,75		0,52
Useimmat luokkani oppilaat ovat ystävällisiä ja auttavaisia					0,71		0,55
Muut oppilaat hyväksyvät minut sellaisena kuin olen					0,57		0,53
6. Syrjinnän kohteeksi joutuminen							
Kuinka usein sinua on kiusattu tämän kevätlukukauden aikana?						0,65	0,43
Kuinka usein tämän kevätlukukauden aikana toiset oppilaat eivät ole halunneet olla kanssasi koulussa ja olet joutunut olemaan yksin?						0,67	0,45

Kuuden faktorin malli selitti 47% kokonaisvarianssista.

SUMMAMUUTTUJIEN CRONBACHIN ALFA -KERTOIMET (koko aineisto)

Summamuuttuja	muuttujien lukumäärä	Cronbachin alfa -kerroin
Kouluviihtyvyys	4	0.81
Oikeudenmukaisuuden kokeminen koulussa	3	0.72
Opettajalta saatu tuki	3	0.70
Vanhemmilta saatu tuki	3	0.56
Vanhempien ja opettajien odotukset	2	0.69
Oppilassuhteet	3	0.75
Syrjinnän kohteeksi joutuminen	2	0.59
Psykosomaattiset oireet	13	0.87

Taulukko 22.

Tunnen kuuluvani tähän kouluun.

	Pojat (%)			Tytöt(%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Täysin samaa mieltä	34,6	21,1	10,3	37,1	23,6	12,9
Samaa mieltä	37,9	48,5	45,5	36,1	44,2	43,5
En osaa sanoa	20,5	21,1	26,3	20,2	23,7	25,8
Eri mieltä	3,1	4,8	9,4	4,8	5,3	10,5
Täysin eri mieltä	3,9	4,4	8,5	1,8	3,2	7,3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(797)	(790)	(754)	(847)	(806)	(768)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	*			*		

***p<.001,
*.01<p<.05

Taulukko 23.

Koulussamme on kiva olla

	Pojat (%)			Tytöt(%)		
	11v	13v	15v	11v	13v	15v
Täysin samaa mieltä	16,2	11,5	4,1	22,4	18,2	4,3
Samaa mieltä	37,1	41,1	32,0	40,4	42,8	40,5
En osaa sanoa	26,4	24,7	30,8	23,8	25,8	30
Eri mieltä	12,0	13,5	20,0	9,6	9,5	18,1
Täysin eri mieltä	8,4	9,1	13,1	3,8	3,7	7,0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
(N)	(785)	(788)	(754)	(844)	(809)	(766)
p (ikätasojen välillä)		***			***	
p (sukupuolten välillä)	***	***	**	***	***	**

***p<.001, **.01<p<.05

**SPEARMANNIN JÄRJESTYSKORRELAATIOKERTOIMET
KOULUKOKEMUSTEN JA KOULUVIIHTYVYYTEEN VÄLISESTÄ YHTEYDESTÄ**

Koulukokemusmuuttujien yhteydet kouluviihtyvyyteen sukupuolen mukaan.		
	Tytöt	Pojat
Oikeudenmukaisuus koulussa	.535	.548
Vanhempien ja opettajien liian suuret odotukset	-.272	-.260
Vanhemmilta saatu tuki	.281	.243
Opettajilta saatu tuki	.421	.438
Oppilassuhteet	.320	.248
Syrjinnän kohteeksi joutuminen	.055	.057
Koulunkäynnin rasittavuus	.407	.450
Turvallisuuden tunne koulussa	.253	.174
N (min - max)	(2234-2348)	(2069-2221)

KOULUKOKEMUSTEN YHTEYS KOULUVIIHTYVYYTEEN

Tämän liitteen taulukoissa englanninkieliset lyhenteet
 PRIM. 6 viittaa 11- vuotiaisiin oppilaisiin,
 SEC.2 viittaa 13-vuotiaisiin oppilaisiin ja
 SEC.4 viittaa 15-vuotiaisiin oppilaisiin.

Taulukko24. Oikeudenmukaisuuden kokemisen yhteys kouluviihtyvyyteen pojilla.

Kouluviihtyvyys * OIKEUDENMUKAISUUS KOULUSSA * Grade Crosstabulation

% within OIKEUDENMUKAISUUS KOULUSSA

Grade			OIKEUDENMUKAISUUS KOULUSSA			Total
			ALHAINEN	KESKK	HYVÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	72,4%	21,4%	2,8%	22,0%
		KESKINKERTAINEN	22,4%	59,1%	39,1%	47,0%
		HYVÄ	5,1%	19,5%	58,1%	31,1%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	63,3%	25,4%	7,5%	27,1%
		KESKINKERTAINEN	33,6%	58,2%	52,7%	52,3%
		HYVÄ	3,1%	16,4%	39,8%	20,5%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	70,8%	34,1%	10,5%	40,8%
		KESKINKERTAINEN	27,2%	58,5%	63,2%	50,3%
		HYVÄ	2,0%	7,4%	26,3%	8,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = BOY

Taulukko25. Oikeudenmukaisuuden kokemisen yhteys kouluviihtyvyyteen tytöillä.

Kouluviihtyvyys * OIKEUDENMUKAISUUS KOULUSSA * Grade Crosstabulation

% within OIKEUDENMUKAISUUS KOULUSSA

Grade			OIKEUDENMUKAISUUS KOULUSSA			Total
			ALHAINEN	KESKK	HYVÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	56,5%	18,2%	3,7%	13,6%
		KESKINKERTAINEN	39,1%	59,2%	35,3%	46,8%
		HYVÄ	4,3%	22,6%	61,0%	39,6%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	54,9%	22,0%	2,8%	19,6%
		KESKINKERTAINEN	40,8%	59,7%	42,6%	53,0%
		HYVÄ	4,2%	18,3%	54,6%	27,4%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	55,0%	28,7%	7,9%	30,1%
		KESKINKERTAINEN	43,0%	58,7%	60,0%	55,7%
		HYVÄ	2,0%	12,6%	32,1%	14,2%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = GIRL

Taulukko26. Vanhempien ja opettajien odotusten yhteys kouluviihtyvyyteen pojilla.

Kouluviihtyvyys * Vanhemmat ja opettajat odottavat minulta liikaa * Grade Crosstabulation

% within Vanhemmat ja opettajat odottavat minulta liikaa

Grade		Vanhemmat ja opettajat odottavat minulta liikaa			Total
		ERI MIELTÄ / TÄYSIN ERI MIELTÄ	VÄLI-RYHMÄ	SAMAA MIELTÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys ALHAINEN	13,8%	22,7%	31,4%	21,9%
	KESKINKERTAINEN	44,8%	51,3%	46,4%	48,1%
	HYVÄ	41,4%	26,0%	22,2%	30,0%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2	Kouluviihtyvyys ALHAINEN	17,7%	22,5%	43,3%	27,2%
	KESKINKERTAINEN	50,4%	56,9%	47,9%	52,2%
	HYVÄ	31,9%	20,7%	8,8%	20,6%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4	Kouluviihtyvyys ALHAINEN	27,8%	38,5%	54,3%	40,2%
	KESKINKERTAINEN	58,1%	52,7%	40,4%	50,5%
	HYVÄ	14,1%	8,8%	5,3%	9,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = BOY

Taulukko27. Vanhempien ja opettajien odotusten yhteys kouluviihtyvyyteen tytöillä.

Kouluviihtyvyys * Vanhemmat ja opettajat odottavat minulta liikaa * Grade Crosstabulation

% within Vanhemmat ja opettajat odottavat minulta liikaa

Grade		Vanhemmat ja opettajat odottavat minulta liikaa			Total
		ERI MIELTÄ / TÄYSIN ERI MIELTÄ	EI OSAA SANOA	SAMAA MIELTÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys ALHAINEN	8,4%	13,1%	31,0%	13,2%
	KESKINKERTAINEN	39,6%	55,4%	46,0%	46,8%
	HYVÄ	52,1%	31,4%	23,0%	39,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2	Kouluviihtyvyys ALHAINEN	11,6%	21,2%	35,6%	19,9%
	KESKINKERTAINEN	51,5%	55,1%	51,1%	52,9%
	HYVÄ	36,9%	23,7%	13,3%	27,1%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4	Kouluviihtyvyys ALHAINEN	17,3%	36,0%	43,6%	30,2%
	KESKINKERTAINEN	62,2%	54,0%	46,2%	55,6%
	HYVÄ	20,5%	9,9%	10,3%	14,2%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = GIRL

Taulukko 28. Vanhemmilta saadun tuen yhteys kouluviihtyvyyteen pojilla.

Kouluviihtyvyys * Vanhemmilta saatu tuki * Grade Crosstabulation

% within Vanhemmilta saatu tuki

Grade			Vanhemmilta saatu tuki			Total
			ALHAINEN	KESKK	HYVÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	40,0%	29,9%	18,2%	21,5%
		KESKINKERTAINEN	40,0%	43,3%	48,7%	47,2%
		HYVÄ	20,0%	26,7%	33,1%	31,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	72,7%	38,2%	20,5%	27,2%
		KESKINKERTAINEN	13,6%	47,3%	56,5%	52,5%
		HYVÄ	13,6%	14,5%	23,1%	20,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	51,2%	46,0%	33,6%	40,1%
		KESKINKERTAINEN	46,5%	46,6%	54,6%	50,6%
		HYVÄ	2,3%	7,4%	11,8%	9,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = BOY

Taulukko29. Vanhemmilta saadun tuen yhteys kouluviihtyvyyteen tytöillä.

Kouluviihtyvyys * Vanhemmilta saatu tuki * Grade Crosstabulation

% within Vanhemmilta saatu tuki

Grade			Vanhemmilta saatu tuki			Total
			ALHAINEN	KESKK	HYVÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	40,0%	24,1%	10,2%	13,6%
		KESKINKERTAINEN	40,0%	48,8%	46,4%	46,8%
		HYVÄ	20,0%	27,1%	43,4%	39,6%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	45,5%	28,0%	15,3%	20,2%
		KESKINKERTAINEN	45,5%	53,1%	52,8%	52,7%
		HYVÄ	9,1%	18,9%	31,9%	27,2%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	46,7%	37,6%	23,2%	30,4%
		KESKINKERTAINEN	42,2%	53,4%	58,2%	55,3%
		HYVÄ	11,1%	9,0%	18,6%	14,2%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = GIRL

Taulukko30. Opettajalta saadun tuen yhteys kouluviihtyvyyteen pojilla.

Kouluviihtyvyyys * Opettajalta saatu tuki * Grade Crosstabulation

% within Opettajalta saatu tuki

Grade			Opettajalta saatu tuki			Total
			ALHAINEN	KESKINKERTAINEN	HYVÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyyys	ALHAINEN	60,7%	22,8%	8,6%	21,1%
		KESKINKERTAINEN	32,1%	55,4%	36,1%	47,0%
		HYVÄ	7,1%	21,8%	55,4%	31,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyyys	ALHAINEN	62,6%	24,8%	11,7%	27,1%
		KESKINKERTAINEN	33,0%	58,4%	45,3%	52,7%
		HYVÄ	4,4%	16,8%	43,1%	20,2%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyyys	ALHAINEN	64,9%	35,7%	15,0%	40,5%
		KESKINKERTAINEN	29,8%	56,0%	62,5%	50,4%
		HYVÄ	5,3%	8,3%	22,5%	9,2%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = BOY

Taulukko31. Opettajalta saadun tuen yhteys kouluviihtyvyyteen tytöillä.

Kouluviihtyvyyys * Opettajalta saatu tuki * Grade Crosstabulation

% within Opettajalta saatu tuki

Grade			Opettajalta saatu tuki			Total
			ALHAINEN	KESKINKERTAINEN	HYVÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyyys	ALHAINEN	47,9%	14,6%	4,7%	14,1%
		KESKINKERTAINEN	43,7%	55,3%	33,3%	46,4%
		HYVÄ	8,5%	30,1%	62,0%	39,5%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyyys	ALHAINEN	38,3%	18,7%	9,0%	19,8%
		KESKINKERTAINEN	41,1%	60,0%	33,1%	52,5%
		HYVÄ	20,6%	21,3%	57,9%	27,7%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyyys	ALHAINEN	45,5%	26,6%	10,1%	30,0%
		KESKINKERTAINEN	48,1%	58,8%	59,4%	56,0%
		HYVÄ	6,3%	14,6%	30,4%	14,0%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = GIRL

Taulukko32. Oppilassuhteiden yhteys kouluviihtyvyyteen pojilla.

Kouluviihtyvyys * OPPILASSUHTEET * Grade Crosstabulation

% within OPPILASSUHTEET

Grade			OPPILASSUHTEET			Total
			ALHAINEN	KESKK	HYVÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	57,1%	28,7%	15,3%	21,3%
		KESKINKERTAINEN	23,8%	54,9%	43,9%	47,1%
		HYVÄ	19,0%	16,5%	40,8%	31,6%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	55,1%	32,0%	18,5%	26,7%
		KESKINKERTAINEN	42,9%	58,3%	49,9%	52,9%
		HYVÄ	2,0%	9,7%	31,6%	20,4%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	44,7%	47,7%	33,1%	40,3%
		KESKINKERTAINEN	47,4%	47,7%	54,0%	50,8%
		HYVÄ	7,9%	4,6%	12,9%	8,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = BOY

Taulukko33. Oppilassuhteiden yhteys kouluviihtyvyyteen tytöillä.

Kouluviihtyvyys * OPPILASSUHTEET * Grade Crosstabulation

% within OPPILASSUHTEET

Grade			OPPILASSUHTEET			Total
			ALHAINEN	KESKK	HYVÄ	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	39,5%	16,1%	9,0%	13,5%
		KESKINKERTAINEN	44,2%	56,8%	40,1%	47,0%
		HYVÄ	16,3%	27,1%	50,8%	39,4%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	39,2%	21,1%	11,7%	20,1%
		KESKINKERTAINEN	47,1%	55,9%	49,8%	52,5%
		HYVÄ	13,7%	23,0%	38,5%	27,4%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	54,5%	33,4%	19,5%	30,1%
		KESKINKERTAINEN	42,0%	54,4%	60,6%	55,5%
		HYVÄ	3,4%	12,2%	19,9%	14,4%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = GIRL

Taulukko34. Syrjityksi tulemisen yhteys kouluviihtyvyyteen pojilla.

Kouluviihtyvyys * SYRJINNÄN KOHTEEKSI JOUT. * Grade Crosstabulation

% within SYRJINNÄN KOHTEEKSI JOUT.

Grade			SYRJINNÄN KOHTEEKSI JOUT.			Total
			EI KERTAAKAAAN	JOSKUS	KERRAN TAI US.VIIKOSSA	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	16,7%	23,8%	41,4%	21,4%
		KESKINKERTAINEN	43,5%	51,4%	31,0%	47,2%
		HYVÄ	39,9%	24,8%	27,6%	31,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	24,5%	28,2%	34,8%	26,7%
		KESKINKERTAINEN	50,5%	54,7%	47,8%	52,6%
		HYVÄ	25,1%	17,1%	17,4%	20,7%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	38,0%	41,6%	71,4%	39,6%
		KESKINKERTAINEN	51,6%	50,6%	14,3%	50,9%
		HYVÄ	10,4%	7,8%	14,3%	9,5%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = BOY

Taulukko35. Syrjityksi tulemisen yhteys kouluviihtyvyyteen tytöillä.

Kouluviihtyvyys * SYRJINNÄN KOHTEEKSI JOUT. * Grade Crosstabulation

% within SYRJINNÄN KOHTEEKSI JOUT.

Grade			SYRJINNÄN KOHTEEKSI JOUT.			Total
			EI KERTAAKAAAN	JOSKUS	KERRAN TAI US.VIIKOSSA	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	12,8%	14,4%	17,4%	13,8%
		KESKINKERTAINEN	44,3%	49,0%	52,2%	47,0%
		HYVÄ	42,9%	36,6%	30,4%	39,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	12,3%	26,8%	35,3%	19,4%
		KESKINKERTAINEN	53,7%	52,7%	47,1%	53,1%
		HYVÄ	33,9%	20,5%	17,6%	27,5%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	30,0%	28,8%	66,7%	29,8%
		KESKINKERTAINEN	54,8%	59,0%	33,3%	55,9%
		HYVÄ	15,3%	12,2%		14,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = GIRL

Taulukko36. Turvallisuuden tunteen ja kouluviihtyvyyden välinen yhteys pojilla.

Kouluviihtyvyys * Feel safe at school * Grade Crosstabulation

% within Feel safe at school

Grade			Feel safe at school					Total
			ALWAYS	OFTEN	SOMETIMES	RARELY	NEVER	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	16,3%	19,1%	41,2%	57,1%	90,9%	21,9%
		KESKINKERTAINEN	41,2%	53,9%	50,0%	28,6%	9,1%	47,3%
		HYVÄ	42,5%	27,0%	8,8%	14,3%		30,9%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	19,5%	26,3%	46,3%	80,0%	85,7%	27,2%
		KESKINKERTAINEN	47,7%	57,9%	48,1%	20,0%		52,7%
		HYVÄ	32,8%	15,8%	5,6%		14,3%	20,2%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	38,3%	37,8%	63,2%	50,0%	100,0%	40,1%
		KESKINKERTAINEN	49,6%	55,3%	34,2%	50,0%		50,8%
		HYVÄ	12,1%	6,9%	2,6%			9,2%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = BOY

Taulukko37. Turvallisuuden tunteen ja kouluviihtyvyyden välinen yhteys tytöillä.

Kouluviihtyvyys * Feel safe at school * Grade Crosstabulation

% within Feel safe at school

Grade			Feel safe at school					Total
			ALWAYS	OFTEN	SOMETIMES	RARELY	NEVER	
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	7,3%	11,5%	41,7%	41,7%	60,0%	13,5%
		KESKINKERTAINEN	42,4%	52,4%	40,3%	50,0%	20,0%	47,1%
		HYVÄ	50,3%	36,1%	18,1%	8,3%	20,0%	39,4%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	11,0%	19,7%	39,1%	60,0%	62,5%	20,1%
		KESKINKERTAINEN	44,5%	59,2%	55,1%	35,0%	12,5%	52,9%
		HYVÄ	44,5%	21,1%	5,8%	5,0%	25,0%	27,0%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	22,5%	31,1%	62,5%	92,9%	66,7%	30,3%
		KESKINKERTAINEN	57,1%	59,0%	35,0%	7,1%		55,6%
		HYVÄ	20,4%	9,9%	2,5%		33,3%	14,1%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = GIRL

Taulukko38. Koulunkäynnin rasittavuuden yhteys kouluviihtyvyyteen pojilla.

Kouluviihtyvyys * Pressured by school work * Grade Crosstabulation

% within Pressured by school work

Grade	Pressured by school work				Total		
	NOT AT ALL	A LITTLE	SOME	A LOT			
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	6,1%	10,5%	35,9%	89,5%	21,5%
		KESKINKERTAINEN	40,4%	52,9%	46,8%	10,5%	46,9%
		HYVÄ	53,5%	36,6%	17,3%		31,6%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	11,4%	10,4%	35,2%	76,8%	27,2%
		KESKINKERTAINEN	29,5%	60,8%	54,6%	21,7%	52,7%
		HYVÄ	59,1%	28,8%	10,2%	1,4%	20,1%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	37,9%	21,7%	41,2%	79,8%	40,0%
		KESKINKERTAINEN	37,9%	61,9%	53,1%	18,1%	50,7%
		HYVÄ	24,1%	16,4%	5,7%	2,1%	9,3%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = BOY

Taulukko39. Koulunkäynnin rasittavuuden yhteys kouluviihtyvyyteen tytöillä.

Kouluviihtyvyys * Pressured by school work * Grade Crosstabulation

% within Pressured by school work

Grade	Pressured by school work				Total		
	NOT AT ALL	A LITTLE	SOME	A LOT			
PRIM. 6	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	4,8%	7,2%	22,3%	81,5%	13,6%
		KESKINKERTAINEN	24,6%	50,5%	55,5%	18,5%	46,9%
		HYVÄ	70,6%	42,4%	22,3%		39,5%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	4,3%	8,9%	27,2%	58,3%	20,1%
		KESKINKERTAINEN	32,6%	52,6%	58,1%	31,3%	52,6%
		HYVÄ	63,0%	38,5%	14,6%	10,4%	27,2%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4	Kouluviihtyvyys	ALHAINEN	15,0%	18,7%	31,7%	60,6%	30,3%
		KESKINKERTAINEN	30,0%	62,1%	57,2%	32,4%	55,5%
		HYVÄ	55,0%	19,2%	11,1%	7,0%	14,2%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = GIRL

KOULUVIIHTYVYYDEN YHTEYS KOETTUUN TERVEYTEEN JA ONNELLISUUTEEN

Tämän liitteen taulukoissa englanninkieliset lyhenteet

PRIM. 6 viittaa 11- vuotiaisiin oppilaisiin,

SEC.2 viittaa 13-vuotiaisiin oppilaisiin ja

SEC.4 viittaa 15-vuotiaisiin oppilaisiin.

Taulukko40. Kouluviihtyvyyden yhteys koettuun terveyteen pojilla.

Reported health * Kouluviihtyvyys * Grade Crosstabulation

% within Kouluviihtyvyys

Grade			Kouluviihtyvyys			Total
			ALHAINEN	KESKINKERTAINEN	HYVÄ	
PRIM. 6	Reported health	VERY HEALTHY	42,0%	55,7%	62,5%	54,8%
		QUITE HEALTHY	56,2%	43,1%	37,5%	44,2%
		NOT VERY HEALTHY	1,9%	1,1%		,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Reported health	VERY HEALTHY	38,5%	49,5%	65,2%	49,7%
		QUITE HEALTHY	58,7%	49,5%	34,8%	49,0%
		NOT VERY HEALTHY	2,9%	1,0%		1,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Reported health	VERY HEALTHY	40,1%	49,7%	68,2%	47,5%
		QUITE HEALTHY	56,5%	49,5%	30,3%	50,6%
		NOT VERY HEALTHY	3,4%	,8%	1,5%	1,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = BOY

Taulukko41. Kouluviihtyvyyden yhteys koettuun terveyteen tytöillä.

Reported health * Kouluviihtyvyys * Grade Crosstabulation

% within Kouluviihtyvyys

Grade			Kouluviihtyvyys			Total
			ALHAINEN	KESKINKERTAINEN	HYVÄ	
PRIM. 6	Reported health	VERY HEALTHY	35,4%	41,8%	60,0%	48,1%
		QUITE HEALTHY	61,1%	55,8%	39,1%	49,9%
		NOT VERY HEALTHY	3,5%	2,3%	,9%	1,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Reported health	VERY HEALTHY	21,8%	30,8%	54,0%	35,3%
		QUITE HEALTHY	76,3%	67,3%	44,5%	62,9%
		NOT VERY HEALTHY	1,9%	1,9%	1,4%	1,8%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Reported health	VERY HEALTHY	23,0%	35,9%	51,4%	34,2%
		QUITE HEALTHY	71,2%	60,9%	45,7%	61,8%
		NOT VERY HEALTHY	5,9%	3,2%	2,9%	3,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = GIRL

Taulukko42. Kouluviihtyvyyden yhteys onnellisuuteen pojilla.

Quality of life * Kouluviihtyvyys * Grade Crosstabulation

% within Kouluviihtyvyys

Grade			Kouluviihtyvyys			Total
			ALHAINEN	KESKINKERTAINEN	HYVÄ	
PRIM. 6	Quality of life	VERY HAPPY	25,3%	38,3%	54,1%	40,4%
		QUITE HAPPY	57,4%	58,6%	44,2%	53,8%
		NOT VERY HAPPY	14,8%	2,3%	1,7%	4,8%
		NOT HAPPY AT ALL	2,5%	,9%	,9%	,9%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2	Quality of life	VERY HAPPY	20,8%	28,9%	60,6%	33,2%
		QUITE HAPPY	60,4%	66,8%	37,4%	59,1%
		NOT VERY HAPPY	15,5%	4,0%	1,9%	6,7%
		NOT HAPPY AT ALL	3,4%	,2%		1,0%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4	Quality of life	VERY HAPPY	20,8%	24,5%	50,7%	25,4%
		QUITE HAPPY	63,1%	69,2%	47,8%	64,8%
		NOT VERY HAPPY	14,3%	6,0%	1,5%	9,0%
		NOT HAPPY AT ALL	1,7%	,3%		,8%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = BOY

Taulukko43. Kouluviihtyvyyden yhteys onnellisuuteen tytöillä.

Quality of life * Kouluviihtyvyys * Grade Crosstabulation

% within Kouluviihtyvyys

Grade			Kouluviihtyvyys			Total
			ALHAINEN	KESKINKERTAINEN	HYVÄ	
PRIM. 6	Quality of life	VERY HAPPY	25,9%	35,1%	56,8%	42,4%
		QUITE HAPPY	62,5%	59,7%	41,4%	52,9%
		NOT VERY HAPPY	9,8%	4,7%	1,5%	4,1%
		NOT HAPPY AT ALL	1,8%	,5%	,3%	,6%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 2	Quality of life	VERY HAPPY	13,5%	25,0%	59,4%	32,1%
		QUITE HAPPY	63,5%	66,7%	37,7%	58,2%
		NOT VERY HAPPY	20,5%	8,3%	1,9%	9,0%
		NOT HAPPY AT ALL	2,6%		,9%	,8%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
SEC. 4	Quality of life	VERY HAPPY	18,8%	26,4%	45,7%	26,8%
		QUITE HAPPY	57,1%	65,5%	46,7%	60,3%
		NOT VERY HAPPY	20,5%	7,8%	5,7%	11,4%
		NOT HAPPY AT ALL	3,6%	,2%	1,9%	1,5%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

a. Sex = GIRL

KOULUVIIHTYVYYDEN YHTEYS KOETTUIHIN OIREISIIN

Tämän liitteen taulukoissa englanninkieliset lyhenteet
 PRIM. 6 viittaa 11- vuotiaisiin oppilaisiin,
 SEC.2 viittaa 13-vuotiaisiin oppilaisiin ja
 SEC.4 viittaa 15-vuotiaisiin oppilaisiin.

Taulukko44. Kouluviihtyvyyden yhteys koettuihin oireisiin pojilla.

Rcod.su,mmaoiremuut. * Kouluviihtyvyys * Grade Crosstabulation

% within Kouluviihtyvyys

Grade	Kouluviihtyvyys			Total	
	ALHAINEN	KESKINKERTAINEN	HYVÄ		
PRIM. 6 Recod.summaoiremuut.	OIREETTOMAT	7,6%	18,4%	30,8%	20,0%
	VÄLIRYHMÄ	51,5%	62,9%	58,5%	58,9%
	RUNSAASTI OIREILEVAT	40,9%	18,7%	10,8%	21,0%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2 Recod.summaoiremuut.	OIREETTOMAT	7,8%	15,9%	24,3%	15,6%
	VÄLIRYHMÄ	58,4%	63,8%	63,2%	62,4%
	RUNSAASTI OIREILEVAT	33,7%	20,3%	12,5%	22,0%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4 Recod.summaoiremuut.	OIREETTOMAT	8,9%	11,9%	16,9%	11,2%
	VÄLIRYHMÄ	57,4%	68,3%	72,9%	64,3%
	RUNSAASTI OIREILEVAT	33,7%	19,7%	10,2%	24,5%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = BOY

Taulukko45. Kouluviihtyvyyden yhteys koettuihin oireisiin tytöillä.

Rcod.su,mmaoiremuut. * Kouluviihtyvyys * Grade Crosstabulation

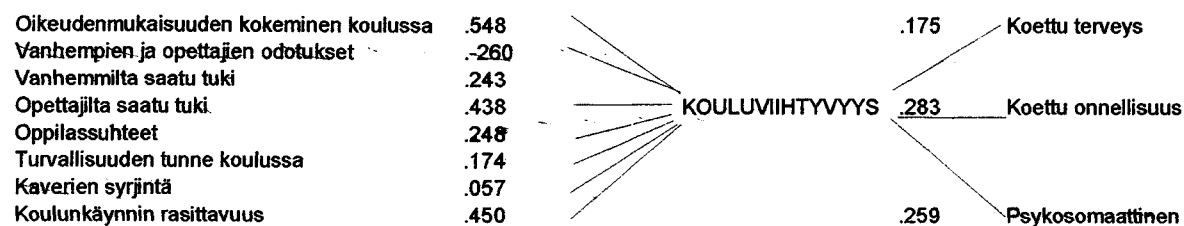
% within Kouluviihtyvyys

Grade	Kouluviihtyvyys			Total	
	ALHAINEN	KESKINKERTAINEN	HYVÄ		
PRIM. 6 Recod.summaoiremuut.	OIREETTOMAT	10,8%	13,0%	24,7%	17,2%
	VÄLIRYHMÄ	53,9%	58,1%	55,8%	56,6%
	RUNSAASTI OIREILEVAT	35,3%	28,9%	19,4%	26,1%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 2 Recod.summaoiremuut.	OIREETTOMAT	3,4%	7,3%	16,4%	9,0%
	VÄLIRYHMÄ	45,0%	57,3%	62,6%	56,2%
	RUNSAASTI OIREILEVAT	51,7%	35,4%	21,0%	34,9%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SEC. 4 Recod.summaoiremuut.	OIREETTOMAT	3,6%	4,8%	14,7%	5,9%
	VÄLIRYHMÄ	43,9%	62,6%	55,8%	56,1%
	RUNSAASTI OIREILEVAT	52,6%	32,5%	29,5%	38,0%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

a. Sex = GIRL

KORRELAATIOKERTOIMIEN YHTEENVETOTAULUKOT

Taulukko 46. Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla lasketut koulukokemusten, kouluviihtyvyyden, koetun terveyden, onnellisuuden ja psykosomaattisten oireiden väliset yhteydet pojilla.

Taulukko 47. Spearmannin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla lasketut koulukokemusten, kouluviihtyvyyden, koetun terveyden, onnellisuuden ja psykosomaattisten oireiden väliset yhteydet tytöillä.

